Arthur Rimbaud

CEHENNEMİDE BİR MEVSİM

ILLUMINATIONS

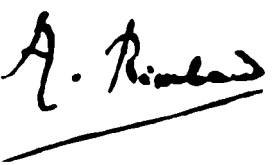
Hazırlayan ve çeviren
ÖZDEMİR İNCE

CEHENNEMİDE BİR MEVSİM
ILLUMINATIONS
Arthur Rimbaud

Arthur Rimbaud

CEHENNEMDE BİR MEVSİM

ILLUMINATIONS

CAN

DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Matbaası'nda basıdı. (1991)

Arthur Rimbaud
CEHENNEMDE BİR MEVSİM
ILLUMINATIONS

Hazırlayan ve çeviren
ÖZDEMİR İNCE

Ünlüdür,
Ressam Desas, dostu mallarme'ye,
— Güzel duygularım var, şiir yazmak
istiyorum, ama başaramıyorum demiş.
Mallarme de şöyle yanıtlamış:
— Şiir sözcükle yazılır.

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Babıâli Caddesi No. 19 Kat 2 Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13 Faks: 513 51 88

ISBN 975.510.333-3
© Bu çevirinin yayın hakları Can Yayınları'ndadır. (1991)

"BEN BİR BAŞKASIDIR," AMA BAŞKASI KİM?

"Günümüzde moda olan kimi kuramlar ne derlerse desinler, ilkin bir insanın yapıtıdır has şiir, onun dünya görüşünü yansıtır, onun varlığının derinliklerinde bulunan güçleri dile getirir. İnsan Rimbaud'nun kimliğinde yanılgıya düşecek olursak şair Rimbaud'yu anlayamayız." Antoine Adam'ın bu cümlesiyle başlayan, Arthur Rimbaud'nun "Tüm Yapıtları" adlı kitabın yayın tarihine bakıyorum: 1972. Antoine Adam, demek ki, yapıtı yazardan bağımsız bir metin olarak algılamak ve değerlendirmek isteyen yapısalcılık ve göstergebilimin ortalığı bunalttığı dönemde yazmış bu metni. Ben de aynı tepkiyle, yıllar önce, "Yazınsal yapıt cami avlusuna ya da kilise kapısına terk edilen çocuk değildir," diye yazmıştım. Bu nedenle, elinizdeki kitapta, Rimbaud'nun yaşamının oldukça ayrıntılı bir zamandizini de, zorunlu olarak yer alıyor.

Daha on altı buçuk yaşında (16 yıl 7 ay ve 25 gün) *Kâhin'in Mektupları* adıyla ünlenen iki mektup (kitapta çevirilerini bulacaksınız) yazarak, dönemin şiir anlayışını ve şiir yazma olanaklarını birkaç ay içinde nasıl kullanıp eskittiğini kanıtlayan, bu mektupların 13 Mayıs 1871 tarihlisinde "Ben bir başkasıdır," diyecek kadar şairin varoluş sorununu kavramış bir şairin yetiştiği ortamı, soluduğu havayı kısa da olsa biraz tanımamız gerekiyor.

1. *Otorite ve yalnızlık sorunu:* Daha çocukluğunda Rimbaud'nun iki yüzü, iki kişiliği olduğu ortaya çıkar. Birincisi, sakin, iyi tavırlı, çalışkan, okulda ançak bir dâhinin ulaşabileceği başarılar kazanan bir "anasının kuzusu." Rimbaud'nun bu kimliğiyle ilgili olarak, önce öğretmeni, sonra da dostu olan Georges Izambard şunları yazıyor: "Biraz yapmacıklı, yumuşak başlı ve tatlıca, tırnakları temiz, defterleri lekesiz, ödevleri şaşırtıcı ölçüde doğru" bir çocuk. Bu çocuk, bir dönemden sonra, evinden durmadan kaçan, Paris'e, Belçika'ya yürüyerek giden, trende bi-

letsiz yolculuk yaptığı için tutuklanıp hapse atılan, doğduğu kentin duvarlarına tebeşirle "Kahrolsun Tanrı!" diye yazan, kaçmak için saatini, giysilerini satan çocuk ya da yeniyetme aynı kişi midir?

En yakın gençlik arkadaşı Ernest Delahaye'nin dediğine göre, "Benim üstünlüğümü sağlayan şey, kalbimim olmamasıdır" savında bulunan bu genç insanın derisinin altında iki kişilik bulunmasını çocukluk ve yeniyetmelik aile ortamına bağlamamazlık edemeyiz.

Toprak sahibi çiftçi bir aileden gelen annesi ile yüzbaşı babası ayrıldığı, daha doğrusu babası ailesini kesinlikle terk ettiği zaman Arthur Rimbaud sekiz yaşındaydı. Kırım Savaşma da katılan babası gezip tozmayı seven, serüvenci bir insandı. Buna karşılık annesi Vitalie Cuif sert, kendini beğenmiş, koyu dindar bir köylüydü. Arthur'un "karanlık ağız" ve "Rimbe ana" olarak tanımladığı bu kadın mutsuzdu, yaşamı sanki düş kırıklıklarından oluşmuştu: Beş para etmez, ayyaş iki erkek kardeş, kucağına dört çocuk verdikten sonra kendisini ve ailesini terk eden bir koca, biri yalan, ikiyüzlülük ve aldatmaca alanında durmadan ilerleyen (Frédéric), öteki tam umut verirken bir çuval inciri berbat eden (Arthur) iki oğul ve biri bu dünyadan erken ayrılan, öteki az buçuk kendisine benzeyen iki kız... Yaşamın bütün acı ve belâlarının kendi alnına yazılmış olduğunu düşünen bu kadın için yaşam hiç de kolay değildir: Toprağı işlemek, para kazanmak, erkek kardeşlerinin yaraladığı, iki oğulun yarasını derinleştirdiği aile onurunu korumak zorundadır. Köyden kasabaya gelmiş, bir yüzbaşı ile evlenmiş bu kadın sahip olduğu toplumsal düzeyin altına düşmek istememektedir. Onun bu tür hayallerini gerçekleştirebilecek tek kişi vardır elinin altında (Arthur); bunu sağlamak için elinden geleni yapar, Georges Izambard'a mektup yazıp onun, oğluna Victor Hugo'nun 'Sefiller'ini okutmasını eleştirir ve bu tür kitapların çocuklara okutulmasını tehlikeli bulduğunu belirtir (4 Mayıs 1870 tarihli mektup), Arthur'u yatılı okula ya da ıslahevine göndermek yolunda gözdağı verir. Tek amacı vardır: Arthur çalışmalı ve kendisine saygın bir yer edinmelidir. Genel olarak ana babaların çoğunun çocukları için düşündükleri parlak gelecekten farklı bir amaç değildir bu. Ama karşısında sıradan bir çocuk yoktur. Bu çocuk kesinlikle çalışmak istememektedir. *(Göreceksin, uluyacağım so-*

kaklarda. Zırdeli olmak istiyorum. Kesinlikle mücevher gösterme bana, yerlerde sürünürüm, halının üzerine kıvrılırım yoksa. Kana bulamak isterdim zenginliğimi tepeden tırnağa. Çalışmayacağım asla...) (Sayıklamalar, I). Bu çocuk dünyayı değiştirmek istemektedir (Bu isteğe yapıtının birçok yerinde tanık oluruz). Bu çocuk, dünyanın durumundan ve koşullarından hoşnut değildir. Annesi Arthur'a yeterince para vermemektedir. Aden ve Harar'da çalıştığı dönemde ailesine sürekli para göndermiştir, ama biraz sıkışınca Mısır'dan mektup yazıp, beş yüz frank göndermesi için annesine yalvarmak zorunda kalmıştır. Daha sonraları, Marsilya'da bacağı kesildiği zaman, annesinin yanında kalmasını istemiş, bunun için yalvarmış, ama onu yanında tutmayı başaramamıştır. Arthur'ün bu olaydan sonra, annesine değil de son mektuplarını kızkardeşi Isabelle'e yazmış olması çok anlamlıdır.

Arthur Rimbaud, on altı yaşından itibaren her zaman kaçmak ve kurtulmak istediği aile evine her zaman dönmüş, bu evi bir tür 'bağlama limanı' ya da 'kürkçü dükkânı' olarak kabul etmiştir. Rimbaud'nun kendi akranlarıyla arkadaşlık kuramamasını, onları küçük görmesini, 'hödük' olarak tanımlamasını, kendisinden yaşlı insanlarla arkadaşlık kurmasını ve Paul Verlaine'le yaşadığı eşcinsel deneyi, babadan yoksunluğa, ana otoritesine karşı duyduğu başkaldırıya bağlayamaz mıyız?

Aile düşüncesine, aile yaşamına karşı olan bu kişinin, yıllar sonra, ailesine şu satırları (Harar, 6 Mayıs 1883 tarihli mektup) yazabilmesi şaşırtıcı değil midir: *"Isabelle eğer karşısına ciddi, bilgili ve geleceği olan biri çıkıyor da evlenmiyorsa haksızlık ediyor. Yaşam böyledir ve bu dünyada yalnızlık kötü bir şeydir. Ben kendi adıma, evlenmediğim ve bir aile kurmadığım için üzgünüm. Oysa şimdi, uzak bir işyerine bağlı olarak dolaşıp durmaya mahkûmum, Avrupa'nın iklimine, yaşam tarzına ve hatta diline her gün yabancılaşıyorum. Birkaç yıl sonra, az buçuk hoşuma gidecek bir yerde dinlenemeyeceksem, bir aile bulamayacaksam, yaşamımın geri kalan bölümünde kendi düşünceme göre yetiştireceğim, bu çağda bir insanın ulaşabileceği en eksiksiz bir eğitimle donatıp silâhlandıracağım, ünlü bir mühendis, bilim bakımından güçlü ve zengin bir insan olduğunu göreceğim en azından bir oğlum olmayacaksa, bu gidiş-gelişler, yabancı soylar arasında yaşadığım bu yorgunluklar ve serüvenler,*

belleğimi dolduran bu yabancı diller, adlandıramadığım bu acılar neye yarayacak?" Bu satırları yazan elbette 'İblis' Arthur değil, öteki, tırnakları temiz, sınıf birincisi Arthur. Ama aynı mektubun birkaç satır aşağısında şunları da yazıyor: *"Bana hep politikadan söz ediyorsunuz. Bunların beni hiç ilgilendirmediğini bir bilseniz! İki yıldır gazeteye el sürmedim. Bu tartışmalar benim için anlamsız. Müslümanlar gibi olacak olur, diyorum.* (Allahın dediği olur demek istiyor. Ö.İ.)"

Bu iki yüzlü, iki kişilikli ve zaman zaman gerçekten ikiyüzlü Arthur'ün varlığını otoriter bir annenin varlığına bağlamak kolaycılık olmuyor mu? Belki de oluyor. Ama, mektupların, tanıklıkların tanıttığı kadarıyla bu annenin Rimbaud'nun varlığı üzerinde, en az Ardenler bölgesinin berbat ve kasvetli havası kadar etkili olduğunu da kabul edebiliriz.

Bu bakış açısı Rimbaud'nun şiirlerini *dikey* okumamıza, bu şiirin engebelerini, doruklarını ve mağaralarını görmemize yardımcı olacaktır.

2. *Paris Komünü:* Charleville'de türlü biçimlerde bastırılan şiddet duygusunun ortaya çıkmasına Paris ve Paris Komünü olanak sağlayacaktır. Tıpkı ateşin üzerine atılan benzin gibi. Bu patlama bir gerçeği de ortaya çıkaracaktır: Şiddet ve başkaldırı, Rimbaud'nun dehasının en önemli iki oluşturucusudur.

Rimbaud *Komün'e* katıldı mı? Buna kesin bir yanıt vermek olanaksız. Ama onunla yakından ilgilendiği, onun derin ve silinmez izlerini taşıdığı da kesin. Delahaye onun Komün'e katıldığını ileri sürüyor; Verlaine ise Babylone Kışlasında gönüllüler arasında görüldüğünü söylüyor; Haziran 1873 ayı içinde tutulmuş gizli polis raporuna göre Komün'e gönüllü olarak katıldığı kesin. Ama çalışmayı reddeden, kendisine topluma karşı sorumluluktan söz edildiği zaman gülen bir yeniyetmenin, *"Bir emekçi olacağım ben: Çılgın öfkeler beni Paris savaşına –ben şu anda size yazarken nice emekçinin öldüğü yere– doğru iterken beni burada tutan düşünce budur! Şimdilerde kesinlikle, kesinlikle çalışmayacağım; grevdeyim ben"* (Georges Izambard'a 13 Mayıs 1871 tarihli mektup), diye yazması şaşırtıcıdır. Tıpkı, "Bir emekçi olacağım ben," diye yazan birinin kesinlikle çalışmayacağını, grevde olduğunu söylemesi gibi. Bir anlam bulanıklığı var burada. Kendisini tutan şeyin *şair olmak* olduğu düşünülecek olursa cümle bir anlam kazanıyor. Öte yandan Rimbaud'nun,

Komüncülerin burjuva toplumuna karşı kinlerini paylaştığı ve burjuva düzenine karşı olduğu görülüyor. Delahaye'nin yazılarından *(Souvenirs familiers)* devrimin başarıya ulaştığını ve merkez komitesinin Belediye Sarayına yerleştiğini öğrenen dostunun sevindiğini; esnafın ve burjuvaların yanından geçerken "Düzen... yenildi" gibi (Delahaye'e göre) korkunç şeyler haykırdığını öğreniyoruz.

Öte yandan, Antoine Adam, savaş sırasında okul kapalıyken (1870-1871) Charleville kitaplığında birbiri ardınca ilerici yazarların yapıtlarını okuduğunu yazıyor Rimbaud'nun: Başta Michelet, Saint-Simon, Rahip Enfantin, Quinet. "XVIII yüzyıl materyalistleri ona usa dayalı bir toplumun kurulabileceğini düşündürüyordu. Yakın bir gelecekte, eski toplumsal düzenin yıkılacağını ve bütün tutsaklıklarından kurtulmuş bir insanlığın ortaya çıkacağını ileri süren devrimci illuminisme (ışıkçılık, bireysel sezgiyle tanrısal gerçekliği kavramaya dayanan dinselgizemsel öğreti) edebiyatını tanıyordu" *(Introduction* aux *Oeuvres* de Rimbaud, Club du Meilleur Livre, 1957). Paul Demeny'ye yazdığı mektupta yer alan "Bakın, bu gelecek materyalist olacaktır" cümlesi, bu yazarların Rimbaud üzerindeki etkilerini kanıtlıyor. Bu etkinin dışında da etkiler var elbette, 1871 Mayısında Vallès gibi, Vermersch gibi Komün önderlerinin yapıtlarını da okuduğu biliniyor. Rimbaud ve Verlaine'in 1872 yılında Londra'ya gidince Eugène Vermersch'in evine yerleştikleri ve öteki Komüncülerle görüştükleri, Belçika'ya gidince gene eski Komüncülerle ilişki kurdukları da biliniyor. Delahaye, Komün sırasında Paris'e gitmeden önce Rimbaud'nun bir "Sosyalist (Komünist) Anayasa" yazmayı tasarladığını belirtiyor. Rimbaud'nun Komüncülerin yıkım ve şiddet bulaşmış ütopik düşlerine yakınlık duyması gayet doğal görünüyor. Ama bir anayasa yazmak düşüncesi, aynı zamanda, bir düzen tutkusunu da dile getirmiyor mu? Ama Rimbaud'nun kişiliğinde ve yapıtının temelinde büyük bir anarşik güç ile gene büyük bir düzen düşüncesini bir arada buluyoruz. Kiliseye karşı bir tanrıtanımaz oluşu, yeni toplumun önderliğini bilimin yapacağına olan inancı, onun devrimci ve ilerici düşünceyi benimseyen yanını tamamlayan olgular olarak öne çıkıyor.

3. *Eşcinsellik:* Babasız büyüme ve amansız anne otoritesi! Günümüzde, eşcinsellik ortamını hazırladığı kabul edilen (?)

bir konum. Rimbaud niçin eşcinsel oldu, yoksa gerçekten eşcinsel miydi, değil miydi? Bu soruyu irdelemek bizim işimiz değil. Ortada bazı olaylar var. Verlaine'in karısı bu ilişkiden kuşkulandığı için evini terk ediyor; Brüksel polisinin Temmuz-Ağustos 1872'de tuttuğu rapor, ikisinin açıkça seviştiklerini belirtiyor; Brüksel ve Londra'da Fransız sığınmacılar tarafından horlanıyorlar; üstü kapalı da olsa birbirlerine yazdıkları mektuplardan bu ilişki seziliyor; Brüksel'deki sorgu yargıcının Verlaine'e sorduğu soru: "Bu arkadaşım gidişinin sizi umutsuzluğa düşürmüş olmasını anlamıyorum. Sizinle Rimbaud arasında dostluk ilişkileri dışında başka ilişkiler yok mu?.." Bütün bunlar aralarında bir ilişki bulunduğunu gösteriyor.

Rimbaud'nun Brüksel'den ve Verlaine'den ayrıldıktan sonra bitirdiği *Cehennemde Bir Mevsim*, bu dramın derin izlerini taşıyor. Rimbaud'nun bu kitabında yazdığı üç kişiden ikisi kendi 'ben' ise, üçüncü kişi Verlaine'dir. *Cehennemde Bir Mevsim*'in ilk şiirindeki "sevgili şeytan", *Cehennem Gecesi* adlı şiirde "Ateşin pis, öfkemin alabildiğine saçma olduğunu söyleyen Şeytan", *Sayıklamalar, I*'in "Deli bakire"si, aynı şiirin "Mogol"u, gene aynı şiirde "duygulu taşra ağzıyla konuşan" Verlaine'dir, en azından Verlaine olabilir; *Illuminations*'un *"Serseriler"*inin "şeytansı yüce bilgin"i de Verlaine'dir. Demek ki Rimbaud'nun kendi kendisiyle, dünya ile, dünyanın düzeniyle giriştiği hesaplaşmada Verlaine ile yaşadığı dram bir yan öge ve belki de oluşturuculardan biri olarak yer alıyor.

Rimbaud'nun şiir yazmaya başlamasıyla (1970) birlikte şiir sorunlarıyla ilgilenmeye giriştiği görülür: Şiirin hem dilsel ve yapısal özelliklerine, hem de şiirin insan ve toplumla olan ilişkilerine karşı sürekli artan bir ilgidir bu. Kısa süre sonra buna "Şair"in durumu, konumu, kimliği ve işlevi de eklenir, ve hemen öne geçerek neredeyse şiire ilişkin bütün sorun ve olguları kapsar duruma gelir. Rimbaud, bir başka aşamada, düşüncelerini formülleştirir ve bunları şiirlerinde uygulamaya başlar.

Rimbaud'nun şiir ve şair konusundaki düşüncelerini öğretmeni Georges Izambard ve arkadaşı Ernest Delahaye'nin anılarından ve asıl önemlisi Georges Izambard ile şair Paul Demeny'ye iki gün arayla yazdığı ve *Kâhin'in Mektupları* olarak bi-

linen iki mektuptan öğreniyoruz. Bu iki mektubun çevirisini, kaçınılmaz olduğu için, elinizdeki kitaba aldık. Ayrıca, bu mektuplarla ilgili açıklamaları da *Notlar* bölümünde bulacaksınız.

Fakat, Rimbaud'nun şiire ilişkin düşüncelerini ele almadan önce, bazı kavramların açıklanmasını zorunlu görüyoruz:

LE VOYANT: Bu sözcüğün İncil bağlamındaki anlamı *Peygamber*'dir. *Yalvaç* sözcüğünün *Le voyant*'ın hem dinsel, hem de dinsel olmayan anlamlarını karşıladığını düşünüyoruz. Yani, ikinci bir görüşe sahip olan kişi: Tanrıdan esin alan, tanrısal esinli, meczup. Görülmezi gören, bilinmezi bilen kişi, yalvaç. Robert sözlüğünün açıkladığına göre, yazınsal bağlamda, *başkaları için bilinmez olan şeyi gören ve duyumsayan şair.* Bu nedenle, karşılık olarak *kâhin*'i kullanacağız.

Rimbaud *Le voyant* sözcüğünü genellikle konuşmalarında ve mektuplarında kullanıyor. Şiirlerinde bu sözcüğün uzantısı ve eylemi olarak karşımıza iki sözcük ve bu iki sözcüğün içeriği çıkıyor:

LA VISION: Bu sözcük de görme ile ilgili. Başka sözlüksel anlamlarını bir yana bırakıp bizi ilgilendirdiği bağlamda yoğunlaşacağız:

"Tanrıbilimde, yalvaç ya da ermişler için *gizli şeyleri görme, gönül gözüyle görme; keşif, bu yolla görülen şey, gizli görü; derin görü."*

Sözcüğün yukardaki anlamları ilgili kişinin eylemine dönük ve o eylemi kapsayan anlamlar. Bir de sözcüğün kendiliğinden, eylemsiz anlamları var: Bunlar da aşağı yukarı aynı anlamlar. Ama bunlara *algı* ve *vahiy; gizli görüntü* ekleniyor. Sözcüğün yananlamları olarak karşımıza şunlar çıkıyor: İmge, tasarım, tasarımlama, tansık...

Şiir çevirilerinde şairin gördüğü şey için *gizli görüntü*'yü, şairin eylemi olarak da *gizli görü*'yü yeğlediğimi belirtmek isterim.

LE VISIONNAIRE: Bu sözcük ile LE VOYANT arasında bir anlam bağlantısı varmış gibi görünüyor. Ama büyük fark var aralarında. *Le visionnaire,* gönül gözüyle gizli şeyleri gördüğünü sanan kişi. Bu anlam kâhinden çok *hayalci*'ye, *düşcü, kuruntucu* ve *meczup*'a yakın. Ben genellikle *meczup*'u yeğliyorum.

Bu üç sözcükten, Rimbaud'nun şaire ve onun eylemine do-

ğaüstü, gizemli ve tansıklı işlevler yüklediği anlaşılıyor. Rimbaud şairi, bir anlamda, insanüstü ya da üstinsan olarak görüyor.

Şimdi Rimbaud'nun sanat, şair ve şiir konusundaki görüşlerine geçebiliriz:

Delahaye'nin aktardığına göre, Rimbaud için sanat, kardeşlik ve sevgi (aşk) bağlamında yığınlara devrimi benimsetme aracıdır. Bunun dışında kalan bütün şiir görüşlerini küçümsüyor. Bu düşünceyi yalnızca eski Yunan'ın kavradığına inanıyor. O dönemde eyleme şiir ve lir eşlik ediyordu. O zamandan bu yana dinlendiricilik (eğlendiricilik), mürekkep yalamışların ve manzumecilerin oyunu söz konusu.

Demek ki, Rimbaud'nun düşüncesinde, kâhinlik ve yalvaçlık (bilinmezi görme ve duyumsama) düşüncesi insanlık düşüncesinden ayrılmıyor. Kâhin, münzevi, yalıtık biri değil. O, başka insanların elyordamıyla aradıkları şeyi, insanoğlunun yazgısını kuşatan gizemi ve insanoğlunun yönelmesi gereken amacı görüyor. Öyleyse kâhinlik kişisel arınmışlık ya da ermişlik için gösterilen çabaya bağlı bir şey değil. Rimbaud'nun sık sık sözünü ettiği ve birçok eleştirmenin imgelem gücünü zorlayan "bilinmezin fethi"nin dinsel bir yanı yok. "İlerlemeye doğru yürüyüş" söz konusu. Şair "İlerlemenin çoğaltanı" olacaktır. Bunlarla bağlantılı olarak düşündüğümüzde, Rimbaud'nun "gelecek, materyalist olacaktır" sözü havada kalmamaktadır. Rimbaud'ya göre bilinmezin fethi, ele geçirilmesi, insanın doğa karşısında kazandığı, kazanacağı utkudur.

Delahaye'nin anlattıkları *Kâhin'in Mektupları*'nı şaşırtıcı bir biçimde tamamlıyor, onlarla örtüşüyor. Delahaye, Rimbaud'nun 1871 yılı mart ayında söylediklerini de aktarıyor: İnsan zekâsı fetihlerini bilinmezin alanına yayacaktır. Bütün güçler üretime ve yaşam koşullarını değiştirmeye yönelecektir. Hatta insan yeni zihinsel güçlere sahip olacak, uzak gezegenlerin sakinleriyle iletişime girecektir. Bu varlıklarla bilgi değiştokuşu yapacak ve gezegenlerarası bir yaşamı olacaktır. Rimbaud'nun bu düşünceleri, Camille Flammarion'un *Le Cosmos* dergisinde yayımlanan yazılarından aktardığı; Charles Cros'un 'Gezegenlerle İletişim Olanakları Üzerine İnceleme' adlı kitabından öğrendiği tahmin ediliyor. Ama bu tahmin Rimbaud'nun öncü düşünceleri benimsemiş olduğunu ve bilimi dinselleştirdiğini de kanıtlıyor. Öte yandan, Rimbaud'nun *Kâhin* düşüncesinin, Vic-

tor Hugo'nun *Willam Shakespeare*'ine, Ernest Renan'ın *Bilimin Geleceği*'ne çok şey borçlu olduğu da görülüyor. Renan'a göre, geleceğin insanlığı biçimlendiği zaman "ideal olanın ve nesnelerin gizinin fethine doğru" yürüyecektir. Bu noktada, Rimbaud'nun, şairi "ateş hırsızı" olarak nitelemesini anlamakta güçlük çekmeyiz. Şair, Prometeus'tur. Şair, GÖRMÜŞ OLAN insandır, gizlere nüfuz etmiş, bu keşfi yaşamış ve bu keşfin sonuçlarını öteki insanlara aktaran, veren insandır.

Rimbaud'nun *Kâhinlik*'le ilgili düşünceleri elbette kendi özgün düşünceleri değil, benimsediği düşünceler, kendisi doğmadan önce, Victor Hugo, Michelet, Renan, Jean Reynaud tarafından dile getirilmiş, evrenin ve yaşamın büyük yasalarıyla ilgili düşünceler. Ama Rimbaud, bu benimsediği düşüncelere katkıda bulunuyor: Şairin görevini yerine getirmesi için, kendi ruhunu işleyip geliştirmesi gerekmektedir ve bu "işleyip geliştirme", *"bütün duyuların düzeninin uzun süre, sonsuzca ve bilinçle bozulması"*nı zorunlu kılmaktadır. *Synaisthésis*'ten (duyum beraberliği, renkli işitme) ve Baudelaire'in *Les correspondances* (uyumlar, karşılıklar, aktarımlar) kuramından, daha doğrusu bu genel kuramdan yararlanan bu düşünce, Rimbaud'nun Paul Demeny'ye yazdığı ikinci Kâhin'in Mektubu'nda yer almaktadır. Ancak burada çok önemli bir çeviri sorunu var: Rimbaud *"dérèglement de tous le sens"* diyor. Buradaki *le sens* sözcüğünün iki önemli karşılığı var türkçede: 1. DUYU (Beş duyu: Görme, koklama, dokunma, tatma ve işitme); 2. ANLAM. Söz konusu mektubun bu sözcüğü izleyen cümleleri onun anlamının DUYU olması gerektiğini gösteriyor: "Acının, sevginin, deliliğin bütün biçimlerinde kendini aramak." Yani şair ancak bu yaşamsal ve deneyimsel biçimleri deşerek, yenilerini bularak bilinmezi bilinir, görünmezi görünür kılabilir. Rimbaud bir anlamı, bir şeyin anlamını değil, o anlamı oluşturanı, yaşamı ve yaşamın ayrıntılarının düzenini bozmak, yenilemek ve değiştirmek istiyor. Hiç kuşkusuz o zaman anlam da değişecek. Rimbaud anlamın metinde, sözcüklerde değil, yaşamda, yaşamın görünümlerinde olduğunu düşündüğü için, nesneleri algılayan beş duyunun zorlanmasını, aralarında duyum beraberliğini (synaisthésis) ve bu beş duyunun algı alanları arasında bir tür *karşılıklar* ve *aktarımlar* ilişkisi önermektedir. O zaman insanın duyuları zenginleşecek ve yeni anlam alanları açılacaktır. Louise Varèse'in (Rimbaud, *Illumi-*

nations and other Prose Poems, A New Directions Paperbook, 1957) bu sözcüğü İngilizceye *the senses* olarak çevirmesi, yani *duyular* anlamıyla çevirmesi, görüşümüze büyük bir destek sağlıyor. Bizde, özellikle İKİNCİ YENİ'den itibaren *le sens* sözcüğü *anlam* olarak düşünüldüğü için işin kolayına kaçılmış, Rimbaud'nun sözcüklerin anlamını bozmak ve karıştırmak istediği sanılmıştır. Bu da şiirimiz için büyük bir felâket olmuştur. Bu felâketin sonucu olarak Rimbaud'nun anlamsız şiir yazdığı sonucuna varılmış ve bazı şairler de şiirlerini bu korkunç yanılsamanın üzerine kurmuşlardır. Hiç kuşkusuz her şair isterse şiirini yanlış üzerine de kurar. Ama doğru sanılan yanlışın genç şiirimizi de etkilediğini görüp bu yanlışın düzeltilmesine çalışmamak bizlere büyük sorumluluklar yükler. Rimbaud, şiirin metinsel anlamını bozmayı değil, dünyanın ve anlamının değişmesini ve yeni şiirin bundan sonra kurulmasını öngörüyordu. Rimbaud'ya göre şair, görünüşlerin gerisindeki evrensel uyumun büyük yasalarını keşfederek KÂHİN olacaktı. Rimbaud insanlardan kopmak değil onlarla en derin anlamda iletişim kurmak istiyordu. Bu nedenle, köklü değişimleri, devrimi ve bütün yerleşik değerlerin tartışılmasını çıkar yol olarak görüyordu. Rimbaud bu evreden sonra, şiirsel söylemde, şiirsel dilde, şiirsel biçimlerde değişimler düşünmeye başladı. Bu kaygı ve gereksinimin kökeninde bilimsel düşüncenin egemenliğini kurma çabaları vardır. Rimbaud'nun esrar içerek duyularının düzenini bozmaya, onların alanlarını genişletmeye kalkışması, kendi amaçları doğrultusunda, kendi düşüncesiyle çelişmemektedir. Çünkü bu eylem, bir başıbozuk, kendiliğinden ve otomatik bir eylem değil, denetim altında tutulan, yönlendirilmiş bir deneydir.

1870 yılında şiire başlayan ve 1875 yılında şiiri bıraktığı sanılan Rimbaud'nun Parnascı şiirden çağcıl şiire süreçlerden geçe geçe, evre evre zincirleme dönüşümlerle ulaşmış olduğunu düşünmek safdillilik olur. Rimbaud'nun şiirini, tıpkı yaşamını olduğu gibi, hoyrat değişimler (mütasyonlar) özetler.

Rimbaud şiire 1870 yılında Parnascı beğeni içinde başladı. Bu yıl içinde ilk şiir kitabını tasarladı. Charleville'deki öğretmeni Izambard'ın halalarının (teyzelerinin) evinde, Douai'de. Burada, Paul Demeny adında bir taşralı şairle tanıştı. O zamana kadar yazdığı şiirleri bir sıraya koyup kopyasını bir deftere çıkartarak Demeny'ye verdi. 'Demeny Kitabı' iki defterden oluşur.

'Douai Defterleri'nin birincisinde eski ve Parnascı beğeniye bağlı şiirleri yer alır. İkincisinde ise ilk kaçışları, serserilikleri, yolculukları (ekim ayında, Belçika) sırasında yazdığı tamamen yeni şiirlerine yer verilmiştir. Bu iki defterde yer alan şiirlerin tümü, içerik ve duyarlık bakımından yetenekli bir Parnas şairinin yapıtlarının çok üzerindedir. Ama geleneksel biçimler, ölçü ve uyaklar kullanılmıştır.

10 Haziran 1871 günü, Rimbaud, Demeny'nin bu kitabı ortadan kaldırmasını ister. Çünkü, bir ay önce gönderdiği ve daha sonra Kâhin'in Mektubu olarak tanınacak olan mektubunda, şiirsel eskiliklere ve tatsız, yavan romantizme karşı savaş açmıştır. Bu başkalarıyla olduğu kadar kendisiyle de kopmadır, bozuşmadır. Eski edebiyatın yerine yeni edebiyatı, kendi eski şiirinin yerine yeni şiirini geçirmek istemektedir. Bunu nasıl yaptığını kanıtlamak için de örnek şiirler gönderir: ("le Coeur supplicié", "Chant de guerre parisien", "Mes petites amoureuses", "Accroupissements", "les Poètes de sept ans", "les Pauvres à l'église", "Ce qu'on dit au poète à propos de fleurs"). Dekoratif şiirin klişeleriyle, cicilikleriyle alay ettiği, yıkıcı parodiler yaptığı görülür. Aynı zamanda düzenin ve devinimsizliğin sahiplerine saldırıya geçmiştir. Komünü desteklemiş, Komünü görmüş, Babylone Kışlasında bulunmuş ve Kanlı Hafta'yı yaşamış bir yeniyetmenin, içeriği ve esin kaynakları tamamen değişmiş ve duyuların düzenini bilinçle bozan bir şairin şiirleridir bunlar. Bu korkunç değişimin şiirsel dile de yansıdığı görülür. Bütün Rimbaud yorumcuları 1871 yılında yeni bir Rimbaud tınısı başladığı konusunda düşünce birliği içindedirler: Sözcük dağarına, sözdizimine ve ölçüye şiddet uygulamaktadır.

1872 yılında her şey değişmiştir. Rimbaud artık ariettalar, romanslar, şansonlar düşlemektedir. Çünkü artık Verlaine vardır yaşamında. Paris'te, Belçika'da ve Londra'da birlikte yaşadıkları sırada Verlaine *Romances sans paroles*'ünü yazarken, Rimbaud 'romans parçaları' adını taktığı şiirlere çalışmaktadır. Bunlar, Verlaine'in daha sonra sözünü edeceği "önemsiz çalışmalar"dı. İki 'serseri'nin çalışmaları arasında büyük bir benzerlikten söz edilemez. Verlaine bu denemeleriyle kısa süre sonra, kendisinin de yadsımadığı, öznel şiirin yavanlıklarına varacaktır. Rimbaud ise bir "masalsı opera" olmaktan korkmaktadır.

Bu farklılık, Temmuz 1873 Brüksel bozuşmasından sonra

iyice belirginleşir. Verlaine, yarım uyakların (assonances) özgürce kullanımı, dizelerin düzensizliği ve imgelerin özgürce bağlantıları karşısında geriler. Ona göre "kuralına uygun şair"in sonudur bu deneyimler. Rimbaud'ya gelince arkadaşını Güneşin oğlu yapamayacağını anlamıştır. Ama kendi serüveni karşısında da başdöngüsüne kapılmıştır. Bu duraklama anı *Cehennemde Bir Mevsim*'le ilgilidir. 1873 yılının mayıs ayında Roche'ta başladığı bu 'pagan kitap', bu 'kara kitap', Brüksel'deki cinayete kalkışmada en iyi doğrulanmasını bulur. Bir kin ve öfke sergisi, yeryüzü cehenneminin sonuna bir yolculuktur bu kitap.

Kesin bir tarih vermesek de *Cehennemde Bir Mevsim* ve *Illuminations*'la sonuçlanacak olan kopuşma 1873 yılı içinde başlamış sayılabilir. Bu kopuşmayı, bu iki kitabın kimi bölümlerinin Londra'ya yazılmış olduğunu göz önünde tutarak 1872'ye kadar uzatabiliriz. Ama 1872 yılında düzenli yani dizeli şiirler ile düzyazı şiirler (poèmes en prose) koşut olarak yazılırken, Rimbaud 1873'ten itibaren, birkaç örnek dışında, düzenli şiiri tamamen bırakmıştır. *Illuminations*'da iki istisna yer alır: *Deniz Manzarası* ve *Devinim*. *Cehennemde Bir Mevsim*'de yer alan düzenli şiirler ise, bence, düzenli şiirden çok düzenli şiir parodisini düşündürmektedirler.

Niçin 'Cehennemde Bir Mevsim' ve 'Illuminations' çevirisi?

Bu çevirinin özel ve nesnel nedenleri var: Birincisi, ilk gençlik yıllarımda, Lautréamont ve Rimbaud'nun etkisiyle geleneksel dize şiirinden koparak, *Kargı* (1963) adlı kitaımda yer alan düzyazı şiirleri (1960-1962) yazmış ve bu deneyimin etkilerini hâlâ yaşıyor olmam; bunun yanı sıra, yirmi yaşımdan bu yana, Lautréamont'nun *Maldoror'un Şarkıları*'yla birlikte (Maldoror 'dan 1989'da kurtuldum) yaşamımı cehenneme çeviren bir tutkunun karabasından kurtulmak dileği.

İkinci neden, nesnel neden ise, bu iki kitabın, *Maldoror'un Şarkıları* ile birlikte, yalnızca çağcıl şiirin değil, aynı zamanda *geleceğin* şiirinin de *İncilleri* olduklarına inancım. Öte yandan, Rimbaud'nun Kâhin'in Mektupları'nda öne sürdüğü düşünceleri bu iki kitabında gerçekleştirmiş olması.

Rimbaud, Georges Izambard'a yazdığı, 13 Mayıs 1871 ta-

rihli ilk Kâhin'in Mektubu'nda *JE EST UN AUTRE* der. Yani *BEN BİR BAŞKASI*'dır. Bu cümle, sanırım, *öznel şiir* ile *nesnel şiir* arasındaki ayrılık sınırını çizmektedir. Bu cümledeki "Bir başkası" gerçekten şairin dışında olan bir başkası mıdır? Yanlış sonuçlar verebilecek böyle bir yorumun tehlikelerini unutmamak gerekir. Şair elbette bir başkası değildir. Şair olsa olsa kâhinliğe ulaştıktan sonra kendini bir başkasının yerinde varsayabilir, böyle bir tasarımı belli oranlarda başarıya ulaşabilir. Rimbaud'nun sözünü ettiği o "başkası" yine şairin kendisidir. Rimbaud bireyin "ben"i sorununa bir başka ve geleneksel bakış açısının dışında bakmaktadır. Bu formül zamanın Fransasında, romantik BEN'in yanı sıra kartezyen (Dekartçı) BEN'i de yıkmaya çalışarak kimlik sorununa el atmaktadır. "Ben" ve "bir başkası" sürekli değişim ve yenileşmeyi de temsil etmektedir bircyin kişiliğinde: "Ben" olarak kalmayı sürdürecek "değişmez ben" değil, bir başkası olma yeteneği olan değişimsel bir "ben." Bir başkası olan ben'in yarattığı ve bu "ben"i ele alan şiirlerdir bu iki kitapta yer alan şiirler. *Cehennemde Bir Mevsim*'de yer alan "Sözün Büyüsü" şiiri, o "başkası"nı ararken deliliği deneyen "Ben"in en yakıcı örneğidir. Şair, bu düzyazı şiirlerde, ölçü, uyak, geleneksel dize zorunluluklarından tamamen kurtulduğu için bütün duyuları birbirine karıştırmış, bütün duyuları sonsuzca ve bilinçle hırpalamış, evren ve evren grupları (bitki ve hayvan evreni) arasında, canlı ile cansız arasında, müzik ile renk arasında uyumlar ve aktarımlar denemiştir. Buna koşut olarak, düzyazı şiirde yarım kafiyeler, müziksel cümleler ve yeni dilsel tınılar da bulguladığı görülür. Bütün bunlar yepyeni bir insanın yarattığı yepyeni bir şiirle karşı karşıya bulunduğumuzu duyumsatıyor bize. Bu şiir bir 'başka' şiirdir. Artık çağcıl şiirsel söylemin başlamış olduğu söylenebilir. Kimi zaman bu şiirin anlamı kapalı ise, kapalı olan dili değil tözüdür. Çünkü kâhin şair bir bilinmeyeni, bir duyulmayanı, bir görünmeyeni yansıtmaktadır; bilineni, duyulanı, görüleni kapatmamaktadır. René Char, bu şiirleri "Hızötesi bir diyalektiğin devinimi" olarak görmektedir.

Mallarmé, *La Musique et Lettres*'de "Dizeye el sürdüler," demektedir. Dizeye el süren hiç kuşkusuz Rimbaud olmalıdır. Rimbaud'nun dokunuşuyla dize hiç kuşkusuz sona ermemiştir, ama kimi şairler için değişmiş, kimi şairler için de sona ermiştir. Rimbaud ile özellikle *Cehennemde Bir Mevsim*'le *Illumina-*

tions'la, bundan yüz yirmi yıl önce iki bin yıllık bir şiir çağı kapanmış ve şiir için yeni bir çağ başlamıştır. Aynı devrimi, aynı birkaç yıl içinde, dahası birkaç yıl önce, Comte de Lautréamont'un *Maldoror'un Şarkıları* ile başarmış olması şaşırtıcıdır. Üstelik birbirlerinden habersiz.

Sonuç olarak: Walt Whitman'ın *Çimen Yaprakları* (4 Temmuz 1855) ile özgür koşuk (ölçüsüz şiir) alanında gerçekleştirdiği büyük değişimi de unutmaksızın, Rimbaud'nun (ve Lautréamont'un) şiirsel söylemin bütün alanlarında (şiirsel mantık ve semantik, yapısal ve anlamsal kurgu, dikeylik ve çokanlamlılık, imge düzeni, vb.) gerçekleştirdiği akılalmaz atılımlarla çağcıl (modern) şiirin en büyük kurucularından biri olduğunu söyleyebiliriz. 1830'lardan itibaren yavaş yavaş değişmeye başlayan şiir 1870'lerin başında onunla en büyük *yıkıcısına* ve *kurucusuna* (Lautréamont'la birlikte) kavuşmuş ve şiirin *architexte* dönemi başlamıştır. Bu nedenle:

Bir şair olarak, bu iki şairle, Rimbaud ve Lautréamont'la kapışmadan çağdaş ve çağcıl şiir yazılabileceği, şiirin zaman zaman önüne çıkan engellerin aşılabileceği kanısında değilim. Şimdi, kendi şiirini bilmeden, kendi geleneği ile kapışmadan (kimisi yararlanmak diyecek) şair olunamayacağını söyleyenler çıkacaktır. Bu bilinen gerçeği, gereksiz bir eleştiriye yol açmamak için yazıyorum. Onların da karşısında duruyor bu iki Kâhin-Şair!

Bu önsözü bir soru bir yanıtla bitirmek istiyordum:

– Rimbaud şiiri niçin yirmi bir yaşında bıraktı?

– *Cehennemde Bir Mevsim* ve *Illuminations*'dan sonra şiir yazılabilir miydi?

Sorunun da yanıtı bir soru olacaktı...

Ama son anda, *Magazine Littéraire*'in Haziran 1991 sayısında, çok önemli bir Rimbaud uzmanı olan genç Fransız şairi Alain Borer'in bir cümlesine rastladım, onu aktarıyorum:

"Sonra, Rimbaud şiiri bırakmıyor, şiiri tamamlıyor: Rimbaud *sessizliğe ulaşmış* olan ilk şairdir. *Illuminations*'dan sonra ne yazabilirdi? Bu soruyu, bence, bir sonraki yüzyılın şairleri de yanıtlamış değiller."

ÖZDEMİR İNCE

İstanbul, 3 Haziran 1991

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1. Antoine Adam, "Arthur Rimbaud, *Oeuvres complètes*, Gallimard, 1972.
2. Suzanne Bernard, *"Oeuvres de Rimbaud"*, Editions Garnier Frères, 1960.
3. Antoine Raybaud, *"Arthur Rimbaud, Poésies, Une saison en enfer, Illuminations"*, Librairie Armand Colin, 1958.
4. Hubert Juin, *"Ouevres Poétiques Complètes: 'Arthur Rimbaud, Charles Cros, Tristan Corbière, Lautréamont"*, Robert Laffont, 1980.
5. J.-P. de Beaumarchais-Daniel Couty-Alain Rey, *Dictionnaire des Littératures de langue française.*

YAŞAMI

ZAMANDİZİN

1854

Jean-Nicolas-Arthur Rimbaud, 20 Ekim günü, Charleville'de (Fransa) anne tarafından dedesi Jean-Nicolas Cuif'in evinde (Napoléon Sokağı, No. 12) dünyaya geldi. Bu sırada babası yüzbaşı Frédéric Rimbaud, Lyon Garnizonunda görevli bulunuyordu. Doğum yaptığında yirmi dokuz yaşında olan köylü kökenli annesi Vitalie Cuif, Charleville'e elli kilometre uzaklıkta olan Roche'ta (Attigny kantonu) doğmuştu. Vitalie ve babası çiftliği kaşarlanmış bir ayyaş olan kardeşi Charles-Auguste'e (d.1830) bırakıp Charleville'e yerleşmişlerdi. Ayyaş Charles-Auguste, adaletin elinden kurtulmak için Cezayir'e gönüllü giden ve 'Afrikalı' adıyla anılan Jean-Charles Félix'in (d.1825) geri dönmesi üzerine çiftliğin yönetimini ona bırakacaktır. Afrikalı'nın erken ölümü (1855) ve babasının ölümü (1858) üzerine çiftlik Vitalie'ye miras kalacaktır. Yüzbaşı Rimbaud ile Vitalie Cuif 1853 yılının şubat ayında evlenmişler ve Jean-Nicolas-Arthur Rimbaud'dan önce Frédéric adlı bir oğulları olmuştur (1853).

1855-1856

Yüzbaşı Rimbaud Kırım seferine katılır.

1857

4 Haziran günü doğan Victorine Pauline Vitalie bir ay sonra ölür.

1858

15 Haziran günü, Vitalie Rimbaud dünyaya gelir. Vitalie'nin daha sonra tutacağı günlük şairin yaşamının önemli olaylarına tanıklık edecektir.

1860

Isabelle Rimbaud dünyaya gelir. Bu korucuyu kızkardeş, ölümünden sonra şairin yazgısına göz kulak olacak ve onu bir 'kahraman' ve 'ermiş'e dönüştürecek olan imgenin oluşmasını sağlayacaktır.

Yüzbaşı Rimbaud ağustos ayında ailesinden kesin olarak ayrılır ve Grenoble'daki garnizona katılır. Bundan sonra hiçbir yaşam belirtisi vermez. Rimbaud 1872 ya da 1873 yıllarında yazdığı *Mémoire* (Anı) adlı şiirinde, değişik simgeler aracılığıyla, bu "Adam"ın gidişini dile getirecektir.

1861

Ekim ayında Rimbaud, Rossat Okuluna girer. Burada yaptığı ödevlerin kusursuzluğuyla dikkat çeker ve bütün büyük ödülleri kazanır. Bu sırada Bayan Rimbaud bir halk mahallesinde, Bourbon Sokağı, No. 73 adresinde oturmaktadır. Rimbaud *Poètes de sept ans* (Yedi Yaşındaki Şairler) adlı şiirinde yaşamının bu evresini yansıtacak ve yoksullarla arkadaşlığını, komşu işçi kızlarına duyduğu ilk cinsel istekleri ve "özgürlük"ün parıldadığı egzotik romanlar yazma tasarılarını dile getirecektir.

1864

Ekim ayında Rimbaud altıncı sınıfa başlar. Büyük bir olasılıkla 'on yaş defteri'ni bu sırada doldurur. İlk kez 1956 yılında Suzanne Briet tarafından ortaya çıkartılan bu defterde, desenler, şairin kendi kendine yaptığı ödevler ve mutlu bir aile tablosu – "neşeli baba", "tatlı" ve "seven bir anne" – çizdiği bir "anlatı" yer almaktadır. Gelecekte bir gelirci (rantiye) olmak tasarılarını nükteli bir şekilde açıklamaktadır.

1865

Rimbaud'nun okulu paskalyadan sonra değişir. Oğlunun din eğitimi de almasına önem veren Bayan Rimbaud onu din okulu öğrencileri ve laik öğrencilerin birlikte din dersi izledikleri bir koleje verir. Arthur bu dönemle ilgili olarak 1870 ya da 1871 yılında *Un coeur sous une soutane* (Rahip Cübbesi Altında Bir Yürek) adlı, bu din öğrencilerinden birinin özel yaşamını yansıtan, daha doğrusu onunla dalga geçen alaylı bir metin yazacaktır.

1866

Bayan Rimbaud, Forest Sokağı 20 numaraya taşınır.

1868

Rimbaud üçüncü sınıfta (Fransa'da sınıflar Türkiye'dekinin tersine numaralanır), klasiklerin ve özellikle de Boileau'nun hayranı olan Ariste Lhéritier'in etkisi altına girer. Aynı yıl, kendisi gibi ilk Kudas ayinini yapan genç imparatorluk prensi için Latince yazdığı bir şiiri gizlice gönderir prense.

1869

Douai Akademisi'nin bülteni olan *Moniteur de l'enseignement secondaire spécial et classique* (Özel ve Klasik Ortaöğretim Kılavuzu) 15 Ocak sayısında, Rimbaud'nun Horatius'un bir taslağı ("Ver erat": "İlkbahardı") üzerine Latince kaleme aldığı bir kompozisyonu yayımlar. Bu "Öğrencinin düşü", öğretmenlerinin ağır derslerinden kaygılanmayan yazarın şair olmayı kurduğunu gösterir. Metinde Rimbaud'yu taçlandıran Apollan ona "TU VATES ERIS" (şair olacaksın) demektedir. Aynı bülten Rimbaud'nun Jules Reboul'nun bir şiirinden yola çıkarak yazdığı bir başka kompozisyonu *(Melek ve Çocuk)* 1 Haziran sayısında yayımlar. Douai Akademisinin Latince şiir dalında açtığı kompozisyon yarışmasını da Rimbaud kazanır (2 Temmuz). Bayan Rimbaud haziran ayında gene ev değiştirir, Meuse ırmağının kıyısında ve koleje pek uzak olmayan bir eve (5 bis, quai de la Madeléine) taşınır. Yeni öğretim yılında sözbilim (retorik) dersi öğretmenliğine Feuillâtre atanır. Aralık ayında Rimbaud ilk şiiri olarak bilinen *Les Etrennes des orphelins*'i (Öksüzlerin Yılbaşı Armağanı) Fransızca yazar. *Revue pour tous* adlı dergiye gönderdiği bu uzun şiirde J.Reboul ile Victor Hugo'nun *Pauvres Gens* (Yoksul İnsanlar) adlı şiirine öykünmektedir.

1870

2 Ocak tarihli sayısında, *Revue pour tous* Rimbaud'nun şiirini bazı kısaltmalar yaparak yayımlar. Ocak ayından sonra Feuillâtre'ın yerini yeni bir öğretmen alır: Yirmi bir yaşında bir antibonapartist olan Georges Izambard, Baudelaire ve Parnas şairleri hayranıdır ve günün şairlerini yakından izlemektedir.

Rimbaud yeni öğretmenin verdiği kompozisyon konularından yararlanarak, *Le Châtiment de Tartuffe* (Tartuffe'ün Cezası), *Ophélie* (Ofelya), *Le Bal des pendus* (Asılmışların Balosu) adlı şiirleri yazar ve Molière'in oyunu üzerine kaleme aldığı bir incelemeyle birlikte yeni öğretmenine verir. *Le Bal des pendus*'de belirgin bir Villon ve Théodore de Banville etkisi vardır. Rimbaud bu sırada Ernest Delahaye (1879 yılına kadar en yakın arkadaşı ve saygın özyaşam öyküsü yazarı olacaktır) ve *Parnasse contemporain* adlı derginin bazı sayılarını kendisine veren Paul Labarrière ile arkadaşlık kurar. Rimbaud, Alphonse Lemerre tarafından yayımlanan ve yeni şiiri savunan bu dergide Banville, Dierx, Valade gibi şairlerin yanı sıra Verlaine'i ve Baudelaire'in yeni *Fleurs du Mal*'ini keşfeder. 24 Mayıs günü varını yoğunu öne sürerek ya da bizim dilde "Ya Herru ya Merru" diyerek, uzun bir mektup eşliğinde *Sensation* (Duyu), *Ophélie* ve *Credo in unam* adlı şiirlerini Théodore de Banville'e gönderir. Rimbaud, son şiirin (Credo in unam) yeni şiir okulunun "Credo"su (Amentüsü, ilkesi) olmasını dilemektedir. Banville şairi yanıtlar, ama "Credo" yayımlanmaz.

19 Temmuz günü Fransa, Prusya'ya savaş ilan eder. Savaş Charleville'in yakınlarına kadar gelir. Bir Rochefort okuru ve antibonapartist olan Rimbaud *(Le Forgeron,* "Demirci" adlı şiirinde devrimci taşkınlığı yüceltir), nefret ettiği burjuva toplumunu hor görür. *A la musique, Roman,* vb., şiirlerinde bu toplumu açıkça eleştirir ve *Mort de quatre-vingt-douze* (Doksan İki Ölüsü) adlı sonesinde rejimin gazeteci taslaklarına çatar... Bu şiir daha sonra biçim değiştirir.

Izambard, Rossat Okulu öğretmeni Deverrière ve kendisinden daha sonra söz edilecek olan Charles-Auguste Bretagne ile sürekli görüşür. Yeni bir ödül kazandığı gün (6 Ağustos) İmparatorluk'un Wissembourg'da ilk büyük yenilgisine uğradığı öğrenilir. Savaş yüzünden Charleville'den çıkamayan Rimbaud, Izambard'ın evine sığınır (kendisinde evin anahtarı vardır) ve eline geçen bütün kitapları okur. Dört sayfalık bir mizah gazetesi olan *La Charge* 13 Ağustos sayısında *Comédie en trois baisers*'sini yayımlar. Ağabeyi Frédéric kentten geçen bir birliğin peşinden ağustos ayında Metz'e gider. Ve birliğin maskotu olur. Bu "son derece budala kent"te bunalan Rimbaud 29 Ağustos günü

trene binip Paris'e gitmeye karar verir. Önce Kuzeye (Charleroi) gidip oradan Saint-Quentin yoluyla aşağı inmesi gerekmektedir. Yolculuğu sürdürmek için yeterli parası yoktur, ama kaçak yolculuğu dener, fakat bir şanssızlık sonucu Gare du Nord'a gelince yakalanır ve Mazas Hapisanesine gönderilir. Sedan'da sarılan III. Napoléon ve Mac Macon 2 Eylül günü teslim olurlar. 4 Eylül günü Üçüncü Cumhuriyet ilan edilir ve Ulusal Savunma hükümeti kurulur. Rimbaud hapisaneden birçok mektup yazar. Izambard borcunu ödeyerek onu hapisaneden kurtarır. Demiryolu kapalı olduğu için Charleville'e geri dönemeyen Rimbaud, Izambard'ın Gindre halalarının (teyzelerinin) evine, Douai'ye gider. Izambard bu sırada onların yanında kalmaktadır. Burada günleri iyi geçer ve belediye seçimleri hazırlıkları üzerine bir yerel gazetede yazı yayımlar. Burada, Paul Demeny adında yirmi altı yaşında ve Paris'te yeni bir kitap (Les Glaneuses) yayımlanmış olan sıradan bir şairle görüşür ve son şiirlerini onun için kopya eder. Ama, annesinin çağırması üzerine, Izambard'la birlikte Charleville'e geri döner.

Bununla birlikte, annesinin uyarılarma karşın yeniden yola çıkmakta gecikmez. Fumay ve Givet üzerinden kuzeye, sınıra yönelir. Meuse ırmağını izler ve okul arkadaşlarında konaklar. Charleroi'da Cabaret-Vert'de dinlenir ve burada yerel gazetenin sahibiyle görüşür, ama aralarında bir anlaşma olmaz. Brüksel'e gider, burada bir süre kaldıktan sonra Douai'ye döner. Ardından onu aramaya çıkan Izambard, Rimbaud'yu Abbaye sokağındaki eve yerleşmiş bulur. Rimbaud, Demeny için hazırladığı şiir defterini son serserilik döneminde yazdığı *Rêvé pour elle, Ma Bohème,* vb. şiirlerle tamamlar. Sonra, annesi uzaktan ortalığı velveleye verdiği için, jandarma marifetiyle trene bindirilir. Böylece Izambard'dan bir daha karşılaşmamak üzere ayrılır. Bununla birlikte 1871 yılının ağustos ayına kadar yazışmayı sürdüreceklerdir. Askeri hastaneye dönüştürülen kolej hâlâ kapalı olduğu için Delahaye ile birlikte çevrede gezintiler yapar. Bu aylaklık döneminde şiir de yazar: *Les Corbeaux* (Kargalar), *Les Douaniers* (Gümrükçüler).

1871

28 ocak günü Prusya ile silâh bırakışması imzalanır. 8 Şubat tarihinde yeni Ulusal Meclis seçimi yapılır. Kralcıların seçimi kazanmasına karşın cumhuriyetçiler büyük kentlerde çoğunluktadırlar. 17 Şubat günü, Thiers hükümetin başına getirilir. Bu siyasal olayları dikkatle izleyen Rimbaud trene binip Paris'e gider. Burada yoksul bir ortamda yaşar, ama başkentte mayalanmaya başlayan ayaklanma havasını içine çeker. Kısa bir süre karikatürist André Gill'in atölyesinde görünür, bütün kitapçıları dolaşır ve parası suyunu çekince Ardenler'e yaya olarak döner.

Sekiz gün sonra, 18 Mart günü, Komün ilan edilir ve Rimbaud bu haberi coşkuyla karşılar. Kısa bir süre *Le Progrès des Ardennes* adlı bir muhalif gazeteye yazı yazar; bu gazete 17 Nisanda yayınına son verir. Bu tarihle 13-15 Mayıs tarihleri arasında uzanan dönemde Komüncülere katılmış olmalı. Delahaye, Rimbaud'nun Komün'e katılmış olduğunu doğrulamaktadır. Verlaine onun Babylone Kışlasında görüldüğünü söyler. Fransız polisinin bir gizli raporu (Haziran 1873) onun Komün sırasında gönüllü olduğunu doğrulamaktadır. Rimbaud, 13 Mayıs günü, "Kâhin'in Mektupları" olarak anılan mektuplarından ilkini Izambard'a yazar. (*"Les lettres du voyant"*) Bu mektubunda "Ben bir başkasıdır" (Je est un autre) der ve sezgilerini açıklayan *Le Coeur supplicié* (İşkence Edilen Yürek) adlı şiirini ekler. Izambard'a gönderdiği mektubun içinde yer alan bu şiir *Le coeur du pitre* (Palyaçonun Yüreği) adıyla bilinir. Arkadaşı Demeny'ye yazdığı 15 Mayıs tarihli mektupta Izambard'a yazdığı düşüncelerini uzun uzun açıklamaktadır (ki bu mektup "Kâhin"in ikinci mektubudur). Şiirde bilinmeze, şiirin bilinmezine ulaşabilmek için *"Bütün duyuların* uzun, geniş boyutlu ve eni konu düşünülmüş *düzen bozumuna uğraması"*nı öğütlemekte, salık vermektedir. Bunun için "büyük lânetli, büyük kıyacı" olmak gerekmektedir. *Kıyacı* yani cani. Bu mektuba üç şiir eşlik eder: Açık ve seçik bir şekilde Komün yanlısı *Chant de guerre parisien* (Paris Savaşının Türküsü), iğneli bir kadın düşmanlığı yapan *Mes petites amoureuses* (Benim Âşık Kızcağızlarım) ve kilise karşıtçısı kaba bir şiir olan *Accroupissements* (Çömelmeler). Yazma tarzını değiştirmiştir Rimbaud: Artık bir Parnascı

değil, ayaklanmayı şiirsel yazına sokan bir asi yazardır. Mayıs ayı sonunda, Kanlı Hafta içinde Komün kesinlikle yenilgiye uğrar. Yaz boyunca bir "serseri" şair olmaya çalışır, ama bu onun *Les Premières Communions* (İlk Kudas Ayinleri), *L'Homme juste* (Doğru Adam) – bu şiiri yeni cumhuriyetçi iktidarla çok uzaklaşmış görünen Victor Hugo'ya karşı yazmıştır –, kendini bir mitos haline getirdiği *Les Poètes de sept ans* (Yedi Yaşında Ozanlar), temmuz ayında Banville'e gönderdiği ve bir alaycı *art poétique* oluşturan *Ce qu'on dit au Poète à propos de fleurs* gibi olağanüstü parçalar yazmasına engel olamaz. Arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle ilişkisini sürdürür. Yeni kurulan *Le Nord-Est* adlı muhalif gazeteye birkaç makale yazmak ister, ama bir sonuç alamaz. Bu sırada, daha önce Fampoux'da Verlaine'le tanışmış olan Charles-Auguste Bretagne'ı da görür. Alto çalan, eşref saatlerinde felsefeyle ilgilenen ve bir şiirsever olan Bretagne, Rimbaud'ya yakınlık duymaktadır. Verlaine'e kendinin adını vererek mektup yazmasını salık veren de odur zaten. Rimbaud onun dediğini yaz sonu yapar ve mektubuna birkaç şiir de ekler: *Les Effarés* (Ürkmüşler), *Accroupissements, Les Douaniers, Le Coeur volé* (Çalınmış Yürek), *Les Assis* (Yerleşikler), daha sonra *Mes petites amoureuses, Paris se repeuple* (Paris Yeniden İnsanlanıyor), *les Premières Communions*. Verlaine onu yanıtlamakla kalmaz, "Geliniz, sevgili büyük ruh, bekleniyorsunuz" diyerek davet de eder. Rimbaud yola çıkmadan önce eylül başında, sanki Parislileri şaşırtmak istermişcesine olağanüstü bir şey yapıp *Sarhoş Gemi*'sini (Bateau ivre) yazdıktan sonra başkent trenine biner.

İlkin Verlaine'in evine, daha doğrusu Verlaine'in Montmartre'ın aşağı kesiminde Nicolet Sokağında oturan kayınbabasının evine yerleşir. Verlaine evlidir ve genç karısı (17 yaşında) bir çocuk beklemektedir (Georges ekim ayında doğacaktır). Rimbaud, Verlaine'in yanında, dönemin şairleriyle, Banville gibi en büyükleriyle, ama özellikle, Verlaine'in çevresinde küçük bir topluluk oluşturan Komün'ün eski yandaşı şairlerle tanışır. Vilains Bonshommes toplantılarında yenilen akşam yemeklerinde görünür. Bunlardan birinde kendisini bir "halk kızı" olarak anımsayacak olan Mallarmé'yle de tanışır. Mallarmé, iri kırmızı elleri yüzünden, "çamaşırcı kız"a benzetir onu. *Sarhoş Ge-*

mi'yi okuması üzerine şiir şaşkınlık ve hayranlıkla karşılanır (Valade'ın Blémont'a yazdığı 5 Ekim tarihli mektup).

Verlaine'in kayınbabası Mautélerin evinden ayrılması üzerine, sırayla Charles Cros (bizde *Çirozname* adlı şiiriyle tanınan geleceğin şairi) ve Banville tarafından konuk edilir; sonra Hôtel des Etrangers'ye yerleşir. Charles Cros burada *Zütistler* (toplumа "Züt", "Allah kahretsin!" diyenler) adıyla geçici bir sanatçılar kulübü kurmuştur (1871-1872). Üyeler arasında Charles Cros'un iki kardeşi (Henri ve Antoine), Verlaine, Valade, Mérat, tuhaf Henri Mercier, veremli ve eşcinsel bir hayalperest olan müzisyen Cabaner vardır. Rimbaud bu süre içinde *l'Album zutique*'e sürekli yazar. Şiir de yazar: Coppé tarzında bazı şiirler, şaşırtıcı *Remembrances du vieillard idiot*, ve *Voyelles* (Sesliler) sonesi.

1872

1871 yılının sonuna doğru Verlaine, Rimbaud için Montparnasse'da Campagne-Première Sokağında sefil bir döşeli oda bulur. Matilde, şiddetli bir kavganın ardından çocuğuyla birlikte Périgueux'ye gider. Rimbaud başarı kazanır ve bir yığın tuhaflıklar yapar. Hoşa gitmeyen davranışları, "Gavroche" lâkabıyla anılan ve büyük bir desen ressamı olmaya aday Forain dışında, kendisine değer veren insanların tümünü kendinden uzaklaştırır. Auguste Creissels adlı sıradan bir şair bir sonesini okurken "Merde" (Bok, pislik, Allah kahretsin, yuh be, tüh) sözcüğünü tekrarlar. Fotoğrafçı Carjat'nın sone şairinin yanında yer alıp kendisine hakaret etmesi üzerine, Rimbaud fotoğrafçıya Verlaine'in şişli bastonuyla saldırır ve onu hafifçe yaralar. Bu dalaşma Rimbaud'yu şairler loncasının gözünden düşürür. Bu sırada ünlü *Coin de table* adlı tablosunu (bu tabloda Rimbaud'nun yanı sıra Verlaine, Valade, Biémont, Aicart ve Mérat yer alacaktır) bitirmek üzere olan Fantin-Latour, Albert Mérat'ın tabloda yer almayı reddetmesi üzerine onun yerine bir çiçek vazosu kondurur. Bununla birlikte, Verlaine, kendisinden Rimbaud'yu uzaklaştırmasını isteyen Matilde'in dayatmaları sonunda teslim olur. Ve Rimbaud, mart ayında, önce Arras'a daha sonra da Charleville'e gider. Burada Delahaye'i bulur, ama Verlaine'le mektuplaşmayı sürdürür. Bu arada *La Rivière de Cassis, Larme*

(Cassis Deresi, Gözyaşı) ve *Bannières de mai* (Mayıs Bayrakları) adlı şiirlerini yazar. Verlaine'e "dertli mektuplar"ını yazar, bu mektuplarda durumundan yakınır ve dostunu sıkıştırır. Verlaine sonunda çağırır onu ve Rimbaud 10 Mayısa doğru Paris'e döner ve önce Monsieur-le-Prince Sokağına yerleşir, daha sonra Sorbonne yakınlarındaki Hôtel de Cluny'ye geçer. Yoğun bir şiir, içki âlemi ve Verlaine'le eşcinsel ilişki dönemi (Bk. Verlaine'in *Le Bon Disciple* adlı sonesi). Ama Verlaine ailesine bağlı kalır. 6 Temmuz günü Rimbaud şiir serüvenini tek başına sürdürmeye karar verir. Verlaine'e bir ayrılık mektubu gönderir, ama Verlaine onunla birlikte gitmeye karar verir. Arras'a trenle giderler. Burada kuşku uyandıran davranışları yüzünden tutuklanırlar. Paris'e dönmek zorunda kalırlar, ama tekrar trene binerler. Charleville'e gidip Bretagne'a konuk olurlar. Bretagne onları gizlice sınırdan geçirir. Belçika'ya giderler. Sürgün Komüncülerle görüşürler, şiir yazarlar. Verlaine *Romances sans paroles*'ü yazar. Bununla birlikte, Verlaine'in karısı ve annesi kaçağı geri götürmek için 21 Temmuz günü Brüksel'e gelirler. Verlaine teslim olur ve onlarla birlikte trene biner. Ama onları sınırda, Quiévrain istasyonunda yüzüstü bırakır. Artık bir yıl boyunca Rimbaud'yla yaşayacaktır. Ve bir daha Matilde'yi görmeyecektir. İkisi eylül ayında İngiltere'ye gitmek üzere Ostende'den gemiye binerler. Londra'da eski Komüncülerden Eugène Vermersch'in evine (34, Howland Street) yerleşirler. Régamey, Lissagaray, Andrieu, Matuscewicz gibi eski Komüncülerle görüşürler. Verlaine'in parasını harcarlar (Halası Louise Grandjean'dan kalan miras ya da annesinin parası). Londra'yı ve çevresini dolaşırlar, dil öğrenirler ve British Museum'un Reading Room'unda (Okuma Odası) uzun okuma seansları yaparlar. Şiir de yazarlar: Rimbaud *Illuminations*'un, *painted plates* (resimli ya da boyalı levhalar) saydığı düzyazı şiirlerine çalışır; Verlaine, davranışını aklamak için bir özyaşamöyküsel romana başlar, kendisini "çok temiz" saymaktadır. Aralık ayında, Paris'te Mautéleri ve Bayan Verlaine'i görmeye giden annesinin çağırması üzerine Charleville'e geri döner, ama kısa bir süre için. Çünkü hastalanan Verlaine'in çağrısı üzerine 1873 yılı ocak ayı başlarında tekrar Londra yolunu tutar.

1873

Verlaine ve Rimbaud bir aşk ve kin dönemi yaşarlar. Bu yaşamın bazı yansımalarını *Cehennemde Bir Mevsim*'de (Sayıklamalar I) bir söylence söylemi içinde buluruz. Verlaine, her şeye karşın, kendisinden ayrılmak isteyen Matilde'e dönmek istemektedir. Oysa, Rimbaud şiir serüveninde kendisine tamamen bağımlı bir yoldaş olsun istemektedir. Kaygılanan Verlaine yeniden Fransa'ya dönmek düşleri kurar. 4 Nisan günü Ostende'e gitmek üzere Douvres'dan gemiye biner, buradan Namur'e (Belçika) geçer ve daha sonra Jehonville'de (Belçika Luxembourg'u) yaşayan Evrard halasına konuk olur. Belki Rimbaud da onunla birlikte yola çıkmıştır... Şurası kesin ki, önce Charleville, daha sonra da Roche'ta görülür. Nisan ayında burada kalır ve Charleville ile Jehonville arasında bulunan küçük sınır kenti Bouillon'da Verlaine'le buluşur. Delahaye'ye yazdığı bir mektupta (mayıs ayı) bir "Pagan kitap ya da kara kitap" yazmakta olduğunu haber verir, bu kitaba bazı tüyler ürpertici öykü girecektir. Hiç kuşkusuz *Cehennemde Bir Mevsim*'in ilk yazması söz konusudur. Verlaine'le kimi "düzyazı metinler" değiş tokuş ettiğini de bildirir. Belki de *İlluminations*'dan parçalardır bunlar. Bouillon'daki buluşmalarından birinde Verlaine İngiltere'ye dönmek niyetinden söz eder. Rimbaud onu izler. 27 Mayıs günü İngiltere'ye gitmek üzere gemiye binerler. Londra'da Great College Street No. 8 adresinde otururlar. Bu tür ilişkide tahmin edilecek olaylar birbirini izler. Yorgun düşen ve aklından Matilde'i çıkartamayan Verlaine, Rimbaud'dan 3 Temmuz günü ayrılır. Önce Anvers'e, sonra Brüksel'e gider. Buradan annesine ve Matilde'e mektuplar yollar. Zaman zaman intihar etmeyi düşünür, daha sonra karlistlere (İspanya iktidar kavgasında Don Carlos yandaşları) katılır. 7 Temmuz günü Rimbaud'ya bir telgraf göndererek karlist lejyona gireceğini bildirir. Parasız kalmış olan Rimbaud onun yanma gider. Ama "zavallı kardeş"i gene kararsız bulur; Charleville'e dönmek ya da Paris'e gitmek niyetinden söz eder. Bunun üzerine Verlaine, annesinin huzurunda, Hôtel de la Ville de Courtra'daki odalarında Rimbaud'ya iki el ateş eder ve onu sol el bileğinden hafifçe yaralar. Ama Rimbaud gitmekte diretir. Verlaine ve annesiyle birlikte Sud istasyonuna gider. Burada Verlaine'in kendisine yeni-

den ateş edeceğini sanan Rimbaud durumu bir polise bildirir. Polis Verlaine'i karakola götürür. Burada üçünün ifadesi alındıktan sonra Verlaine tutuklanır. Saha sonra Rimbaud, Saint-Jean Hastanesinde tedavi edilir. Rimbaud şikâyetinden vazgeçmesine karşın Verlaine'in mahkeme önüne çıkmasına engel olamaz. Rimbaud yola çıkar ve 8 Temmuz günü Verlaine iki yıl hapis ve 200 frank para cezasına mahkûm olur; önce Brüksel'in Petits-Carmes Hapisanesine, daha sonra da Mons hapisanesine gönderilir. Roche'a dönen Rimbaud, burada bir çiftlik odasında *Cehennemde Bir Mevsim*'i bitirir. Kitabın altında yazılış tarihi olarak "Nisan-Ağustos 1873" görülür. Elyazması, hukuk kitapları konusunda uzmanlaşmış bir yayınevinin sahibi olan Jacques Poot'a (Brüksel) ya gönderilir ya da elden verilir. Rimbaud kitabın yayımlanması için bir miktar avans verir. 22 Ekim günü kitabı almak üzere Brüksel'e gelir. Kitabı vermek üzere Petits-Carmes cezaevine uğrar, ama Verlaine ayrılmıştır buradan. Rimbaud daha sonra Paris'e gider. Forain, Ponchon ve Gineste'e kitap verir. Charleville'de de Delahaye ve Millot'ya verir. Paris'te önemsiz şair Alfred Poussin 'e rastlar, belki de ilk kez Germain Nouveau ile tanışır. Sonra Charleville ya da Roche'a döner ve büyük bir olasılıkla *Illuminations*'a çalışır.

1874

Mart ayı ortalarında Paris'e gider ve şair Germain Nouveau (21) ile tanışır ya da buluşur. Nouveau, İngiltere yolunda Rimbaud'nun peşinden gider. Londra'da 178, Stamford Street adresine yerleşirler. Rimbaud Fransızca dersleri vermeyi dener. Bu arada *Illuminations*'la ilgilenir. Germain Nouveau'nun yardımıyla *(Kentler (I)* ve *Burun* adlı şiirlerde onun elyazısı bellidir) bazı şiirleri temize çeker. Nouveau bilinmeyen bir nedenden dolayı haziran ayında Fransa'ya döner. Bu arada büyük bir olasılıkla Rimbaud hastalanır ve annesini yanına çağırır. Annesi, kızkardeşi Vitalie ile birlikte temmuz ayında Londra'ya gelir. Bu bir aylık dönemle ilgili olarak Vitalie oldukça ayrıntılı bir günlük bırakmıştır. Rimbaud bu sırada küçük ilanlarla iş arar ve British Museum'un Reading Room'una (Okuma Odası) devam eder. 31 Temmuz günü bilinmeyen bir yöne yola çıkar. Annesi ve kızkardeşi ardından Londra'dan ayrılırlar. Ekim ayında, as-

ve kızkardeşi ardından Londra'dan ayrılırlar. Ekim ayında, askerlik kuruluna gitmesi gerekmektedir, ama gitmez. Belediye başkanı yokluğunda onun adma kötü bir kurra çeker. Ama kardeşi Fréderic askere alınmış olduğu için, bağışık tutulur.

9 Kasım tarihli *Times* onun bir ilanını yayımlar: *"Derin bir edebiyat ve dilbilgisi bilgisine vakıf, konuşması mükemmel "BİR PARİSLİ BEY" (20) Güney ya da Doğu ülkelerine yolculuk yapmak isteyen bir GENTLEMAN'e (tercihan sanatçı) ya da bir aileye REFAKAT ETMEKTEN mutlu olacaktır. İyi referanslar."* Bu sırada Reading'de (Oscar Wilde'in 1895-1897 yılları arasında hapis yattığı kent) oturmakta ve Fransızca öğretmeni Camille Le Clair admda birinin yanında vekil öğretmenlik yapmaktadır. Aralık ayı sonunda Charleville'e döner.

1875

13 Şubatta Stutgart'a gider ve burada sanat tarihçisi ve öğretmeni Luebke'nin yanında Wagner Sokağında oturur. Dil öğrenir, 2 Mart günü, ocak ayında Mons Hapisanesinden çıkmış olan Verlaine, Stuttgard'a gelir ve Rimbaud ile aralarını düzeltmeye çalışır. Başarılı olamaz. Hatta aralarında kavga çıktığı söylenir. Bununla birlikte, kentte bulunduğu sırada, Rimbaud kendisine bir *Illuminations* dosyası verir (Dosyayı Germain Nouveau'ya ulaştırması gerekmektedir. Germain Nouveau kitabı yayımlatmak olanakları arayacaktır.) 1 Mayıs tarihinde Verlaine, Delahaye'a, "Rimbaud, benden kendi düzyazı şiirlerini yayımlatmamı rica etti..." diye yazacaktır. 1888 yılında *Hommes d'aujourd'hui*'de Rimbaud üzerine yazdığı bir makalede *Illuminations*'un yazmalarını "bunlarla ilgilenecek birine Stuttgard'ta verildiği"ni doğrulayacaktır.

Rimbaud 15 Marttan itibaren Marienhadstrasse No: 2 adresine yerleşir. Sonra Alp Dağlarını yürüyerek aşar. Delahaye'ın yazdığına göre, eski Zutistlerden Henri Mercier'in bir sabunhaneye sahip olduğu bir Yunan adasına (Céos ya da Zéa) gitmeyi tasarlamaktadır. Milano'da bir "vedova molto civile" (çok uygar bir dul kadın) tarafından konuk edilir. Bu nedenle, Delahaye'e elindeki *Cehennemde Bir Mevsim* nüshasını göndermesini yazar. Güneye doğru yoluna devam eder, ama Sienna yolunda güneş çarpar ve Livourne Konsolosluğu tarafından *Général Paoli*

gemisiyle Fransa'ya gönderilir. Marsilya'da hastaneye yatar. Daha sonra Karlistler'e katılmayı dener ve avans para alır, ama kaçarak Paris'e gider. Paris'te annesini ve kızkardeşi Isabelle'i görür (Isabelle, Rimbaud'nun bu sırada Maisons-Alfort'da müzakerecilik yaptığını söyleyecektir). Ponchon, Cabaner ve Mercier ile görüşür. Sonunda Charleville'e geri döner. 14 Ekim günü, Delahaye'e içinde *Rêve* (Düş) adlı şiirinin de yer aldığı bir mektup gönderir. André Breton'a göre gerçek bir "yazınsal vasiyet"tir bu. Güzün, annesine bir piyano aldırıp piyano çalmayı öğrenmek ister.

Eklem veremi olan kızkardeşi Vitalie 18 Aralık günü ölür. Sinir bunalımı geçiren şair saçlarını kökünden kazıtır.

1876

Bir önceki gezisini yeterli görmeyen Rimbaud, mart ayında Viyana yolculuğuna çıkar. Buradan Varna'ya (Bulgaristan) geçip Mercier'nin yaşadığı Yunan Adası için gemiye binmeyi tasarlamaktadır. Ama Viyana'da parasını çaldırır ve "Yeni Gezgin Yahudi" üzerinde paramparça giysisi, başında eskimiş "haut-de-forme" şapkası, ağzında piposu, dağlar tepeler aşarak yürüye yürüye Ardenler'e geri döner. Mayıs ayında kuzeye yönelir, Brüksel'de Hollanda sömürge ordusuna girer. Harderwijk'e gönderilir. Burada 10 Hazirana kadar bekler. 10 Haziran günü, Batavia (Java) gitmek üzere Nieuwe Diep'ten demir alan *Prens van Oranje* adlı gemiye doksan piyade (onu Fransız) eriyle birlikte biner. Bu garip gönüllü Napoli'ye uğradıktan sonra Batavia için demir alır ve Samarang'a ulaşır. Sonra dağdan geçerek Salagida'ya yaya giderler. On beş gün sonra, Assomption günü (Meryem Ananın göklere kaldırılması olayı, bu olayın kutlandığı gün, 15 Ağustos) ayin yapılırken kaçar.

Enid Starkie ve V.P.Underwood'un yazdıklarına göre, Samarang'a yaya olarak ulaşır ve burada Edwin Holmes adıyla, *Wandering Chief* (Gezgin Şef) adlı, hafif tonajlı bir İskoç gemisine mürettebat olarak girer. On kadar mürettebatı olan gemi Ümit Burnu'nu dolaştıktan sonra müthiş bir fırtınaya yakalanır, Azor adalarından geçerek Queenstown'a (İngiltere) ulaşır. Rimbaud buradan ayrıldıktan sonra Paris'ten geçerek Charville'e döner. Delahaye'in 9 Aralıkta Charville'e geldiğini yazması-

na karşın, İsabelle, Rimbaud'nun yıl sonunda kente dönmüş olduğunu ileri sürer.

1877-1878

Rimbaud, yolculuk tasarılarıyla yanıp tutuşarak kışı Ardenler'de geçirir. Mayıs ayında Hollanda ordusu hesabına (belki) asker toplar. 14 Mayıs günü, ABD Donanmasına katılmak amacıyla bu ülkenin Bremen'de bulunan konsolosluğuna yanıtsız kalan bir dilekçe verir. Kendisini 47. Piyade Alayından (babasının) kaçmış bir Fransız olarak tanıtıp, dilekçeyi John Arthur Rimbaud olarak imzalar. Temmuz ayında, Loisset sirkine katılıp Belçika, Almanya ve Hollanda'yı dolaştığı sanılıyor. Yaz sonunda Charleville'e döner. Ama güzün, İskenderiye'ye gitmek üzere Marsilya'dan gemiye biner. Hastalanıp Civita-Vecchia'da gemiden inmek zorunda kalır. İyileşince büyük bir olasılıkla Roma'ya gider. Daha sonra Marsilya üzerinden Roche'a gider ve her zaman olduğu gibi kışı buralarda geçirir. Delahaye, kendisini 1878 paskalyasında Paris'te gördüğünü ileri sürmektedir. Ama yaz aylarını Roche'ta geçirip hasat kaldırmaya yardım ettiği kesin. Kıştan sakınmak için, 20 Ekim 1878 günü Charleville'den ayrılır, karlı Vosges Dağlarını yaya olarak geçer, Altdorf'a kadar trene biner ve Saint-Gothard'ı yarım metreyi bulan karların içinde yürüyerek yaya olarak geçer. Bu yolculuğunu mizah dolu olağanüstü bir mektupta ailesine anlatır. 19 Kasım günü İskenderiye'ye gitmek üzere Cenova'dan gemiye biner. İskenderiye'ye gelince iş bulamaz, ama E.Jean ve Thial adında iki Fransız mühendisiyle arkadaş olur, bunlar kendisini Kıbrıs'ta bulunan şantiyeleri için şef olarak tutarlar. Kıbrıs'ta Larnaka yakınlarındaki bir taş ocağında şantiye şefi olarak çalışır.

1879

Tifoya yakalanan Rimbaud mayıs ayı sonlarında Roche'a döner. Yaz boyunca yavaş yavaş iyileşir. Eylül ayında, Delahaye onu son kez görür: Esmer tenli, hafif sarı sakallı; sesi değişmiştir, sesinin kalın tınısı şaşırtır onu. Kimileri, Rimbaud'nun Mısır'a gitmek niyetiyle Marsilya'ya indiğini, ama hastalanıp geri dönmek zorunda kaldığını düşünüyorlar.

1880

Kışı (Kasım 1879-Mart 1880) Roche'ta geçirir. Bu sırada Verlaine, Roche yakınlarında bulunan Coulommes'da oğulları Lucien'e âşık olduğu Létinoislarla görüşmektedir. İlkbaharda Rimbaud yola çıkar. Marsilya'dan Mısır'a gider, ama bir kez daha Kıbrıs'a geçer. Burada, adanın valisi Wolseley için Troodos Dağlarında yaptırılan yazlık konutun yapımında ekip şefi olarak çalışır. Kısa bir süre sonra Limassol Limanından gemiye binip Mısır'a geçer. Bu ani ayrılış, kendisinin sorumlu olduğu, bir işçinin öldürülmesiyle ilgili olabilir.

Bir kez daha Süveyş Kanalından geçerek Afrika limanlarına uğrar: Souakin, Massaouah, Hodeidah. Arabistan'da hastalanır ve bir ticaret acentesi olan Bay Trébuchet'ye rastlar. Trébuchet Aden'e gidip, bir mağaza açan Alfred Bardey ile ilişki kurmasını salık verir. Bir serbest liman olan Aden'de eski bir albay, Monsieur Dubar, kendisini işe alır. Bu sırada Alfred Bardey, bir şube açmak üzere gittiği Harar'da, Doğu Afrika'da bulunmaktadır. Rimbaud, artık mağazada memur olarak çalışmakta ve kahve ayıklama atölyesini yönetmektedir. Kendisi gibi yirmi altı yaşında olan A.Bardey ekim ayında geri döner ve Rimbaud'yu beğenir. Aden'in iklimine dayanamayan Rimbaud, Bardey'in temsilciliğini yapmak üzere Harar'a gitmeyi kabul eder. Kızıldeniz'i geçer ve yirmi günde Somali Çölünü ve dağları aştıktan sonra Harar'a ulaşır. 40.000 nüfuslu Harar yüksekte ve denizden 300 kilometre içerdedir. Halkı Müslüman olup 1875 yılından bu yana Mısır yönetiminde bulunmaktadır.

1881

Başlangıçta yeni görevinden hoşnuttur. Kahve, fildişi, zamk, misk, altın levha ve altın yüzük satın alan Rimbaud bir süre sonra homurdanmaya başlar. Büyük bir olasılıkla frengiye yakalanır. Nisan ayında, Alfred Bardey, Mazeran ve başlarında piskopos Taurin-Chagne olmak üzere rahipler kente gelirler. Bardey ve Mazeran aralık ayına kadar burada kalırlar. Sık sık hasta olmasına karşın Rimbaud ülke içine birkaç yolculuk yapar ve ticaret merkezleri kurar. Yerli halkın göreneklerini kabul etmeye yatkın olan Rimbaud, Kuran okur ve yolculuklarında Müslümanlar gibi giyinir. Bununla birlikte, mağazanın başı-

na geçirilmediğine (bu görevi Pierre Bardey alır) üzülen Rimbaud görevinden istifa edip tekrar Aden'de çalışmaya başlar ve daha iyi bir görev almayı bekler.

1882

Bardeylerin yanından ayrılıp Zanzibar'a, Panama Kanalına ya da Choa'ya (Habeşistan) gitmeyi düşünmesine karşın, işverenleriyle sözleşmesini yeniler. Bu dönemde, Gallalar üzerine resimli, fotoğraflı bir kitap yazmayı tasarlamaktadır. Bu kitabı, Alfred Bardey'in 1880 yılından bu yana üyesi bulunduğu Coğrafya Derneği için hazırlamak istemektedir. Bu yıl canı alabildiğine sıkılır: "...dilerim bu yaşam ben tamamen fıttırmadan sona erer." (10 Mayıs 1882)

1883

Gene Aden'dedir. Harar Şubesine müdür olmayı (A.Bardey bu olasılığı sezinletmiştir kendisine) ya da hastalığı yüzünden Aden'den ayrılıp Fransa'ya dönecek olan Dubar'ın yerine geçmeyi düşünmektedir. Bir yıldır edinmek istediği o ünlü fotoğraf makinesini kendisine Lyon'dan bu Dubar gönderecektir.

28 Ocak günü ambarcı Ali Şemmak'ı tokatlar. Ali Şemmak onu mahkemeye vermek istemektedir. Bardey, Rimbaud'nun yanında yer alır, ama Aden'den ayrılmak zorundadır artık. Sözleşmesini yeniledikten sonra 22 Mart günü ayrılır. Harar Şubesine müdür olacaktır. Yunan Sotiro yardımcısıdır. Harar'a gelince, komşu topraklarda incelemeler yapar. Sotiro, Ogadine ülkesine gider. Bunun sonucu olarak Rimbaud yetkin bir Fransızcayla bir rapor yazar ve Coğrafya Derneğine iletilmek üzere A.Bardey'e gönderir. Bu rapor söz konusu derneğin yazanaklarında ertesi yıl yayımlanacaktır (1 Şubat). Aynı yıl, Verlaine *Lutèce* dergisinde (5-17 Kasım) Rimbaud üzerine uzun bir inceleme yayımlayacak ve bu yazıyı *Les Poètes maudits* (Lânetli Şairler) adlı kitabına alacaktır (Vanier éditeur).

1884

Gerici meczup Mahdi'nin yabancıları kovmak için dervişleri ayaklandırdığı Sudan'da (İngiltere'nin himayesi altında bulunan Mısır hidivliğine bağlıydı o sırada Sudan) meydana gelen

olaylar sonunda, Mısır Harar'daki egemenliğinden vazgeçer. İngilizlerin görevlendirdiği Emir Abdullah'ın yabancı düşmanlığı yerli olmayan tüccarları zor durumda bırakır. Cezayir, Yunanistan ve Hindistan'da yeni şubeler açmış olan Bardey kardeşler Harar'daki şubelerini kapatmaya karar verirler. Rimbaud mart ayında Harar'dan ayrılıp altı hafta süren yolculuktan sonra Aden'e gelir. Buradaki şube de kapanacaktır. Rimbaud birkaç aylık prim alarak izne ayrılır. "Belli ki buraya mutlu olmak için gelmemişim." (24 Mayıs) Temmuz ayında, Alfred Bardey, Lyon'dan döner; mağaza tekrar çalışmaya başlar. Rimbaud yeniden işe alınır (19 Haziran). A.Bardey, Françoise Grisard'ın ve Ottorino Rosa'nın tanıklıklarına göre Rimbaud bu sırada Choa'lı bir Habeş kadınla yaşamaktadır: Uzun boylu, zarif, sigara içen bir kadın. Ertesi yıl kadını (Eylül 1885) göndermiş olmalı.

1885-1888

10 Ocakta, Bardeylerle sözleşmesini bir yıl yeniler. Hâlâ Aden'de sıkıntı çekmektedir. Choa'nın (Menelik' in yönettiği Habeşistan Krallığı) Ankober kentinde oturan bir Fransızla, Pierre Labatut ile ortak olur, görevinden istifa ederek (ona göre Bardeyler hödükten başka bir şey değildir) varını yoğunu ortaya koyar: Kervanla silâh ve mermi taşıyacaktır. Avrupa'da elden geçirilen bu silâhların Menelik'e satışından ortaklar (Labatut ve Rimbaud) en azından 30.000 altın frank kazanacaktır.

Rimbaud, ekim ayında, Obock topraklarının yakınlarında bulunan Fransız limanı Tarjourah'ya gider. 2000 tüfek ve 60.000 mermi dolaylarında olan yükü bu limandan alması gerekmektedir. Ama, silâh kaçakçılığı İngilizler tarafından yasaklanmış ve bu yasağa Fransa da uymuştur. Bununla birlikte ayrıcalıklı bir izin almayı başarır, ama hastalanıp Fransa'ya dönmek zorunda kalan Labatut yıl sonunda ölür. Rimbaud bunun üzerine, ekim ayında, tek başına sefere çıkmaya karar verir.

Aynı yıl (1886) bu sorunları çözümlemek için bütün gücünü harcarken, sembolistlerin dergisi *La Vogue*'da *Cehennemde Bir Mevsim* ve *Illuminations*'un büyük bir bölümü (düzyazı şiirler ve "yeni şiirler" birlikte) yayımlanır (13, 23 Mayıs, 3, 13, 20 Haziran). Bunlar yıl sonunda Verlaine'in kısa bir tanıtma yazı-

sıyla birlikte kitap olarak yayımlanır.

Ekim 1886'da, yüz deve ve bir o kadar insandan oluşan kervan Danakils'in çöllerine, volkanik topraklarına dalar. Kervan 6 Şubat 1887'de Chao'nun başkenti Ankober'e ulaşır. Kral Menelik yoktur. Birliklerinden birine saldırmış olan Harar Emiri Abdullah'ı cezalandırmaya gitmiştir. Menelik, Shalanko'da bu iddialı emiri yener. Bundan yararlanarak Harar'ı topraklarına katar. Rimbaud, Ankober'de Labatut'nun alacaklılarının ve yerli karılarının kurbanı olur. Bir şans eseri tanıdığı Fransız işletmeci Jules Borelli ile, hükümdarın bulunduğu Entotto'ya gitmeye karar verir. Menelik ile ilişki kurar. Durumdan yararlanmak isteyen kurnaz Menelik, ölünün borçlarını ödemesi gerektiği bahanesiyle silâhlar için çok düşük bir fiyat önerir. Rimbaud onun isteklerine boyun eğer ve 14.000 altın franklık senet alır. Menelik'in danışmanı olan İsviçreli mühendis Alfred Ilg ile iyi ilişki kurar.

1 Mayıs günü, Rimbaud ve Borelli, Harar'a gitmek üzere Entotto'dan ayrılırlar. Rimbaud, Harar'a gelince, kralın kuzeni ve generali, kentin valisi olan Makonnen'le görüşür. Çok zeki ve kadın tavırlı biridir bu Makonnen. Harar acınacak durumdadır. Rimbaud sonunda Zeilah'a sonra da Aden'e ulaşır.

Ağustos 1887'de Mısır'a gitmek üzere gemiye biner. Yanında genç uşağı Djami Wadai vardır. Elindeki senetleri paraya çevirmek için Massaouah Limanında iner; pasaportu olmadığı için tutuklanır ve o sırada onu "Tüccar olduğunu söyleyen Rimbaud Bey" olarak gören konsolos yardımcısı Merciniez tarafından, Fransa'nın Aden konsolosu M.de Gaspary'den hesabı hakkında gerekli bilgi gelinceye kadar alıkonulur. "Messegeries maritimes"in vapurlarından biriyle Süveyş'e gider, daha sonra Kahire'ye geçer (20 Ağustos) ve burada Avrupa Otelinde beş haftaya yakın kalır. Burada son yolculuğu üzerine yazdığı yazılar, işletmeci arkadaşının kardeşi Octave Borelli sayesinde, *Le Bosphore égyptien*'de hemen yayımlanır (27 ve 27 Ağustos). Ailesine "Hayatım tehlikede," diye yazar. Sayısız tasarılar yapar, Aden'e dönmemek için: Zanzibar'a gitmeyi, Chao için bir katır türü yaratmayı düşünür. Bununla birlikte 8 Ekim günü kürkçü dükkânı Aden'e döner. *Temps*, *Figaro* ve *Courrier des Ardennes*'e, vb., makale göndermeyi tasarlar. Eski bir Charleville'li olan Paul Bo-

urde kendisini yüreklendirir, ama Rimbaud bu röportajlar için yüksek paralar ister.

1888 yılında, Makonnen ya da Menelik'e silâh taşımak için Armand Savouré ile anlaşır. Ama Fransız hükümetinin tutumu yüzünden bu tasarısı gerçekleşmez. Bunun üzerine, Harar'a araştırma yapmaya gider ve buraya yerleşmeye karar verir. Mart ayında Aden'e dönünce, César Tian'la ilişki kurup onun temsilciliğini üstlenir. 3 Mayıs günü, Harar'da onun şubesini açar: Deri, kahve, fildişi, altın ve misk alır, Avrupa'dan gelen kumaşları ve mamül ürünleri satar. Ama kısa bir süre sonra sıkıntı bastırır: "...ailesiz, entellektüel bir çalışma yapmadan, Zencilerin ortasında bu yaşam, zavallı değil mi..." (4 Ağustos 1888). Bununla birlikte, acentesi Avrupalı gezgin ve tüccarların sık sık uğradığı bir merkez durumuna gelir: Borelli, Savouré, Kont Téléki, Ilg. Rimbaud çaktırmadan alay eden, kendisini görmeye gelenleri, alaycı sözleriyle kırıp geçiren tuhaf bir ev sahibidir, ama her zaman sakınımlı davrandığı ve kendisini tanımak isteyenleri uzak tuttuğu düşünülür.

1889

Mahdi yanlısı ayaklanmanın yayılması ve imparator Johannes'in topraklarını tehdit etmesi üzerine, imparator karşılık verir, ama tam zafer kazanmak üzereyken, Metekka savaşında, 18 Mayıs günü, bir kaza kurşunuyla ölür. Yerine geçen oğlu yeteneksiz biri olduğu için bu ölüm sonuçsuz kalmaz ve aynı yılın 10 Kasım günü, Menelik Habeşistan Kralı olarak taç giyer. Birleşik Habeşistan, Tigre (kuzey bölge), Godjam, Choa (güney bölge) ve Harar'dan oluşur. Rimbaud hâlâ hükümdarın danışmanıdır. Ticareti birçok yerleşim yerinde gelişir. Önemli ticaret mallarının çoğu onun acentesinden geçip kervanla Zeilah'a ve sonra Aden'e gider.

Rimbaud, 2 Aralık günü, çok iyi ilişkiler kurduğu Ilg'e mektup yazarak hızlı bir katırla iki köte ister. Ilg bu isteği geri çevirir, ama Rimbaud ısrar eder. E.Starkie'nin kitabında Rimbaud'nun Zenci ticareti yaptığı sonucunda varmasının nedeni bu mektuplar ve bunların yanlış yorumudur. Rimbaud, Afrika geleneğine uygun olarak, yalnızca hizmetinde kullanmak üzere iki köle istemiş olmalı.

1890

Rimbaud güçlükler içinde ticaretini sürdürür. Krallığın kasalarında hemen hemen para yoktur; aldığı malların karşılığını "kahve" ile ödemektedir.

Marsilya'da yayınlanan, *La France moderne* adlı küçük bir edebiyat dergisinin yöneticisi olan Laurent de Gavoty'den aldığı 17 Temmuz tarihli mektup Rimbaud'ya işbirliği önerir. Mektuptan, "Dekadan ve sembolist okulun şefi" kabul edildiğini öğrenir. Para kazanmak isteyen Rimbaud, aralık ayında, Tian'dan ayrılmaya karar verir.

1891

Ocak ayından itibaren, sağ ayağının zonklamasından kaygılanmaya başlar. Acı büyür ve dizinin şişmesiyle sonuçlanır. Kısa bir süre sonra "yumruk büyüklüğünde" bir şişkinlik oluşur.

Mart sonunda, elindeki mal stoklarını satamadan, Harar'dan ayrılmaya karar verir. Bir kervanla yola çıkar, Zeilah Limanına kadar bir sedyede taşınır. Yağmur mevsimi bu yolculuğu alabildiğine güçleştirir. 19 Nisan günü Aden'e gitmek üzere gemiye iner. Aden'de hemen hastaneye kaldırılır. Doktor Nouks tehlikeli bir evreye ulaşmış "synovite" tanısı koyar. Bacağının kesilmesi önerilir, ama Rimbaud kabul etmez ve Fransa'ya dönmek kararı verir. 20.Mayısta Marsilya'ya varır ve hemen Conception Hastanesine kaldırılır. Doktorlar "neoplazma"dan, "carcinome"dan söz ederler, yani kanserdir hastalığı. Ameliyat gerekmektedir. Bunun üzerine annesine telgrafla (22 Mayıs) haber verir ve ertesi gün ailesine bir mektup yazar.

Annesi ve kızkardeşine yazdığı 23 Mayıs 1891, cuma tarihli bu mektubu, önemini göz önünde tutarak, Tahsin Saraç'ın hazırladığı "Rimbaud'nun Mektupları" adlı kitaptan olduğu gibi aktarıyoruz: *"Sevgili anneciğim, sevgili kızkardeşim / Korkunç acılardan sonra, kendimi Aden'de tedavi ettiremediğim için, gemiye binip Fransa'ya döndüm. / On üç gün acılar içinde kıvrandıktan sonra dün vardım. Geldiğimde kendimi çok zayıf bulduğumdan ve üşüttüğümden Conception sayrılarevine yatmak zorunda kaldım; burada, doktor masrafları da içinde olmak üzere, günde on frank ödüyorum. / Kötüyüm, çok kötü: Şu anda iyice şişmiş olan ve kocaman bir balkabağına benzeyen sağ baca-*

ğımdaki bu sayrılık yüzünden iskelete döndüm. Bir sinovit, bir hidrartroz, bir eklem ve kemik sayrılığı bu. / İhtilatlar bacağın kesilmesi zorunluğunu yaratmazsa, iyileşmesi çok uzun zaman alacak. Ne olursa olsun, sakat kalacağım sonunda. Ama uzun yaşayacağımı pek sanmıyorum. Yaşamak olanaksız artık benim için. Yazgım ne karaymış! Ne karayazgılı oldum! / Paris Ulusal Acentasından çekeceğim otuz altı bin sekiz yüz franklık bir poliçem var. Ama bu parayı almakla uğraşacak kimsem yok. Bense, yataktan bir adım atacak durumda değilim. Ayrıca üzerimde saklamasını pek beceremediğim bir miktar para var. Neylersin? Ne acı yaşam! / Bana hiç yardımınız olmaz mı?" Annesi birkaç gün sonra gelir, ama ameliyat gecikir. Nihayet 27 Mayıs günü sağ bacağı kesilir. Yalvarmalarına karşın annesi yanında kalmaz. Bundan böyle Isabelle'e mektup yazacaktır. Haziran ayı boyunca Aden ve Harar'daki dostlarına, Righas kardeşlere, Makonnen'e, Sotiro'ya, vb., mektuplar yazar; geri dönebileceğini düşünmektedir.

Hastanede başka bir hastalık kapmaktan korktuğu için kaçar ve trenle Roche'a gider. Roche'ta bir ay aile çiftliğinde kalır, bu süre içinde hastalık yayılır, öteki bacağına ve kollarına sıçrar. İnme yüzünden mektup yazamaz olur. Kimi zaman arabayla kırlarda gezinir. Çoğu zaman odasındadır, kızkardeşine hazırlattığı haşhaş suyunun etkisiyle sayıklar. Harar'dan, ticaretten konuşur ve yatağının yanına yerleştirilmiş olan laternanın kolunu çevirir durmadan. Ağustos sonunda, her şeye karşın yola çıkmak ister. Treni kaçırmamak için bütün gece uyumaz. Ama gene de kaçırır. Akşam treniyle Paris'e gider. Burada kalmamaya ve hemen Marsilya trenine binmek üzere Lyon Garına gitmeye karar verir. 24 Ağustos günü, Marsilya'ya gelir gelmez Mısır'a gidecek gemiye binmeyi umar, ama gene Conception Hastanesine kaldırılır. Artık ona Isabelle göz kulak olacaktır. Gözyaşları, sıkıntı terleri, intihar çağrıları. Ancak çok yüksek dozda morfin sayesinde biraz ferahlar. Böyle anlarda olağanüstü şeyler anlatır. Isabelle bu anları 1897 yılında yazacak ve iyi anlatabilmek için *Illuminations*'un sözcük dağarından yararlanacaktır.

Isabelle ağabeyinin rahat ölmesini istemektedir. 25 Ekim Pazar günü ona günah çıkartmayı başarırlar. Papazlardan biri Isabelle'e ağabeyinin olağanüstü inancından söz eder.

9 Kasım günü Rimbaud, denizyolları müdürüne gönderilmek üzere bir mektup yazdırır. Mektup diş (hiç kuşkusuz fildişi) hisselerinin sayımıyla başlar, sonra Aphinar diye birinden yardım ister. Aphinar'ın kim olduğu hâlâ bilinmemektedir.

10 Kasım günü saat 10'da Rimbaud ölür. Yapıtlarının ilk kitabı olan *Reliquaire*, Rudolphe Darzens'in önsözüyle Léon Genonceaux tarafından aynı gün (ya da bir gün önce) yayımlanır. Yayıncı ile önsöz yazarı arasında bir anlaşmazlık olduğu için kitap hemen satıştan kaldırılır. Rimbaud'nun cesedi Charleville'e götürülür. Cenaze töreni 14 Kasım günü saat onda yapılır: Bu birinci sınıf cenaze törenine beş kilise şarkıcısı, sekiz koro çocuğu ve yirmi mum taşıyıcı çocuk katılır. Bu bilinmeyen ölüyü mezarlığa götüren cenaze arabasının arkasında yalnızca iki kişi vardır: Annesi ve kızkardeşi.

KÂHİN'İN MEKTUPLARI

GEORGES IZAMBARD'A[1]

Charleville, 13 Mayıs 1871

Sayın Bay,

İşte yine öğretmensiniz. Kendimizi topluma feda ediyoruz, demiştiniz bana; öğretim kurulunda yer alıyorsunuz: Herkesin gittiği yoldan gidiyorsunuz.—Ben de kendi ilkemi izliyorum: Hayasızca kendime *baktırıyorum;* okulun eski budalalarını bulup ortaya çıkartıyorum: Hareket olarak, söz olarak, kafadan uydurabileceğim ne kadar aptalca, pis ve kötü şey varsa hepsini kendilerine sunuyorum: Bunun karşılığını bira ve şarap olarak ödüyorlar bana. *Stat mater dolorosa, dum pendet filius.*[2]—Kendimi topluma feda ediyorum, doğru,—ve haklıyım.—Siz de haklısınız, şimdilik. Gerçekte, kendi ilkenize göre öznel şiirden başka bir şey görmüyorsunuz: Üniversite yemliğine—bağışlayın—yeniden kavuşmakta direnmeniz bunu kanıtlıyor. Ama sonunda gene, hiçbir şey yapmak istemediği için hiçbir şey yapmamış olan bir doygun olarak bulacaksanız kendinizi. O öznel şiirinizin her zaman korkunç tatsız bir şey olacağının sözünü etmek de gereksiz. Sanırım, bir gün,—başkaları da aynı şeyi düşünüyorlar—ilkenize nesnel şiirin[3] girdiğini de göreceğim, sizin olacağınızdan daha içtenlikle göreceğim bunu!—Bir emekçi olacağım: Çılgınca öfkeler, beni, şimdi size bu mektubu yazarken hâlâ nice işçinin öldüğü Paris savaşına doğru iterken, beni burada tutan düşünce bu!.. Şimdi hiçbir zaman çalışmam, asla; grevdeyim.

Şimdilerde, olabildiğince sefihleşiyorum. Neden mi? Şair olmak istiyorum ve görülmezi gören *kâhin*[4] olmaya

çalışıyorum: Siz hiç anlamayacaksınız bunu ve ben de size anlatmayı aşağı yukarı beceremem. *Bütün duyuların* karıştırılmasıyla, düzenlerinin bozulmasıyla bilinmeze ulaşmak söz konusu... Acılar çok büyük, ama güçlü olmak, şair doğmak gerek ve kendimi şair olarak görüyorum. Bu hiç de benim suçum değil. "Düşünüyorum," demek yanlış bir şey. "Beni düşünüyorlar," demeli.[5] Sözcük oyununu bağışlayın.

BEN bir başkasıdır.[6] Kendini keman olarak duyumsayan oduna yazık! Hiç bilmedikleri konularda tartışan bilinçsiz insanları küçümsüyorum!

Siz benim için bir *Öğretmen* değilsiniz. Size bir şiir gönderiyorum: Taşlama mı diyeceksiniz bakalım buna? Yoksa şiir mi? Yine de düşlem.— Ama rica ediyorum, altını ne kalemle çizin, ne de fazlaca akılla:

İŞKENCE EDİLEN YÜREK
(Le Coeur supplicié)

Benim kederli yüreğim .....
vb .....

Hiç de anlamsız değil bu.
Adresim: Bay Deverrière eliyle A.R.
Yürekten selâm.

ARTH. RIMBAUD

PAUL DEMENY'YE[1]
Douai'de

Charleville, 15 Mayıs 1871

Size bir saatlik yeni yazın dersi vermeye karar verdim. İşe bir güncel mezmurla başlıyorum:

PARİS SAVAŞININ TÜRKÜSÜ
(Chant de guerre parisien)

Bahar gün gibi ortada, çünkü...
vb.....

A.RIMBAUD

—İşte size şiirin geleceği üzerine bir düzyazı:—

Her eskil şiirin sonu Grek şiirine varır, uyumlu Yaşama. -Eski Yunan'dan romantik okula kadar,- Ortaçağ,—papaz çömezleri ve ozansılar (müteşairler) vardır. Ennius'tan Théroldus'a, Théroldus'tan Casimir Delavigne'ye, her şey uyaklı düzyazıdır, bir oyundur, birçok budala kuşağın ölgünlük ve övüncesidir: En katıksızdır, en güçlüdür, en büyüktür Racine[2].—Uyaklarına üfleseniz, yarımdizelerini karıştırsanız, bu Koca Budala *Kökenler*'in[3] herhangi bir yazarı kadar bilinmez biri olur bugün.—Racine'den sonra oyun küflendi. İki bin yıl sürdü!

Ne şaka, ne de çelişki. Usum, bir Jeune-France'ın[4] hiçbir zaman duymadığı öfkeden daha büyük gerçeklikler esinliyor bana, bu konuda. Zaten, atalarına lânet okumakta özgürdür *yeniler:* Kendi ülkemizdeyiz ve zamanımız var.

Romantizm hiçbir zaman iyi değerlendirilmedi. Kim değerlendirecekti? Eleştirmenler mi? Şarkının, yani şarkıcının dile getirdiği ve herkesin *anladığı* düşüncenin, pek

ender durumda bir yapıt olduğunu pek güzel kanıtlamış olmalarına karşın romantikler mi?

Çünkü Ben bir başkasıdır.[5] Eğer bakır bir borazan olarak uyanırsa, onun bir suçu yoktur. Bu benim için gün gibi ortada: Düşüncemin doğuşuna tanık oluyorum: Ona bakıyor, onu dinliyorum: Kemanın yayını harekete geçiriyorum: Senfoni derinlerde kımıldamaya başlıyor ya da bir sıçrayışta sahneye geliyor.

Eski budalalar Ben'den yalnızca yanlış anlam çıkarmamış olsalardı, binlerce yıldır, kendilerinin yazarları olduklarını haykırarak kısır zekâlarının ürünlerini üst üste yığan şu milyonlarca iskeleti süpürmek zorunda kalmamış olurduk.

Eski Yunan'da şiirler ve lirler *Eyleme ahenk verirler*[6] demiştim. Sonra, müzik ve uyak, oyun ve dinlenme aracına dönüşür. Bu geçmişin incelenmesi meraklıları büyülüyor: Birçokları bu ilkçağ yapıtlarını yenilemekten hoşlanıyorlar:—Onlara göre bir şey. Evrensel zekâ, doğası gereği, kendi düşüncelerini ortaya atmıştır her zaman; insanlar beyinin bu ürünlerinin bir bölümünü topluyorlardı: Bunlardan yola çıkarak kitaplarını yazıyorlardı: İnsan kendi (varlığı Ö.İ.) üzerinde çalışmadığı, henüz uyanmadığı için ya da henüz büyük düşün olgunluk evresinde olmadığı için işler böyle yürüyordu. Memurlar, kâtipler vardı: Yazar, yaratıcı, şair denen insan hiçbir zaman varolmamıştı!

Şair olmak isteyen insanın yapacağı ilk özel çalışma, kendi varlığını bütünüyle tanımaktır; kendi ruhunu arar, onu dikkatle inceler, onu sınar, onu öğrenir. Kendi ruhunu tanıdığı andan itibaren onu geliştirmek zorundadır; bu kolay bir şeymiş gibi görünür: Her beyinde doğal bir gelişim olur; nice *bencil* kendini yazar diye ilan eder; niceleri de vardır ki düşünsel gelişmelerini kendilerine mal ederler!—Ama ruhu ürkünçleştirmektir söz konusu olan: Comprachicolar[7] gibi örneğin! Kendi yüzüne siğiller eken ve bunları yetiştirip geliştiren bir insan düşünün.

Kâhin olmak, *kâhin*'e dönüşmek gerekir diyorum.

Şair, *bütün duyuları* uzun süre, sonsuzca ve bilinçle *karıştırarak düzensizleştirerek kâhin*'leşir.[8] Sevginin, acının, çılgınlığın[9] bütün biçimlerinde kendini arar, kendinde tüm ağuları tüketir ve bunların yalnızca özünü, en güzel kısmını tutar kendinde. Şairin, tam bir inanca, tam bir insanüstü güce gereksinim duyduğu, herkesin arasında en büyük hasta, en büyük câni, en büyük lânetli ve en yüce Bilgin[10] olduğu dille anlatılmaz işkencedir, acıdır bu!—Çünkü *bilinmez*'e ulaşmaktadır şair! Çünkü, daha önce herkesinkinden daha zengin olan ruhunu işleyip geliştirmiştir! Bilinmeze ulaşmıştır, ama çılgına dönüp isterse gizli görülerini (visions) sonunda algılayamaz duruma gelsin, bir kere onları gördü ya, ona yeter! Duyulmamış ve adlandırılamaz şeyler karşısında yapmış olduğu sıçramada isterse gebersin: Ardından başka korkunç emekçiler gelecektir; ötekinin silinip gittiği ufuklardan başlayacaklardır işe!

—Arkası Altı Dakika Sonra—

Burada, araya *metin dışı* ikinci bir mezmur sokuyorum: Dost bir kulakla dinleyin lütfen,—ve herkes büyülenecektir.—Keman yayı elimde, başlıyorum:

BENİM ÂŞIK KIZCAĞIZLARIM
(Mes petites amoureuses)

Yıkıyor gözyaşlı bir su.....
vb.....

A.R.

İşte böyle. Hem şunu da söylemek isterim ki, size 60 santimden fazla posta ücreti ödetmekten çekinmeseydim,—yedi aydır, ben zavallı şaşkının[11] eline bir tek bronz mangır geçmedi!—yüz dizelik (altı ölçülü) *Amants de Paris*'yi gönderirdim size. Bayım, iki yüz dizelik *Mort de Paris* şiirimi de![12]

—Konuya dönüyorum:

Demek ki şair gerçekten ateş hırsızıdır.[13]

İnsanlıktan sorumludur şair, dahası *hayvanlardan* da sorumludur; bulgularını duyumsatmak, yordamlatmak, dinletmek zorunda olacaktır; *oradan* getirdiği şeyin biçimi varsa, onu biçimli verir; biçimsiz ise biçimsiz aktarır. Bir dil bulmak zorundadır;—Zaten her söz bir düşünce olduğu için, bir evrensel dilin zamanı gelecektir! Hangi dilde olursa olsun bir sözlüğü tamamlamak için bir fosilden daha ölü akademi üyesi olmak gerekir. Alfabenin ilk harfi üzerinde *düşünmeye* başlayan kıt akıllılar hemen kafayı oynatırlardı[14]!

Ruha ruh olacaktır bu dil, her şeyi, kokuları, sesleri, renkleri, düşünceyi bulup çıkaran düşünceyi özetleyen bir dil[15]. Kendi zamanında evrensel ruhta uyanan bir yığın bilinmezi tanımlayacaktır şair: Düşüncenin formülünden, *İlerlemeye doğru gidişin* iminden daha fazlasını verecektir! Herkes tarafından sindirilen ölçüsüzlük (kuralsızlık) ölçü (kural) olacağından, şair *ilerlemenin bir çoğaltanı* olacaktır!

Göreceksiniz, materyalist olacaktır bu gelecek[16]. Hep *Uyum* ve *Armoni* ile yüklü olan bu şiirler kalıcı olmak için yazılacaktır.—Aslında, yine de bir parça eski Yunan şiiri olacaktır.

Şairler yurttaş oldukları için bu kalıcı sanatın işlevleri olacaktır. Şiir artık eyleme ahenk tutmayacak; *önde* olacaktır.[17]

Bu tür şairler var olacaktır! Kadının[18] sonsuz köleliği sona erince, kadın kendi varlığıyla, kendisi için yaşamaya başlayınca, şimdiye kadar iğrenç olan erkek ona özgürlüğünü geri verince, kadın da şair olacaktır. Kadın da bilinmezi bulgulayacaktır! Kadının düşünce evrenleri bizimkilerden farklı mı olacaktır?—Tuhaf, akıl ermez, yeniden sürgün veren, nefis şeyler bulacaktır; biz bunları alacağız ve anlayacağız.

Bu arada, *şairlerden yenilik* isteyelim,—düşünce ve biçim yenilikleri. Bütün kurnazlar bu isteği karşılamış olduklarını sanacaklar hemen.—Ama böyle bir şey söz konusu değil!

İlk romantikler farkına varmaksızın *kâhin*diler: Ruhlarının gelişmesi kazalarla başladı: Terk edilmiş, ama rayların üzerinde bir süre daha yanan lokomotifler.—Lamartine bazan kâhindir, ama eski biçim tarafından boğulmuştur.—*Çok inatçı* olan Hugo son kitaplarında *derin görü* sahibidir gerçekten: *Sefiller* gerçek bir şiirdir. *Les Châtiments* elimin altında; *Stella,* Hugo'nun[19] görme yeteneğinin yaklaşık bir ölçüsünü verir. Bol miktarda Belmonte[20] ve Lemannais, Yehovalar ve dikilitaşlar, gebermiş eski aşırılıklar.

Musset, bizler için, yani onun melek tembelliğinin saldırdığı, acılı ve gizli görüntülere (visions) kapılmış kuşaklar için, on dört kez daha iğrençtir! Ey! Yavan öyküler ve atasözleri! ey geceler! ey *Rolla,* ey *Namouna,* ey *la Coupe*! hepsi Fransızca, yani son derece iğrenç Fransızca; Fransızca, ama Paris dili değil! Rabelais, Voltaire, Bay Taine'in[21] yorumladığı Jean La Fontaine'i! esinlemiş olan bu iğrenç perinin bir yapıtı daha! Musset'in baharlık yeteneği! Sevgisi sevimli! İşte size mineli resim, sağlam şiir! *Fransız* şiirinden daha uzun süre hoşlanacaklar, ama Fransa'da. Her bakkal çırağı Rollavâri lâflar sayıp dökebilir, her papaz okulu öğrencisi[22] bir defterin gizli yerinde beş yüz uyak bulundurabilir. Bu tutku atılımları, on beş yaşında, gençleri cinsel bakımdan azdırabilir; on altı yaşında, bunları *yürekle* ezbere okumakla yetinirler; on sekiz yaşında, hatta on yedi yaşında, olanağı olan her kolej öğrencisi Rolla'lık eder, bir Rolla[23] yazar! Kimileri hâlâ onun yüzünden ölmektedir, belki. Musset hiçbir şey yapamadı: Tül perdelerin arkasında gizli görüntüler vardı: O gözlerini kapattı. Köy kahvesi ile kolej sıraları arasında sürten bu yoksul[24] Fransız, bu güzel ölü ölmüştür ve artık tiksinmelerimizle

onu uyandırmak zahmetine bile kalkışmayalım.

İkinci kuşak romantikler çok *kâhin*'dirler: Th. Gautier, Leconte de Lisle, Th. de Banville. Ama görülmezi araştırmak, duyulmazı işitmek ölü şeylerin ruhunu tekrar yakalamaktan başka bir şey olduğu için, şairlerin kralı Baudelaire ilk kâhindir, *gerçek bir Tanrı*'dır. Bununla birlikte, çok sanatçı bir ortamda yaşadı; ve onda bunca övülen biçim önemsizdir: Bilinmezlik keşifleri yeni biçimler gerektirir.[25]

A.Renaud,—Rolla'sını yarattı; L.Grandet,—Rolla'sını yarattı;—Galyalılar ve Mussetler, G.Lafenestre, Coran, Cl.Popelin, Soulary, L.Salles; öğrenciler, Marc, Aicard, Theuriet; ölüler ve budalalar, Autran, Barbier, L.Pichet, Lemoyne, Deschampslar, Desessartlar; gazeteciler, L.Cladel, Robert Luzarches, X. de Ricard; uydurukçular, C.Mendès; derbederler; kadınlar; yetenekler, Lon Dierx, Sully-Prudhomme, Coppée gibi bönler arasında ve eski biçimlerin ustası olmuş Parnasse denen yeni okulda iki kâhin vardır: Albert Mérat ve gerçek bir şair olan Paul Verlaine.—İşte böyle.—Böylece kendimi *kâhin*'e dönüştürmeye çalışıyorum.—Mektubu dindar bir şarkıyla bitirelim.

ÇÖMELMELER
(Accrouppissements)

Geç vakit, midesinin bulandığını duyumsadığında,
vb.....

Mektubumu yanıtlamazsanız çok kötü biri olursunuz: Elinizi çabuk tutun, çünkü sekiz gün sonra Paris'te olacağım belki.[26]

Hoşça kalın.

A. RIMBAUD

CEHENNEMDE BİR MEVSİM

Özgün adı
Une Saison En Enfer

★★★★★

"Eskiden, iyi anımsıyorsam eğer bir şölendi yaşamım, bütün yüreklerin açıldığı, bütün şarapların aktığı.

Güzellik'i dizlerime oturttum bir akşam.—Ve acı buldum onu.—Ve sövdüm ona.

Önlem aldım toplumsal düzene karşı.

Uzaklaştım. Ey büyücü kadınlar, ey yoksulluk, ey kin, hazinem sizlere emanet edildi.

Başardım usumun arınmasını bütün insancıl umutlardan. Bir yırtıcı hayvanın sessiz sıçrayışıyla üzerine çullandım her kıvancın, boğazlamak için onları.

Cellâtları çağırdım, ölürken dişlemek için tüfeklerinin dipçiğini. Afetlere çağrı çıkardım, kumla, kanla soluksuz bırakmak için kendimi. Mutsuzluk tanrımdı benim. Çamura uzandım boylu boyumca. Kurulandım suçun rüzgârında. Ve deliliğe yaman bir oyun oynadım.

Ve budalanın korkunç gülüşünü getirdi bana ilkyaz.

Ama, daha geçenlerde, son *falsomu*[1]! yapmak üzereyken, aramayı düşündüm, belki de beni inancıma yeniden kavuşturacak olan o eski şölenin anahtarını.

İyiliktir bu anahtar.—Kanıtlıyor bu düşünce düş görmüş olduğumu.

"Sırtlan kalacaksın..." falan diye haykırıyor başıma çok hoş bir haşhaş çelengi takan şeytan. "Bütün tutkularınla, ve bencilliğinle ve bütün günahlarında kazan ölümü."

Ah! gına geldi ondan:—Ama daha az öfkeli bir gözbebeği rica edeceğim senden sevgili şeytan! ve bu arada gecikmiş birkaç küçük alçaklık, lânetli defterimden birkaç iğrenç yaprak kopartıyorum, yazarda betimleyici ya da eğitici yeteneklerin bulunmamasından hoşlanan sana.

KÖTÜ KAN

Galyalı atalarımdan kalıttır uçuk mavi gözlerim, dar kafam, ve savaşta sakarlığım. Onlarınki kadar barbarca buluyorum giyimimi. Ama yağlamıyorum saçlarımı.

Çağlarının en yeteneksiz hayvan yüzücüleriydi, ot yakıcılarıydı Galyalılar.

Onlardan kalıt bana: Putataparlık ve günah sevdası;—ah! bütün kötülükler, öfke, kösnücülük,—görkemli kösnücülük—özellikle de yalan ve tembellik.

İğreniyorum bütün mesleklerden. Usta ve işçi, hepsi andavallı, iğrenç hepsi. Eşdeğerde kalem tutan el ile sapan tutan el.—Ey eller çağı!—Benim kendi elim olmayacak hiçbir zaman. Sonu çok kötüye varır uşaklığın, sonra. Dürüstlüğü üzüntü veriyor bana dilenciliğin. Katiller tiksinti verir iğdişler gibi: Temizim ben, ve bu vızgeliyor bana.

Ama! Yapan kim dilimi bu denli dalavereci, yol göstersin ve korusun diye şimdiye kadar tembelliğimi? Yaşamak için bile kullanmadan bedenimi, ve her yerde yaşadım karakurbağasından daha aylak. Bir tek Avrupalı aile yok tanımadığım.—Benim ailem gibi her şeyi

İnsan Hakları Bildirgesi'ne borçlu aileleri demek istiyorum.—Tanıdım bütün iyi aile çocuklarını.

★

Fransa tarihinin herhangi bir yerinde geçmişim olsaydı!

Ama hayır, hiçbir şeyim yok.

Her zaman aşağı bir soydan geldiğim gün gibi ortada. Nedir başkaldırı, bilemedim. Yağmalamak için ayaklandı benim soyum, yalnızca: Tıpkı öldürmedikleri hayvana kurtların yaptığı gibi.

Anımsıyorum Kilise'nin büyük kızı Fransa'nın tarihini. Ben, köylü, sefer yapmalıydım kutsal topraklara; kafamda Suab ovalarının yolları, Bizans manzaraları, Yerüşalim'in surları; çarmıha gerilen İsa'ya acıma uyandırıyor içimde Meryem tapıncı, dine yabancı binlerce periler arasında.—Ben cüzzamlı, oturmuşum kırık çömlekler, ısırganlar arasında, güneşin kemirdiği duvar dibinde.—Daha sonra, ben Fransa hizmetinde çalışan Alman süvari, açık ordugâh kurmuş olmalıyım Almanya gecelerinde.

Ah! gene: Coşkuyla raksediyorum kırmızı bir orman düzlüğünde, yaşlılar ve çocuklarla birlikte.

Anımsamıyorum bu dünyadan ve Hıristiyanlıktan daha ötesini. Sona ermeyecek ken-

dimi hep bu geçmişte düşünmem. Ama her zaman yalnız; kimsesiz; dahası hangi dili konuşuyordum ben? İsa'nın din kurallarında düşünmedim hiçbir zaman kendimi; ne de soyluların meclislerinde,—İsa'nın temsilcilerinin.

Neydim ben geçen yüzyılda? Ancak bugün buluyorum kendimi. Yok artık göçebeler, yok artık anlaşılmaz savaşlar. Her şeye egemen oldu aşağı soy—halk, hani derler ya us; ulus ve bilim.

Ah! bilim! Gözden geçirildiği her şey. Beden için kocakarı ilaçları yerine tıp var; felsefe var tin için, son Kudas âyini ve düzenlenmiş halk türküleri yerine. Ve hükümdarların eğlenceleri, o yasakladıkları oyunlar! Coğrafya, kozmoğrafya, mekanik, kimya!..

Bilim, yeni soyluluk! İlerleme. Yürüyor dünya! Neden dönmüyordu peki?

Sayıların tansığı bu. *Us*'adır bizim yolumuz. Çok kesindir, biliciliktir, söylediğim şey. Anlıyorum, ve putatapar sözcükler olmaksızın düşüncelerimi açıklayamayacağıma göre, susmak isterdim.

★

Geri geliyor putatapar kan! Yakındır Kutsal Ruh, soyluluk ve özgürlük bağışlayarak ruhuma, İsa neden yardım etmiyor bana? Yazık! Doldu vadesi İncil'in! İncil! İncil.

Tanrıyı bekliyorum oburca. En aşağı soy-

danım oldum olası.

İşte Brötanya kıyısındayım. Işıldasın kentler geceleyin. Tamam oldu günüm; ayrılıyorum Avrupa'dan. Yakacak ciğerlerimi deniz havası; yağızlaştıracak derimi yitik mevsimler. Yüzmek, avlanmak, ot dövmek, özellikle tütün tüttürmek; kaynar madenler gibi sert içkiler içmek—ateşlerin çevresinde yaptıkları gibi sevgili atalarımın.

Geri döneceğim, demirden kollar ve bacaklarla, kararmış derimle, öfkeli gözle: Güçlü soydan olduğumu düşünecekler, yüzüme bakarak. Altınım olacak: Aylak ve kaba olacağım. Sıcak ülkelerden dönen kıyıcı sakatlara bakar kadınlar. Siyasal olaylara karışacağım. Kurtulacağım.

Şimdi lânetliyim ben, tiksiniyorum vatandan. En iyisi, şöyle esaslı bir sarhoş uyku çekmek, kumsalda.

★

Gitmiyorum.—Buradan yollara düşelim gene, kötülüğümle yüklü, us çağımdan bu yana acı köklerini böğrüme süren—gökyüzüne yükselen, beni yenen, beni yerlere çalan, beni yerlerde sürükleyen kötülüğümle.

Son saflık ve son çekingenlik. Tamam, anlaştık. Dünyaya sergilenmeyecek tiksintilerim ve ihanetlerim.

Haydi, ileri! Yürüyüş, yük, çöl, can sıkıntı-

sı ve öfke.

Kime kiralayacağım kendimi? Hangi hayvana tapınmam gerek? Hangi kutsal surete saldırmalı? Hangi kalpleri kıracağım? Hangi yalanı desteklemeliyim?—Hangi kanda yürümeli?

Daha doğrusu, yasadan sakınmak.—Yaşam acımasız, alıklaşma kolay,—kaldırmak güçsüz bir elle, tabutun kapağını, oturmak, boğulur gibi olmak. Ne yaşlılık böylece, ne de tehlike: Fransız değildir dehşet.

—Ah! öylesine kimsesizim ki herhangi bir kutsal surete sunuyorum sevgilerimi yetkinliğe doğru.

Ey benim özverim, ey benim yüce Tanrı sevgim! Şu ölümlü dünyada, yine de!

De profundis Domine[1], amma da budalayım!

★

Hep zindana kapatılan o yola gelmez kürek mahkûmuna hayrandım daha çocukluğumda; görmeye giderdim konaklayarak kutsallaştırdığı evleri ve hanları; *onun imgelemiyle* görürdüm mavi gökyüzünü ve kırların çiçeklenmiş uğraşını; onun alınyazısım duyumsardım kentlerde. Daha güçlüydü bir ermişten, daha sağduyuluydu bir gezginden—ve o, yalnızca o! tanığıydı başındaki aylanın ve usunun.

Yollarda, kış geceleri, barınaksız, giyeceksiz, azıksızken, bir ses kuşatırdı donmuş yüreğimi: "Güçsüzlük ya da güç: Al sana, işte güç. Bilmiyorsun nereye gittiğini, bilmiyorsun niçin gittiğini oraya, gir her yere, yanıtla her şeyi. Bir ceset olsaydın ancak bu kadar öldürebilirlerdi seni." Sabahleyin bakışım öylesine yitik ve davranışım öylesine ölgün olurdu ki, rastladığım insanlar *belki de görmezlerdi beni.*

Kentlerde birden kırmızı ve kara görünüyordu çamur bana, tıpkı bir ayna gibi bir lâmba dolaştığında yan odada, bir hazine gibi ormanda. Bahtınız açık olsun, diye haykırıyordum ve bir alev ve duman denizi görüyordum gökyüzünde; ve, sağda, solda, bir milyar yıldırım gibi yanan bütün zenginlikler.

Ama yasaktı bana eğlence ve kadınlarla arkadaşlık. Bir arkadaş bile. Öfkeli bir kalabalığın karşısında görüyordum kendimi, bir idam mangası karşısında, anlayamadıkları mutsuzluğa ağlarken ve bağışlarken!—Tıpkı Jeanne d'Arc gibi!—"Rahipler, öğretmenler, efendiler, yanılıyorsunuz beni adalete teslim ederken. Bu halktan olmadım hiçbir zaman; hiç Hıristiyan olmadım; işkence altında şarkı söyleyen soydanım; anlamam yasalardan; yoktur bende törel anlayış, ben bir canavarım; yanılıyorsunuz..."

Evet, gözlerim kapalı sizin ışığınıza. Bir hayvanım ben, bir zenci. Kurtulabilirim ama. Düzmece zencilersiniz hepiniz, sizler, manyaklar, kan dökücüler, cimriler. Tüccar, zenci-

sin sen; yargıç, zencisin sen; general, zencisin sen; imparator, yaşlı kaşıntı, zencisin sen: Vergisiz bir içki içtin, Şeytan'ın yaptığı.—Sayrılık ateşi ve kanser esinler bu halkı. Sakatlar ve yaşlılar öylesine saygındırlar ki kaynatılmaları gerekir.—Bu zavallılara rehine bulabilmek için deliliğin dolanıp durduğu bu anakaradan ayrılmaktır en kötü şey. Giriyorum Ham'ın[2] çocuklarının gerçek krallığına.

Henüz tanıyor muyum doğayı? Tanıyor muyum kendimi?—*Artık sözcükler yeter.* Karnıma gömüyorum ölüleri. Çığlıklar, davullar, dans, dans, dans, dans! Hiçliğe yuvarlanacağım günü kestiremiyorum bile, beyazlar karaya çıkınca.

Açlık, susuzluk, çığlık, dans, dans, dans, dans!

★

Karayı çıkıyor beyazlar! Kilise yasası! Boyun eğmek gerek vaftize, giyinmek, çalışmak.

Yüreğimden yedim öldürücü darbeyi. Ah! beklemiyordum bunu.

Hiç kötülük yapmadım. Kaygısız geçecek günlerim, uzak duracak benden pişmanlık. Yaşamamış olacağım, cenaze mumları gibi katı ışık veren, iyiliğe karşı yarı ölü ruhun acılarını. İyi aile çocuğunun yazgısı, duru gözyaşlarıyla kaplı mevsimsiz tabut. Aptallık hiç kuşkusuz sefahat, kötülük hiç kuşkusuz aptallık; bir kenara atmalı ahlâksızlığı. Ama yalnızca

katkısız acının saatini çalmayı başaramayacak, artık çalar saat! Kaçırılacak mıyım bir çocuk gibi, cennette oynamak için, tüm acıları unutarak?

Çabuk! var mı başka yaşamlar?—Olanaksızdır, varsıllıkta uyku. Kamu malıydı her zaman varsıllık. Yalnızca tanrısal sevgi verir bilimin anahtarını. Görüyorum ki bir iyiliğin sergilenmesinden başka bir şey değil doğa. Elveda gerçekleşmeyecek düşler, ülküler, yanılgılar.

Meleklerin uscul şarkısı yükseliyor kurtarıcı gemiden: Kutsal sevgidir bu.—İki sevi! ölebilirim dünyasal seviden, ölebilirim özveriden. Ayrıldım, gidişimle acıları artacak olan ruhlardan! Beni seçiyorsunuz deniz kazasına uğramışlar arasından; dostlarım değil mi geride kalanlar?

Kurtarın onları?

Akıl başladı bende. İyidir dünya. Kutsayacağım yaşamı. Seveceğim kardeşlerimi. Çocukca vaitler değil bunlar. Ne de yaşlılık ve ölümden kaçıp kurtulma umudu. Tanrı gücümdür benim, ve överim Tanrıyı.

★

Aşkım değil artık can sıkıntısı. Bütün coşkularını ve yıkımlarını tanıdığım kudurganlıklar, ahlâksızlıklar, delilik,—indirildi bütün yüküm. Değerlendirelim sersemlemeden saflığımın enginliğini.

İsteyemezdim artık bir dayağın avuntusunu. Bir evliliğe kalkışacağımı sanmıyorum, kaynatamın İsa olduğu.

Usumun tutsağı değilim ben. Dedim: Tanrı. Özgürlük istiyorum büyük kurtuluşta: Nasıl ele geçireceğim özgürlüğü? Bıraktı beni uçarı istekler. Gerek yok artık özveriye, ne de kutsal seviye. Yerinmiyorum duyarlı yüreklerin çağına. Herkesin kendi usu var, hoşgörü ve erdemi: Kendime yer ayırıyorum, sağduyunun bu meleksi merdiveninin son basamağında.

Yerleşik mutluluğa gelince, ister evcil olsun, ister olmasın ...hayır, beceremem. Çok haylazım, çok güçsüzüm. Çabayla çiçeklenir yaşam, beylik gerçek: Bana gelince, yeterince zahmetli değil yaşamım. Eylemin üzerinde uçuyor ve geziniyor uzaklarda, dünyanın bu değerli noktasının.

Nasıl da yaşlı bir kıza dönüşüyorum, ölümü sevmek cesaretinden yoksun kalacak!

Tanrı bir verseydi bana, Tanrısal, göksel dinginliği, tapınmayı,—eski ermişler benzeri.—Ermişler, güçlüler! keşişler, sanatçılar istemediğin kadar!

Sonsuz güldürü! Ağlatacaktı beni masumluğum. Bir güldürüdür yaşam, hepimizin yaşamak zorunda olduğu.

★

Yeter! işte ceza.—*İleri!*

Ah! yanıyor ciğerlerim, gürlüyor şakaklarım! Gece yuvarlanıyor gözlerimde, bu güneş ışığında! yürek... kollar ve bacaklar...

Nereye gidiyoruz? Savaşa mı? Güçsüzüm ben! ilerliyor ötekiler. Araç-gereçler, silâhlar... zaman!..

Ateş! Ateş edin bana! Buraya! teslim olurum yoksa.—Korkaklar!—Öldürüyorum kendimi! Atıyorum kendimi atların ayaklarına!

Ah!..

—Alışacağım buna.

Fransız yaşamı olurdu, onurun yolu!

CEHENNEMİN GECESİ

Yüklü bir zehir yuttum.—Üç kez kutsansın bana ulaşan öğüt!—Bir yangın var karnımda. Kollarımı, bacaklarımı buruyor ağu, biçimsizleştiriyor beni, yere seriyor. Ölüyorum susuzluktan, soluk alamıyorum, bağıramıyorum. Cehennem bu, sonsuz ceza! Görün nasıl da yeniden yükseliyor ateş! Nasıl da yanıyorum tam anlamıyla. Haydi, ileri, şeytan!

Görür gibi olmuştum iyilik ve mutluluğa dönüşü, kurtuluşu. Betimleyebilir miyim tansığı? Hoş görmez ilâhileri cehennem havası! Milyonlarca sevimli yaratıktı bunlar, hoş bir tinsel birlik, güç ve barış, soylu tutkular, neyin nesidir bunlar, nereden bileyim?

Soylu tutkular!

Ve hâlâ yaşam bu işte!—Ya sonsuzsa cehennem azabı! Tam bir iblistir kendini sakatlamak isteyen bir insan, öyle değil mi? Cehennemde sanıyorum kendimi, cehennemdeyim öyleyse. Uygulaması bu, din kitabının. Kölesiyim ben vaftizimin. Beni ve kendinizi mutsuz ettiniz anababam. Zavallı masum!—Saldıramaz cehennem putataparlara.—Bu yaşamdır gene de! Daha sonra, daha da büyüye-

cek cehennem azabının zevkleri. Bir suç, çabuk, bir suç, hiçliğe yuvarlanayım, insan yasası adına.

Sus, kapat çeneni!.. Utanç ve ayıplama, burada: Ateşin pis, öfkemin alabildiğine saçma olduğunu söyleyen Şeytan.—Yeter!... Bana fısıldanan yanlış düşünceler, büyüler, düzmece kokular, çocuksu müzikler.—Kim derdi ki egemenim gerçeğe, algılıyorum tüzeyi: Sağlam ve keskin bir sağduyum var, hazırım yetkinliğe... Gurur.—Kuruyor kafamın derisi. Merhamet! Tanrım, korkuyorum. Susadım, çok susadım! Ah! çocukluk, ot, yağmur, taşların üzerindeki göl, *ay ışığı, çan kulesi saat on ikiyi çalarken...* Çan kulesindeki şeytan, bu saatte. Meryem! Kutsal Bakire!..—Korkunçluğu budalalığımın.

Şuradakiler, dürüst insanlar değil mi, iyiliğimi isteyen?.. Gelin.. Bir yastık var ağzımızın üzerinde, duymuyorlar beni, hayalet bunlar. Zaten, kimse düşünmüyor bir başkasını. Yaklaşmasın kimse. Hiç kuşkusuz, sanığım küfür işlemekten.

Sayısızdır sanrılar. Gerçekten, her zaman bildiğim şey: İman yok artık tarihte, unutuluşu ilkelerin. Konuşmayacağım bu konuda: Kıskanabilir meczuplar ve şairler. Bin kez en varsıl benim, deniz gibi hasis olalım.

Tuhaf! durdu yaşamın saati az önce. Dünyada değilim artık.—Ciddidir dinbilim, cehennem hiç kuşkusuz *aşağıda*—ve cennet yukarıda.—Coşku, karabasan, uyku bir yalımlar

yuvasında.

Nice hile kırdaki gözlemde... Şeytan, Ferdinand[1], koşuyor yabanıl tohumlarla birlikte... Yürüyor İsa mor böğürtlenlerin üzerinde, eğmeden hiçbirini... Yürüdü İsa öfkeli suların üzerinde. Bize dimdik ayakta gösterdi onu fener, beyazlar giymiş ve kara saç örgülü, yamacında zümrüt bir dalganın...

Ortaya çıkartacağım bütün gizleri: Dinsel ya da doğal gizler, ölüm, doğum, gelecek, geçmiş, kozmogoni[2], hiçlik. Ustasıyım görüntü oyunlarının.

Dinleyin!..

Tümüne sahibim yeteneklerin!—Kimse yok burada ve biri var: Saçıp savurmak istemezdim hazinemi.—Zenci türküleri ister misiniz, huri dansları ister misiniz? İster misiniz görünmez olayım, *yüzüğü*[3] bulmak için suya dalayım? İster misiniz? Altın yapacağım, ilaçlar yapacağım.

İnanın öyleyse bana, yatıştırır inanç, yol gösterir, iyileştirir. Gelin hepiniz,—küçük çocuklar da,—avundurayım sizi, yüreğimi vereyim size, tansıklı yüreğimi!—Zavallı insanlar, emekçiler! Yakarı istemiyorum; mutlu olacağım güveninizle yalnızca.

—Ve beni düşünelim. Az üzülmemi sağlar bu benim dünyaya. Talihliyim daha çok acı çekmediğim için. Hoş çılgınlıklar oldu yalnızca yaşamımda, acınacak bir şey.

Adam sen de! akla gelebilecek bütün hoşnutsuzlukları denedim.

Hiç kuşku yok, dışındayız dünyanın. Hiç ses yok artık. Yitirdim dokunma duyumu. Ah şatom, Sakyonya'm, söğüt ormanım. Akşamlar, sabahlar, geceler, gündüzler... Nasıl da yorgunum.

Kendi cehennemim olmalıydı öfke için, gurur için kendi cehennemim,—ve cehennemi sevginin; bir cehennemler birliği.

Ölüyorum yorgunluktan. Gömüt bu, solucanlara gidiyorum, korkuncun korkuncu! Şeytan, sen soytarı, yok etmek istiyorsun beni, büyülerinle. İstiyorum. İstiyorum! bir dirgen darbesi, bir damla ateş.

Ah! yaşamda yeniden doğmak istiyorum! Gözlerimi çevirmek biçimsizliklerin üzerine. Ve bu zehir, bin kez kargınmış öpüş. Zayıflığım, dünyanın acımasızlığı! Tanrım, merhamet, gizle beni, çok kötü davranıyorum!—Gizliyim ve gizli değilim.

Ateştir bu yeniden yükselen, cehennemliğiyle birlikte.

SAYIKLAMALAR

I

DELİ BAKİRE[1]
ÇEKİLMEZ GÜVEY

Bir cehennem eşinin itiraflarını dinleyelim:

"Ey kutsal koca, Tanrım, hizmetçilerinden en perişanının geri çevirme sakın itirafını. Mahvolmuşum. Sarhoşum. Erdemsizim. Ne yaşam!

"Bağışla, yüce Tanrım, bağışla! Ah! bağışla! Nice gözyaşları! Ve daha nice gözyaşları, sanırım, daha sonra!

"Daha sonra, tanıyacağım kutsal Koca'yı! O'nun kölesi olarak doğdum ben.—Dövebilir şimdi beni öteki!

"Şu anda, dünyanın dibindeyim, ey dostlarım!..[2] hayır, dostlarım değil... Ne hiç böyle sayıklamalar, ne de böyle işkenceler... Nasıl da saçma!

"Ah! acı çekiyorum, haykırıyorum. Gerçekten acı çekiyorum. İstediğimi yapabilirim yine de, en aşağılık yüreklerin horgörüsüyle dolu ben.

"Ama, söyleyelim gizimizi, yine de, yirmi

kez yinelemek pahasına da olsa,—böylesine iç karartıcı, böylesine anlamsız!

"Kölesiyim ben, deli bakirelerini yitiren çekilmez Koca'nın. Gerçek bir iblistir o. Bir hortlak değildir, bir hayalet değildir. Ama erdemi yitirmişim, kargınmışım ve ölüyüm dünyada,—öldürmeyecekler beni!

"Nasıl betimlemeli size onu! Konuşmayı bile bilmiyorum artık. Yastayım, ağlıyorum, korkuyorum. Biraz serinlik, Tanrım, dilersen, yeter ki dile sen!

"Dulum ben...—Duldum...—ah, evet, çok ciddi biriydim bir zamanlar, ve bir iskelet olmak için gelmedim dünyaya!..—Neredeyse bir çocuktu o... Gizemli incelikleri baştan çıkartmıştı beni. Unuttum bütün toplumsal görevlerimi, gitmek için ardından. Ne yaşam! Gerçek yaşam yok. Dünyada değiliz biz. Gidiyorum, böyle gerekiyor, onun gittiği yere. Ve çoğu zaman, kızıyor bana, *ben zavallı insana.* İblis!—Bir iblistir o, biliyorsunuz, *bir insan değildir.*

"O diyor: 'Kadınları sevmem ben: Yeniden keşfedilmelidir aşk, bu bilinen bir şey. Güvenli bir konumdan başka bir şey istemez kadınlar. Güvenlik kazanılınca bir yana bırakılır yürek de güzellik de: Bir şey kalmaz geriye soğuk horgörüden, günümüzün evlilik besininden başka. Ya da kadınlar görüyorum, mutluluk imleriyle birlikte, iyi arkadaşlar yapabilirim kendime onları, en başta yakmalıklar[3] gibi duyarlı canavarların parçaladığı arka-

daşlar...

"Utancı bir övünce, zulmü bir güzelliğe dönüştürürken dinliyorum onu. 'Uzak bir soydanım ben: İskandinav'dı atalarım; böğürlerini delip içerlerdi kendi kanlarını.—Hacamatlatacağım bütün bedenimi dövmelerle donatacağım, olmak istiyorum bir Moğol[4] gibi çirkin: Göreceksin, uluyacağım sokaklarda. Zırdeli olmak istiyorum. Kesinlikle mücevher gösterme bana, yerlerde sürünürüm, halının üzerine kıvrılırım yoksa. Kana bulamak isterdim zenginliğimi tepeden tırnağa, çalışmayacağım asla...' Nice geceler, yakalıyordu beni onun iblisi, yuvarlanıyorduk yerde, boğuşuyordum onunla!—Geceler, çoğu zaman, sarhoş, sokaklarda ya da evlerde pusu kuruyordu, ölesiye korkutmak için beni.—'Gerçekten boğazımı kesecekler; iğrenç bir şey olacak yaptıkları.' Ah! onun cinayet havası içinde yürüdüğü günler!

"Duygulu taşra ağzıyla, pişmanlık getiren ölümden söz eder bazan, hâlâ varolan mutsuzluklardan, yorucu işlerden, yürekleri paralayan gidişlerden söz eder. Kafa çekip sarhoş olduğumuz batakhanelerde, çevremizdeki şeylere bakarak ağlardı, yoksulluğun hayvanı. Karanlık sokaklarda ayağa kaldırırdı ayyaşları. Kötü bir anne sevecenliği vardı küçük çocuklara karşı yüreğinde.—Alır başını giderdi, sevimliliğiyle din dersine giden küçük bir kızın.—Her konuda bilgiliymiş havası atardı, tecim işlerinde, sanatta, tıp ko-

nusunda.—Peşinden giderdim, böylesi gerekirdi!

"Görüyorsun, kafasında, içinde yaşadığı çevreyi: Giysiler, çuhalar, mobilyalar; silâhlar veriyordum ona, bir başka yüz. Onunla ilgili her şeyi görüyordum, tıpkı onun kendi gönlünce yaratmak istediği gibi. Dalgın ve durgun göründüğünde bana, izliyordum onu, ben, tuhaf ve karmaşık işlerde, uzaktan, iyi ya da kötü işlerde: Kesinlikle biliyordum hiçbir zaman giremediğimi onun dünyasına. Uyuyan sevgili gövdesinin yanında, nice uyanık saatler geçirdim geceleri, düşünerek gerçeklikten neden bunca kaçmak istediğini. Böyle bir dileği olmamıştı hiç kimsenin. İnanıyordum,—korkmaksızm onun için—büyük bir tehlike olabileceğine toplum içinde.—Belki de *yaşamı değiştirecek* gizleri vardı? Hayır, diye yanıtlıyordum kendimi, bu gizleri arıyor yalnızca. Sizin anlayacağınız, büyülüdür erdemi ve ben tutsağıyım onun. Yeterince gücü—umutsuzluk gücü!—bulamazdı bir başka tin kendine, dayanmak için onun büyülü erdemine, onca korunmak, onca sevilmek için. Zaten bir başka tinle birlikte düşünmedim hiç onu: İnsan kendi meleğini görür, bir başkasının meleğini asla—bana kalırsa. Tinindeydim onun, tıpkı insanın kendisi kadar aşağılık birini görmemek için boşalttığı bir saraydaymışım gibi: Hepsi bu. Ne yazık ki, gerçekten bağımlıydım ona. Ama ne istiyordu benim sıkıcı, korkak varlığımdan? Öldürmüyor-

sa da ondurmuyordu beni! 'Anlıyorum seni' diyordum bazan ona, kızgın ve kederli. Omuz silkiyordu.

"Böylece acım durmadan tazelenmiş, ve kendi gözlerimde—herkes tarafından sonsuza dek unutulmaya yazgılı olmasaydım, tıpkı bana bakmak isteyebilecek gözlerde olacağı gibi!—daha yitik görünen acımla giderek daha çok gereksinim duyuyordum onun iyiliğine. Öpüşleriyle ve dost kucaklamalarıyla, gerçek bir cennetti, içine girdiğim ve yoksul, sağır, dilsiz ve kör bırakılmak isteyeceğim bir karanlık cennet. Çoktan alışıyorum buna. İki iyi çocuk olarak görüyordum bizi, hüzün cennetinde özgürce dolaşabilen. Uyum içindeydik. Alabildiğine heyecanlı, çalışıyorduk birlikte. Ama, içe işleyen bir okşamadan sonra şöyle diyordu: 'Artık ben burada olmadığım zaman, ne kadar tuhaf gelecek her şey sana, şimdiye kadar yaşadıkların. Kolum başının altında olmadığı zaman, ne üzerinde dinleneceğin yüreğim, ne de bu ağız gözlerinin üzerinde. Gitmem gerekecek çünkü bir gün uzaklara. Başkalarına da yardım etmeliyim artık: Benim görevim bu. Hiç hoş olmasa da... sevgili ruh...' Birden o gitmiş, başım dönüyormuş gibi duyumsardım kendimi, en korkunç karanlığa yuvarlanıyormuşum gibi: Ölüme. Beni bırakmayacağına söz vermesini isterdim. Yirmi kez verdi, bu âşık sözü. Ona: 'Seni anlıyorum,' demem kadar boştu bu söz aslında.

"Ah! hiç kıskanmadım onu. Beni bırakma-

yacak, sanırım. Ne olacak o? Hiçbir şey bilmiyor; çalışmayacak hiçbir zaman. Bir uyurgezer gibi yaşamak istiyor. Ne var ki, iyilik ve erdemi, ona yaşamak hakkı sağlayabilir miydi gerçek dünyada? Unutuyorum içine düştüğüm acımayı kimi zaman: O güçlendirecek beni, yolculuğa çıkacağız birlikte, çöllerde avlanacağız, uyuyacağız bilinmez kentlerin taşları üzerinde, kimsesiz, kaygısız. Ya da uyanacağım ki yasalar, töreler değişmiş olacak,—onun büyü gücü sayesinde; ya da dünya, hiç değişmeden, başbaşa bırakacak beni isteklerimle, sevinçlerimle, aldırmazlıklarımla. Ah! çocuk kitaplarındaki serüven yaşamını, ödüllendirmek için beni, çok acı çektim, verecek misin bana? Veremez. Bilmiyorum ki ülküsü ne? Özlemleri, umutları olduğunu söyledi bana: Bu ilgilendirmez beni. Tanrıya sesleniyor mu? Tanrıya başvurmalıyım belki de. En dibindeyim uçurumun, ve bilmiyorum artık yakarmayı.

"Acılarını açsaydı bana, alaylarından daha iyi anlar mıydım onları acaba? Saldırıyor bana, saatler geçiriyor dünyada beni duygulandıran her şeyden beni utandırarak ve kızıyor ağlasam.

"—Güzel ve sakin eve giren delikanlıyı görüyorsun: Duval'dir adı, Dufour, Armand, Maurice ya da ne bileyim? Bu kötü yürekli budalayı sevmeye adadı kendini bir kadın: Öldü kadın, hiç kuşkusuz şimdi bir ermiştir cennette. Öldüreceksin beni, tıpkı onun öldürdü-

ğü gibi bu kadını. Yazgımız bu bizim, bizim yazgımız, iyiliksever yüreklerin... Yazık! Çalışan bütün insanların ona sayıklamaların gülünç oyuncakları gibi göründüğü saatler vardı; berbat gülüşüyle gülerdi, uzun uzun.— Sonra, bir genç anne tavrı takınırdı, bir abla. Kurtulabilirdik, daha az yabanıl olsa! Ama öldürücüdür sevecenliği de. Kölesiyim onun.—Ah! deliyim ben!

"Bir gün yitecek tansıklı bir şekilde belki de; ama bilmeliyim, bir cennete mi uçacak yine, görebilmeliyim biraz göğe ağışını sevgili dostumun!"

Tuhaf çift!

SAYIKLAMALAR

II

SÖZÜN BÜYÜCÜLÜĞÜ

Dinleyin beni. İşte çılgınlıklarımdan birinin öyküsü.

Bütün olası görünümleri nicedir elimde bulundurmakla böbürleniyordum, ve gülünç buluyordum çağcıl resim ve şiirin ünlülerini.

Seviyordum saçma sapan resimleri, kapı aynalıklarını, sahne dekorlarını, cambaz perdelerini, dükkân tabelalarını, halk bezemelerini; modası geçmiş yazını, kilise latincesini, yazımı bozuk aşk kitaplarını, atalarımızın serüven kitaplarını, peri masallarını, çocukluğun küçük kitaplarını, eski operaları, budala nakaratları, yapmacıksız ahenkleri.

Seferler düşlüyordum, öyküsü yazılmamış keşif yolculuklarını, hırgürsüz cumhuriyetleri, bastırılmış din savaşlarını, töre devrimlerini, ırkların ve anakaraların yer değiştirmelerini: İnanıyordum bütün büyülere.

Rengini buldum sesli harflerin!—*A* kara, *Ö* ak, *İ* kırmızı, *O* mavi, *Ü* yeşil.—Saptadım her sessiz harfin biçim ve devinimlerini, ve, içgüdüsel ahenklerle, ergeç bütün duyularla

ulaşılabilecek bir şiirsel dil bulmakla gururlandım. Saklı tutuyorum çeviri hakkını.

Bir denemeydi bu başlangıçta. Sessizlikleri ve geceleri yazıyordum, not ediyordum dile sığmazı. Saptıyordum başdönmelerini.

Kuşlardan, sürülerden, köylü kadınlardan
uzakta,
Diz çökmüş durumda, ne içiyordum böyle,
Körpe fındık ağaçlarıyla çevrili fundalıkta,
Ilık ve yeşil bir ikindi üzeri, sisler içinde?

Bu genç Oise'da ben böyle ne içebilirdim,
—Karaağaçlar suskun, çayır çiçeksiz,
gök kapalı!—
İçmek sarı asmakabaklarından, uzaklarında
sevgili kulübemin?
Terleten altın likörü biraz, alt tarafı.

Şüpheli bir han tabelasıydım sanki orada.
—Bir fırtına gelip kovdu göğü. Akşamdı,
Yitiyordu ormanların suyu erden kumlarda,
Buz parçaları fırlatıyordu göklere Tanrının
rüzgârı;

Ağlıyordum,—içemiyordum
artık,—görüyordum altını.

Sabahın dördü, mevsim yaz burada,
Sürmekte hâlâ aşkın derin uykusu.
Buharlaşıyor koruların altında
Kutlanmış akşamın kokusu.

Geniş kocaman işliklerinde, orada,
Batı Kızlarının[1] güneşi altında
Gömlekli dülgerler var
Çoktan çalışmayı bırakmışlar.

Rahattırlar kendi yosun çöllerinde,
Değerli kaplamalar hazırlıyorlar ki
Çizip betimleyecek kent gene
Onların üzerine yapay göklerini.

Ah, bir Babil kralının sevimli uyrukları,
Bu işçiler için, haydi bir an
Ayrıl artık Venüs bir an olsun, haydi,
Yürekleri taçlı âşıklarından!

Ey Çobanlar Kraliçesi,
İçki sun ki bu yorgun işçilere,
Dinlensin biraz olsun güçleri
Öğleyi beklerken, girmek için denize.

Şiirsel eskiliklerin önemli payı vardı söz büyücülüğümde.

Alıştım basit sanrıya: Bir fabrikanın yerine bir cami görüyordum düpedüz, meleklerin oluşturduğu bir davulcu topluluğu, gökyüzünün yollarında faytonlar, bir gölün dibinde

bir salon; canavarlar, gizli dinsel törenler; büyük korkular dikiyordu önüme bir vodvil adı.

Sonra sözcüklerin sanrısıyla açıkladım büyülü safsatalarımı!

Kutsal buldum sonunda usumun düzensizliğini. Aylaktım, kurbanıydım bir yüksek ateşin: İmreniyorum mutluluğuna hayvanların,—Vaftizsiz ölen bebeler cennetinin masumluğunu simgeleyen tırtılların, o erdenlik uykusu olan köstebeklerin!

Hırçınlaşıyordu kişiliğim. Hoşça kal diyordum dünyaya bir tür romanslarda:

EN YÜKSEK KULENİN TÜRKÜSÜ

Gelsin, gelsin artık,
O sevdalandığımız çağ.

Sabrettim uzun zaman
Artık hiç unutamam.
Yükselip gitti göklere
Korkular ve acılar.
Ve bulandırıyor bak işte
Damarlarımı hasta susuzluklar.

Gelsin, gelsin artık,
O sevdalandığımız çağ.

Teslim olmuş unutuluşa
Bir çayır gibi tıpkı,
Günlükle ve karamukla

Büyüyüp çiçeklenmiş,
Pis sineklerin sanki
Yabanıl uğultusunda.

Gelsin, gelsin artık,
O sevdalandığımız çağ.

Çölü sevdim, yanık meyve bahçelerini, rengi atmış dükkânları, ılınmış içkileri. Ayaklarımı sürüyerek yürüyordum pis kokulu daracık sokaklarda ve, gözlerim kapalı, sunuyordum kendimi ateş tanrısı güneşe.

"General, yıkık tabyalarının üzerinde eski bir top kaldıysa eğer, topa tut bizi toprak kesekleriyle. Görkemli dükkânların aynalarında, salonlarda! Kendi tozunu yedir kente. Paslandır olukları. Kızgın yakut tozlarıyla doldur kadınların süslenme odalarını..."

Ah! hanın genel işeme yerinde esrimiş küçük sinek, hodanın vurgunu, ve erittiği bir güneş ışırının!

AÇLIK

İştahım varsa eğer, aç değilim
Yalnızca taşa ve toprağa.
Öğle yemeğinde havadır yediğim,
Kaya, kömür ve demir var masada.

Dönün açlıklarım. Açlıklarım,
Otlayın çayırında seslerin.
Emin o neşeli, şakrak zehirini
Kahkaha çiçeklerinin.

Yiyin kırılan çakıl taşlarını,
Kocamış taşlarını kiliselerin;
Gri vadilere saçılmış ekmeklerdir
Eski tufanlardan kalan çakıllar.

Uluyordu kurt yaprakların altında
Kümes ziyafetinden arta kalan
Güzel tüyler tükürerek sağa sola:
Helâk oluyorum ben de onunla.

Salatalar ve meyvelar, işte
Emre âmade, hasat bekliyor;
Ama şu çitlerin örümceği de
Yalnızca mormenekşe yiyor.

Uyuyayım! kaynayayım ben
Süleyman'ın sunaklarında.
Pasın üzerinde koşuyor etsuyu
Ve karışıyor Kidron'un[2] sularına.

En sonunda, ey mutluluk, ey us, ayırdım gökyüzünden mavisini, ki o karadır aslında, ve yaşadım ben, *katkısız* ışığın altın kıvılcımı. Sevinçten, bir anlam alıyordu yüzüm olabildiğince soytarı ve şaşkın:

Kavuştu işte bir daha!
Neye? Sonsuzluğa.
Denizdir sonsuzluk.
Güneşe karışmıştır.

Ölümsüz ruhum,
Verdiğin sözü tut,
Unut yalnız geceyi
Ve yanan günü unut.

Haydi kurtar kendini
İnsanların oylarından
Ve ortak coşkulardan,
Uç haydi, gönlünce uç...

—Umut diye bir şey yok.
Ne de *orietur*[3] var.
Bilim ve sabır
Ve işkence, istemediğin kadar.

Yarın diye bir şey yok,
Bütün korlar atlastan,
Görevdir şimdi
Sizin coşkunuz.

Kavuştu işte bir daha!
Neye?—Sonsuzluğa.
Güneşe karışmış denizdir
Sonsuzluk.

Masalsı bir opera oldum: Bir mutluluk yazgısı taşıdığını gördüm bütün varlıkların: Yaşam değildir eylem, ama bir gücü boşa harcama biçimi, bir kızgınlık. Beyinin yetersizliğidir aktöre.

Her varlığa, bana öyle geliyor ki, kendi

varlığını borçludur birçok *başka* yaşam. Ne yaptığını bilmiyor bu bay: Bir melektir o. Bir yuva dolusu ittir şu aile. Birçok insanın önünde, öteki yaşamlarından birinin bir ânıyla konuştum yüksek sesle.—Bir domuz sevdim böylece.

Çılgınlığın,—tımarhanelik deliliğin—, safsatalarından hiçbirini unutmadım: Hepsini ezbere söyleyebilirim yeniden, egemenim yönteme.

Tehlikedeydi sağlığım. Geliyordu büyük korku. Dalıyordum birkaç günlük uykulara ve, kalkıp sürdürüyordum en kederli düşleri. Ölecek durumdaydım, ve tehlikelerle dolu bir yolda dünyanın bir ucuna, karanlığın ve kasırgaların yurdu Kimmerler ülkesinin sınırlarına sürüklüyordu beni zayıflığım.

Yolculuk yapmak, beynimde toplanan büyüleri oyalamak zorunda kaldım. Yükseldiğini görüyordum avundurucu haçın beni bir kirden paklayacakmış gibi sevdiğim denizin üzerinde. Lânetlemişti beni gökkuşağı. Alınyazımdı mutluluk, pişmanlık acılarım, içimdeki kurt: Güce ve güzelliğe adanmayacak kadar uçsuz bucaksız olacaktı hep yaşamım.

Mutluluk! Onun tatlı mı tatlı dişi uyarıyordu beni horoz[4] öterken,—*ad matutinum*[5] *Christus venit*[6] okunurken,—en karanlık kentlerde:

Ey mevsimler, ey şatolar!
Var mı hatasız insanlar?

Yaptım büyülü mutluluk araştırmasını,
Bunu hiç yapmayan insan var mı?

Selâmlayalım, esenleyelim onu
Her ötüşünde Galya horozu.

Ah! kalmadı artık hiç hevesim:
El koydu yaşamıma benim.

Aldı bu büyü ruhumu, bedenimi
Ve dağıttı bütün güçlerimi.

Ey mevsimler, ey şatolar!

Kurtuluş saati, ne yazık ki!
Ah! olacak ölümün saati.

Ey mevsimler, ey şatolar!

Bunlar olup bitti. Güzelliği selâmlamayı biliyorum şimdi.

OLANAKSIZ

Ah! şu yaşamı çocukluğumun, büyük yol her türlü havada, ılımlıydım doğaüstü olarak, daha çıkar gütmezdim dilencilerin en iyisinden, gururluydum ne ülkem, ne de dostlarım var diye, nasıl da budalalıktı. Bunu ancak şimdi anlıyorum!

—Haklıydım, bugün bizimle pek az uyuşan kadınlarımızın temizlik ve saflığının asalağı şu herifleri horgörürken, bir okşama fırsatını bile kaçırmayanları.

Haklıydım bütün küçümsemelerimde: Kaçtığıma göre!

Kaçıyor muyum?

Durun anlatayım size.

Daha dün ahlar vahlar ediyordum: "Tanrım! biz lânetlilerden yeterince yok mu bu dünyada! Ben, çoktan, nice zaman var ki katıldım onların sürülerine! Tanıyorum hepsini. Tanırız her zaman birbirimizi; tiksiniriz birbirimizden. İyilik nedir bilmeyiz. Ama terbiyeliyiz; çok kusursuzdur dünyayla ilişkilerimiz." Tuhaf mı? Dünya, tecimenler, basit insanlar!—Onursuz değiliz.—Ama seçkinler, nasıl konuk edecekler bizi? Oysa, kendilerine

yaklaşmak için cesaret ya da alçakgönüllülük gereksindiğimize göre, demek ki huysuz ve neşeli insanlar, düzmece seçkinler var. Biricik seçkinlerdir bunlar. Kutsayıcılar değil!

İki paralık usuma kavuşunca—hemen gidiveriyor!—Batıda bulunduğumuzu yeterince erken kavramamış olmaktan kaynaklandığını anlıyorum tedirginliklerimin. Işığın solduğunu, biçimin büzüştüğünü, devinimin yittiğini düşündüğümden değil... Güzel! Doğunun sonundan bu yana bilincin geçirmiş olduğu bütün acımasız gelişmelerin sorumluluğunu kesinlikle üstlenmek istiyor bilincim... İstiyor bunu, bilincim!

...Harcanmıştır iki paralık usum!—Güçtür bilinç, Batıda olmamı istiyor. Susturmam gerek onu, istediğim çözüme ulaşmak için.

Cehennemin dibine diyordum şehitlerin onur çelenkleri, sanatın ışığı, bulucuların gururu, yağmacıların şiddeti; Doğuya dönüyordum ve ilk ve ölümsüz bilgeliğe.—Bir düşü bu galiba bayağı tembelliğin!

Yine de, hiç mi hiç düşünmüyordum kıvancını çağcıl acılardan kurtulmanın. Geçirmiyordum aklımdan Kuran'ın bozulmuş bilgeliğini.—Ama, bilimin şu bildirisinden, Hıristiyanlıktan bu yana, gerçek bir işkence yok mudur insanın *kendini kandırmasında,* gerçeklikleri kendine kanıtlamasında, bu kanıtları yinelemek zevkiyle şişinmesinde, ve yalnızca böyle yaşayabilmesinde? İncelikli ve budalaca işkence; kaynağı tinsel saçmalıkları-

mın. Doğanın canı sıkılabilir, belki! İsa ile birlikte doğdu Monsieur Prudhomme.[1]

Sis ekip biçtiğimiz için değil mi? Sayrılık ateşi yiyoruz sulu sebzelerimizle birlikte. Ve ayyaşlık! ve tütün! ve bilgisizlik! ve özveriler! Düşünceden, Doğunun, ana yurdun bilgeliğinden oldukça uzak değil mi bütün bunlar? Neye yarar çağcıl dünya, bunca zehir ortaya çıkıyorsa!

Kilisenin adamları diyecekler: Anlaşıldı. Ama Aden'den[2] söz etmek istiyorsunuz siz. Sizinle ilgili bir şey yok Doğu halklarının tarihinde.—Doğu; Aden'di düşündüğüm! Nasıl da bir düştür, şu eski ırkların katkısızlığı!

Filozoflar: Yaşı yoktur dünyanın. Yer değiştirir insanlık yalnızca. Batıdasınız, ama özgürsünüz gönlünüzce eski olan kendi Doğunuzda yaşamakta,—ve iyi yaşamakta. Yenik biri olmayınız. Filozoflar, kendi Batınızdasınız.

Dikkat et, bilincim. Yok sert kurtuluş kararları. Çalış!—Ah! bizim için yeterince hızlı değil bilim!

—Ama görüyorum uyuduğunu bilincimin.

Belki de ağlayan melekleriyle bizi yalnız bırakmayan gerçekliğe ulaşabilirdik, hep uyanık olsaydı şu andan itibaren!..—Uyanık olsaydı şu âna kadar, boyun eğmezdim zararlı içgüdülere, çok eski bir zamanda!..—Yelken açardım bilgeliğin açık denizlerinde, uyanık olsaydı her zaman!..

Ah arınmışlık! arınmışlık!

Şu uyanıklık dakikasıdır, bana arınmışlık düşüncesini sunan!—Bilinç yoluyla gidilir Tanrıya!

Yürek paralayıcı mutsuzluk!

ŞİMŞEK

İnsan emeği! Bu patlamadır zaman zaman uçurumu aydınlatan.

"Hiçbir şey boş değil; haydi bilime ve ileri!" diye haykırıyor çağcıl Vaiz[1], yani *Herkes.* Ve yine de kötülerin ve tembellerin cesetleri düşüyor ötekilerin yüreklerinin üzerine... Ah! çabuk, çabuk biraz; orada, gecenin ötesinde, şu gelecekteki ölümsüz ödüller... Kaçıracak mıyız onları elimizden?

—Ne yapabilirim orada? Bilirim nedir çalışmak; ve bilim çok yavaş. Dörtnala gitsin yakarış ve gümbürdesin ışık... görüyorum bunu açıkca. Çok basit, ve çok sıcak; yapabilecekler bensiz. Görevim var benim; gurur duyacağım bundan birçokları gibi, onu bir kenara koyarak.

Yıpranmış yaşamım. Tamam! öykünelim, tembellik edelim, ey acıma! Ve eğlenmeyi sürdüreceğiz varoldukça, aykırı aşklar ve olağanüstü evrenler düşleyerek, homurdanarak ve paylayarak dünyanın görünümlerini, soytarıyı, dilenciyi, sanatçıyı, haydutu,—rahibi! Keskin bir günnük kokusu geliyor burnuma, hastane yatağımda: Kutsal kokuların bekçisi,

günâh çıkaran papaz, kurban...

Pis çocukluk eğitimimi bulguluyorum orada. Başka ne?.. Yirmi yıl yürümek, eğer başkaları yürüyecekse yirmi yıl...

Hayır! Hayır! başkaldırıyorum şimdi ölüme! Çok hafif geliyor çalışma gururuma: Çok az bir işkence olabilir dünyaya ihanetim. Son anda saldıracağız, sağa, sola...

O zaman,—ah!—sevgili zavallı ruh, yitirmiş olmayacak mıyız sonsuzluğu?

SABAH

Vaktiyle, bir gençlik yaşamadım mı, öyle altın sayfalara yazılacak, hoş, yiğit, masalsı, ve büyük bir talih! Hangi suç, hangi hata yüzünden hak ettim bugünkü güçsüzlüğümü? Hayvanların acıdan hıçkırdıklarını, hastaların umutlarını yitirdiklerini, ölülerin kötü düş gördüklerini ileri süren sizler, haydi betimlemeye çalışın düşüşümü ve uykumu. Ben, dilencinin, kendini, ardı arkası kesilmeyen *Pater*'leri[1] ve *Ave Maria*'ları[2] ile dile getirmesinden daha iyi anlatamıyorum artık kendimi. *Konuşamıyorum artık!*

Yine de, sanırım bitirdim bugün cehennemimin öyküsünü. Gerçek cehennemdi, o eski, insanoğlunun kapılarını açtığı cehennem.

Aynı çölde, aynı gecede, görüyor yorgun gözlerim ilk kez gümüş yıldızı, her zaman, heyecanlanmadan yaşamın kralları, o üç müneccim[3], yürek, tin ve us. Ne zaman gideceğiz, kumsalların, tepelerin ötesine, selâmlamak için yeni emeğin doğuşunu, yeni bilgeliği, zorbaların ve iblislerin kaçışını, sonunu boşinançların, ne zaman gideceğiz tapınma-

ya—ilkler olarak!—Noel'e yeryüzünde?

Göklerin türküsü, ulusların yürüyüşü! Köleler, kargışlamayalım yaşamı.

ELVEDA

Güz geldi bile!—Ama bir ölümsüz güneşe yerinmek neden, adamışsak kutsal ışığı bulgulamaya kendimizi,—mevsimler için kendini yiyip bitiren insanlardan uzak.

Güz. Yoksulluğun limanına, gökleri kanla ve çamurla lekeli büyük kente yöneliyor devinimsiz siste yükselen teknemiz. Ah! çürümüş paçavralar, yağmurda ıslanmış ekmek, esriklik, beni çarmıha geren binlerce sevda! Demek, hiç ölmeyecek, ölü *ve yargılanacak* ruhların ve gövdelerin bu gulyabani ecesi! Çamur ve veba kemirmiş derimi, saçlarımda ve koltukaltlarımda kaynaşan kurtlar ve yüreğimde daha büyük kurtlar, uzanmış olarak görüyorum kendimi yine, yaşsız ve duygusuz yabancılar arasında... Ölebilirdim orada... Korkunç çağrışım! Lânet okuyorum yoksulluğa.

Ve korkuyorum kıştan, çünkü gönenç mevsimidir kış! Kıvançlı beyaz uluslarla kaplı sonsuz kumsallar görürüm gökyüzünde, kimi zaman. Sabah melteminde çok renkli bayraklarını dalgalandırır, başımın üzerinde, bir büyük tekne, altından. Yarattım bütün şen-

likleri, bütün utkuları, bütün yıkımları yarattım. Denedim, yeni çiçekler, yeni yıldızlar, yeni bedenler bulmayı. Doğaüstü güçler edindiğimi sandım. İşte! gömmeliyim imgelemimi ve acılarımı! Kazanılmış değerli bir sanatçı ve öykücü ünü.

Ben! her türlü aktöreden bağışık müneccim ya da melek olduğunu ileri süren ben, toprağa geri döndüm, araştırıp bulunacak bir görev ve kucaklanacak kaba bir gerçeklikle! Andavallı!

Yanıldım mı? Ölümün kızkardeşi olacak mıydı benim için iyilik?

Eh ne yapalım, özür dileyeceğim beslediğim için kendimi yalanla. Haydi gidelim artık.

Ama bir dost el yok! ve yardım için nereye başvurmalı?

Evet, hiç olmazsa çok yalın yeni dönem.

Çünkü utku kazandım diyebilirim: Azalıyor diş gıcırtıları, ateşin hışırtısı, pis kokulu iç çekişler. Siliniyor bütün iğrenç anılar. Uzaklaşıyor son pişmanlıklarım,—dilencilere, haydutlara, ölümün dostlarına, her türlü geri zekâlılara duyulan kıskançlıklar.—İblisler, ya alsaydım öcümü!

Kesinlikle çağcıl olmak gerek.

Hayır ilâhilere: Elden bırakmamalı kazanımları. Katı gece! yüzümde tütüyor kurumuş kan, ve hiçbir şey yok arkamda şu kor-

kunç ağaççıktan başka!.. Tinsel savaşım da insanların savaşı kadar hoyratça; ama yalnız Tanrının kıvıncıdır tüze saplantısı.

Yine de uyanıklıktır bu. İyi karşılayalım öyleyse içimize dolan gücü ve gerçek sevecenliği. Ve, şafak vakti, ateşli sabırla donanmış durumda, gireceğiz görkemli kentlere.

Neden bir dost elden söz ediyorum! Büyük bir başarıdır eski uyduruk aşklara gülebilmem ve utandırabilmem şu yalancı çiftleri,—cehennemini gördüm kadınların, orada.

Elimde olacak, *bir ruh ve bir bedende sahip olmak gerçeklik*'e, özgürce.

Nisan-Ağustos 1873

ILLUMINATIONS[1]

Özgün adı
Illuminations

TUFANDAN SONRA[1]

Boşa çıkar çıkmaz Tufan düşlemi,

Bir tavşan durdu evliyaotları ve devingen çançiçekleri arasında, ve yakardı gökkuşağına, örümcek ağları ortasında!

Ah, gizleniyordu değerli taşlar,—bakıyordu çiçekler daha şimdiden çevrelerine.

Tezgâhlar kuruldu pis sokaklarda, ve çekildi kayıklar, tıpkı oyma resimlerdeki gibi yukarıya yerleşmiş denize doğru.

Kan aktı, Mavi Sakal'ın evinde,—mezbahalarda—Tanrının mühürünün[2] pencereleri solgunlaştırdığı cambazhanelerde. Aktı kan ve süt.

Konut dikti kunduzlar.[3] "Mazaganlar"[4] tüttü küçük kahvelerde.

Tansıklı resimlere baktı yaslı çocuklar, hâlâ yağmur damlalarının süzüldüğü büyük cam evde.

Bir kapı çarptı; ve, köyün alanında, kollarını salladı, rüzgâr güllerinin ve her yerdeki çan kulesi horozlarının anladığı çocuk, gürül gürül sağnağın altında.

Bir piyano yerleştirdi Alp Dağlarına Bayan***. Ayin ve İlk Kudas[5] törenleri yapıldı ka-

tedralin yüz bir sunağında.

Yola çıktı kervanlar. Ve buzlar ve kutup gecesinin kaosunda yapıldı Splendide-Hôtel.

O zaman bu zamandır, kekik çöllerinde pavkıran çakalları duydu Ay,—ve meyve bahçelerinde söylenen nalınlı çoban türkülerini. Daha sonra, tomurcuklanmış, mor renkli ulu ormanda, eucharis[6] ilkyazın geldiğini söyledi bana.

Fışkır, gölcük;—Köpük, yuvarlan köprüde ve ormanların üzerinde;—taşın ve yuvarlanın,—kara örtüler ve orglar,—şimşekler ve gökgürültüsü;—taşın ve sürdürün Tufanları, Sular ve kederler.

Çünkü sona erdi ereli Tufanlar,—gömülen değerli taşlar ve açmış çiçekler!—dayanılmaz bir şey bu! Ece, toprak çömlekte ateşini yakan Büyücü, kendisinin bildiği ve bizim bilmediğimiz şeyi asla anlatmak istemeyecek bize.

ÇOCUKLUK

I

Bu put, kara gözlü ve sarı yeleli, kimsesiz ve avlusuz, daha soylu Meksika ve Flaman masallarından; yurtluğu, küstah mavilik ve yeşillik, koşar teknesiz dalgaların Grek, Slav ve Kelt adlarla acımasızca adlandırdığı kumsallarda.

Ormanın sınırında,—çınlar, çatlar, ışıtır düş çiçekleri,—çayırlardan kaynayan duru tufanda bağdaş kurmuş turuncu dudaklı kız, ebemkuşaklarının, bitki örtüsünün, denizin gölgelediği, içine işlediği ve giydirdiği çıplaklık.

Çevrine çevrine dönen kadınlar denize komşu taraçalarda; çocuklar ve devler, bakır çalığı köpüğün içinde görkemli zenciler, koruların ve buzların çözülmüş bahçelerin bitek toprağında dimdik mücevherler,—bakışları haç yolculuklarıyla dolu genç analar ve ablalar, hanım sultanlar, zorba tavırlı ve zorba giysili prensesler, küçük yabancı bayanlar ve hafifçe mutsuz hanımefendiler.

Ne sıkıntı, "sevgili beden" ve "sevgili yürek"in çağı.

II

İşte o, küçük ölü kız, gül ağaçlarının arkasında.—İniyor basamaklı sekiyi ölü genç anne.—Yeğenin faytonu gıcırdıyor kumsalda.—Küçük kardeş (Hindistan'dadır) orada, günbatımının önünde, karanfil çayırında.—Şebboylu tabyaya dimdik gömülen yaşlılar.

Altın yapraklar ordusu sarmış generalin evini.—Kırmızı yoldan gidiliyor boş hana. Şato satılık; sökülmüş panjurlar.—Kilisenin anahtarını götürmüş olmalı rahip.—Parkın çevresinde oturan kimseler yok bekçi kulubelerinde. Öylesine yüksek ki çitler, yalnızca hışırtılı tepeleri görünüyor ağaçların. Zaten, görülecek hiçbir şey yok içeride, aslında.

Horozsuz, örssüz köylere uzanıyor çayırlar. Su bendinin kapağı açık. Ey haçlı tepeler ve çölün değirmenleri, adalar ve kuru ot yığınları.

Vızıldıyordu büyülü çiçekler. Beşikte sallıyordu onu bayırlar. Masalsı güzellikte hayvanlar dolaşıyordu ortalıkta. Sıcak gözyaşlarının ölümsüzlüğünden oluşan açık denizin üzerinde yığılıyordu bulutlar.

III

Bir kuş var ormanda, durdurur ve utandırır seni türküsü.

Çalmayan bir saat var.

Bir su birikintisi var, bir yığın beyaz hayvanla birlikte.

Alçalan bir katedral var ve yükselen bir göl.

Terk edilmiş bir küçük araba var korulukta ya da patikada ilerleyen, kurdeleyle bezeli.

Küçük bir oyuncular topluluğu var, oyun giysileri içinde, bir an görünüveren orman sınırındaki yolda.

Ve nihayet biri var, aç ve susuz olduğunuzda sizi kovalayan biri.

IV

Ermişim ben, taraçalarda yakaran,—tıpkı Filistin denizine kadar otlayan barışçıl hayvanlar benzeri.

Bilginim ben, o karanlık koltukta. Ağaç dalları ve yağmur atarlar kendilerini kitaplığın pencere camlarına.

Yayasıyım ben anayolun, bodur ormanlardan geçen; ayak seslerimi bastırır su bendlerinin uğultusu. Uzun süre görürüm hüzünlü altın arıtmasını günbatımının.

Kuşkusuz bendim, engine açılan dalgakırandaki terk edilmiş çocuk, ağaçlı yolda yürüyen, alnı gökyüzüne değen o küçük uşak.

Engebelidir patikalar. Katırtırnaklarıyla kaplıdır küçük tepeler. Hava durgun. Nasıl da uzaktalar kuşlar ve pınarlar! Dünyanın sonu olabilir bu ancak, gide gide.

V

Kiralasınlar artık bana şu gömütü, kireç badanalı, kabartma çimento çizgili,—yer altında, çok uzaklarda.

Masaya dayıyorum dirseklerimi, ben budalanın döne döne okuduğu gazeteleri aydınlatıyor lâmbanın parlak ışığı, şu yararsız kitapları.—

Kök salıyor evler, sisler toplanıyor, çok yukarlarında yeraltı odamın. Çamur, kırmızı

ya da siyah. Kent ürkütücü, gece sonsuz!

Daha yakınlarda ana lâğımlar. Yanlarda, yerkürenin derin kalınlığı, yalnızca. Belki de gök uçurumları, ateş kuyuları. Belki de bu düzlemlerde buluşmakta aylar ve kuyruklu-yıldızlar, denizler ve masallar.

Üzüntülü dönemlerde, safir ve maden toplar canlandırırım kafamda. Sessizlik ustasıyım ben. Niçin sararıp gitsin şu hava deliğine benzeyen şey, tonozun köşesinde?

MASAL

Üzülüyordu bir hükümdar adadığı için kendini bayağı cömertliklerin güzelliğine. Olağanüstü devrimler öngörüyordu aşk konusunda, ama kuşku duyuyordu kadınlarının Tanrı ve zenginliğin süslediği o kölece gönül okşayıcılıklarını aşacaklarından. Görmek istiyordu gerçeği, mutlak cinsel istek ve mutlak doyum anını. İşte buydu isteği, ister sapma olsun, ister olmasın, dindarlıktan. Yeterince dünyasal güç vardı elinde, en azından.

İdam edildi onunla yatan bütün kadınlar: Nasıl bir talan bu güzelliğin bahçesinde! Onu kutsadı hepsi satırın altında. O da yeni kadınlar istemedi hiç.—Yeniden ortaya çıktı kadınlar.

Avdan ya da şarap şölenlerinden sonra herkesi öldürdü yanında bulunan.—Peşinden geliyordu onlar da.

Eğlendi, değerli hayvanları boğazlayarak. Ateşe verdi sarayları. Üzerlerine saldırıp parça parça ediyordu insanları.—Gene de eksilmiyordu kalabalık, yaldızlı çatılar, değerli hayvanlar.

Kıyımla kendinden geçerek, kan dökerek gençleşebilir mi insan? Sızlanmadı halk. Kimse de destek olmadı görüşleriyle.

Dörtnala sürüyordu atını gururla, bir akşam. Bir Peri göründü, dile sığmaz, akıl almaz güzellikte dahası. Değişik ve karmaşık bir aşk! sözle anlatılmaz, dahası dayanılmaz bir mutluluk! muştusu vardı Peri'nin yüzünde ve davranışlarında. Hükümdar ve Peri ola ki tam sağlık içinde yok olup gittiler. Nasıl ölmesinler? Birlikte öldüler uzun sözün kısası.

Ama sarayında öldü Hükümdar, vâdesi gelince, doğal ölümle. Hükümdar, Peri'ydi. Peri de Hükümdar.

Bir seçkin müzik eksikliği var tutkumuzda.

GÖSTERMELİK[1]

Çok güçlüdür düzenbazlar. Sömürdü dünyanızı birçoğu. Gereksinim duymadan, parlak yeteneklerini ve vicdanlarınızla ilgili bilgilerini pek öyle kullanmak zorunda kalmadan. Nasıl da olgun insanlar! Yaz gecesine benzeyen şaşkın gözler, kırmızı ve siyah, üç renkli, altın yıldız kakmalı çelik rengi; biçimsiz yüzler, kurşunî, solgun, alev alev; şakrak ses kırılmaları! Süslü giysilerin acımasız yürüyüşü! Birkaç genç var,—Nasıl bakabilecekler Kerubi'ye[2]? Sesleri korkunç ve bazı tehlikeli yetenekleri var. Arkadan geçirip kente yolluyorlar onları, iğrenç bir *zenginliğin* gülünç giysileri içinde.

Ey öfkeli yüz buruşturmanın en korkunç cenneti! Karşılaştırmak gerekmez Fakirlerinizle ve öteki sahne soytarılarıyla. Sanki kötü bir düşteymiş gibi, ortaoyunları oynuyorlar, serserilerin ve tinsel yarı tanrıların trajedilerini oynuyorlar, tuluat giysileri içinde, sanki tarih ve dinler bundan daha tinsel olamazlarmış gibi. Çinliler, Hotantolar, çingeneler, budalalar, sırtlanlar, Molekler[3], yaşlı bunaklar, uğursuz iblisler, karman çorman edi-

yorlar hayvanca tavırlar ve sevgilerle anaç halk oyunlarını. Yeni oyunlar oynayabilirler, "duygulu" şarkılar söyleyebilirler. Usta hokkabazlar bunlar, değiştiriyorlar mekânı ve kişilikleri ve büyüleyici güldürüden yararlanıyorlar. Alev saçıyor gözler, şarkı söylüyor kan, genişliyor kemikler, sel gibi akıyor gözyaşları ve kırmızı damlalar. Bir dakika sürüyor soytarılıkları ya da dehşetleri, ya da aylar boyunca.

Bir tek bende var yabanıl gösterinin anahtarı.

ESKİL

Pan'ın sevimli oğlu! O değerli yuvarlar devinir, gözlerin, çiçeklerle, defnelerle taçlanmış alnının çevresinde. Çukurlaşır kahverengi şarap tortusuyla lekeli yanakların. Işıldar uzun sivri dişlerin. Gitara benzer göğsün, çınlamalar dolaşır solgun kollarında. Çarpar yüreğin, çift eşeyin uyuduğu bu karında. Çık dolaş, geceleyin, usul usul devindirerek şu budunu, sonra şu ikincisini, sonra da sol bacağını.

GÜZEL YARATIK

Uzun boylu Güzel bir Yaratık, karın önünde. Yukarı çıkartıyor, yayıyor ve titretiyor tıpkı bir tayf gibi, bu tapılan bedeni, ölüm ıslıkları ve gizli müzik çemberleri; lâl rengi ve kara yaralar beliriyor birdenbire görkemli tende.—Koyulaşıyor yaşamın gerçek renkleri, oynuyor ve yayılıyor çevresinde Gizli Görüntü'nün, ortaya çıkarken.—Ve yükseliyor ürpermeler, gurulduyorlar, ve arkamızdaki çok uzaklardaki dünyanın, güzellik anamızın üzerine saldığı ölümcül ıslıklarla, gizli müziklerle çarpışan bu güçlerin çılgın tadı,—geriliyor güzellik anamız, ayağa kalkıyor. Ah! yeni bir âşık gövde giyiniyor kemiklerimiz.

★★★

Ey külrengi yüz, yeleli arma, billûr kollar! üzerine atılmak zorunda olduğum namlu, ağaçlarla hafif havanın arasındaki savaşta.

YAŞAMLAR

I

Ey kutsal ülkenin geniş caddeleri, taraçaları tapınağın! Ne oldu bana Meseller'i açıklayan brahmana? O zamandan, o yerden, görüyorum hâlâ o aynı yaşlı kadınları! Anımsıyorum o gümüş ve güneş anları ırmaklara doğru, omuzumda kırların eli, ve biberli ovalarda ayağa kalkmış okşamalarımızı.—Düşüncemin çevresinde gürlüyor kırmızı güvercinlerin bir uçuşu.—Burada, sürgünümde, bütün yazınların tiyatro başyapıtlarının oynandığı bir sahnem oldu. Duyulmamış zenginlikler gösterecektim size. Tarihini inceliyorum bulduğunuz definelerin. Sonu görüyorum! Horgörülmekte bilgeliğim kaos kadar. Nedir ki benim hiçliğim sizi bekleyen uyuşukluğun yanında?

II

Kendimden öncekilerin hepsinden çok daha başka türlü yetenekleri olan bir bulucuyum ben; bir müzikçiyim dahası, aşkın anahtarına benzer bir şey bulmuş olan. Şimdi, ya-

lın göklü sert bir kırın soylusu olarak duygulanmaya çalışıyorum, dilenci çocukluğumun, çıraklığımın ya da tahta kunduralarla gelişimin, kalem tartışmalarının, beş ya da altı kez dulluğun, dik kafamın arkadaşların düzeyine çıkmama engel olduğu birkaç şölenin anısıyla. Yerinmiyorum olağanüstü şenlikteki eski payıma: Alabildiğine besliyor kuşkuculuğumu, bu katı kırın havası. Ama artık kullanılamayacağı için bu kuşkuculuk, ve zaten ben de yeni bir kargaşaya adadığım için kendimi,—Deli olmayı bekliyorum, çok korkunç.

III

On iki yaşımda beni kapattıkları bir tavanarasında tanıdım ben dünyayı, açıkladım insanlık komedyasını. Bir şarap mahzeninde öğrendim tarihi. Bütün kadınlarına rastladım eski resim ustalarının, bir kuzey kentinin gece şenliklerinde. Eski bir kapalıçarşısında Paris'in öğrettiler bana klasik bilimleri. Bütün Doğunun kuşattığı görkemli bir konutta, tamamladım uçsuz bucaksız yapıtımı ve ünlü inzivamı yaşadım. Harmanladım kanımı. Görevim geri verildi bana. Artık bunu hiç düşünmemeli bir daha. Gerçekten gömütötesindenim, ve yok özel görevim.

YOLA ÇIKIŞ

Yeterince görüldü. Bütün kılıklara girdi gizli görüntü.

Yeterince oldu. Kentin Uğultuları, akşamleyin ve güneşte, ve her zaman.

Yeterince yaşandı. Yaşamın durakları.—Ey uğultular ve Gizli Görüntüler!

Yola çıkış, yeni sevgi ve yeni görüntüler içinde.

KRALLIK

Sabahlardan bir sabah, uysal bir halkın yaşadığı bir ülkede haykırıyordu bir alanda bir yüce kadınla bir yüce erkek: "Dostlarım, kraliçe olsun istiyorum bu kadın!" "Kraliçe olmak istiyorum!" Gülüyordu ve titriyordu kadın. Vahiyden, sona eren yıkımdan söz ediyordu dostlarına adam. Esriyip dayanıyorlardı birbirlerine.

Gerçekten de, hükümdar oldular evlerin lâl rengi süslemelerle donatıldığı bütün bir sabah, ve bütün bir öğle sonrası, yürürlerken hurma bahçeleri boyunca.

BİR USA

Ateşleyip boşaltıyor bütün sesleri, parmağının bir tek vuruşu davula ve başlıyor yeni uyum.

Ayaklanmasıdır yeni insanların attığın bir adım ve ilerlemesidir onların, yürümeleri.

Çeviriyorsun başını: Yeni aşk! Geri çeviriyorsun başını: Yeni aşk!

"Değiştir payımızı, kısmetimizi, döv, kalburla harmanlarımızı, başlayarak zamandan," diye şarkı söylüyor sana bu çocuklar. "Nerede olursa olsun yükselt tözünü dileklerimizin, yazgılarımızın," diye yalvarıyorlar sana.

Sen, sonsuzun gelişi, her yere gidecek olan.

ESRİKLİK SABAHI

Ey *benim* İyim! Ey *benim* Güzelim!" Hiç sendeletmiyor beni korkunç savaş havası! Olağanüstü işkence sehpası. Yaşasın benzersiz sonuç ve yaşasın eşsiz beden, yaşasın ilk kez! Çocukların gülüşüyle başladı bu, bitecek onlarla. Bütün damarlarımızda kalacak bu zehir, mızıka gidip eski uyumsuzluğumuz geri dönse bile. Ey şimdi, bu işkencelere bunca lâyık biz! birleştirelim tutkuyla, yaratılmış bedenimize ve ruhumuza yapılan bir insanüstü vaadi: Bu vaadi, bu çılgınlığı. İncelik, bilim, şiddet! Yaratalım diye o alabildiğine katıksız aşkımızı, iyilik ve kötülük ağacını karanlığa gömmek, zorba dürüstlükleri sürgüne göndermek sözü verilmişti bize. Birtakım tiksintilerle başladı bu ve bitiyor,—bu sonsuzluğu hemen ele geçiremediğimiz için—bitiyor işte bir kokular bozgununda.

Çocukların gülüşü, kölelerin ağırbaşlılığı, bakirelerin sertliği, ürkünçlüğü çevredeki yüzlerin ve nesnelerin, kutsasın sizi bu uyanıklığın anısı. Türlü hödüklükle başlamıştı, bakın bitiyor işte alev ve buz perileriyle.

Kısacık esrime uyanıklığı, kutsal uyanıklık! ama keşke bizi ödüllendirdiğin o maske

için olmuş olsaydı yalnızca. Seni doğruluyoruz, yöntem! Ömürlerimizi yücelttiğini unutmuyoruz dün hepimizin. İnancımız var zehire. Her gün nasıl vereceğimizi biliyoruz, yaşamımızı tümüyle.

İşte *Haşhaşiler*[1] çağı.

CÜMLELER

Dört şaşkın gözümüz için tek bir kara ormana indirgendiğinde dünya,—bir kumsala, birbirine gönülden bağlı iki çocuk için,—bir ezgili eve, bizim apaçık duygudaşlığımız için,—işte o zaman bulacağım sizi.

Dingin ve yaşlı bir adamdan başka kimse kalmazsa dünyada, bir "görülmemiş zenginlik"le kuşatılmış yaşlı adamdan,—işte o zaman ocağınıza düşeceğim sizin.

Anılarınızın tümünü kavrarsam,—sizi sımsıkı bağlayan kadın ben olursam,—işte o zaman boğazlayacağım sizi.

Çok güçlü olduğumuz zaman,—gerileyen kim? alabildiğine neşeli,—kimin umurunda gülünç olmak? Çok kötü olduğumuz zaman, ne yaparlardı bizimle?

Süslenin, oynayın, gülün. Hiçbir zaman fırlatıp atamayacağım pencereden Aşkı.

Arkadaşım, dilenci kız, canavar çocuk! nasıl da vızgeliyor sana, şu mutsuz kadınlar, şu el emekçileri ve benim sıkıntılarım! Bağlan

bize o dayanılmaz sesinle, sesin! biricik yaltakçısı şu alçak umutsuzluğun.

★

Kapalı bir sabah, temmuz ayında. Bir kül tadı uçuşmakta havada; terleyen bir odun kokusu ocakta,—çiylenmiş çiçekler,—gezinti yerlerinin talanı,—kanalların çisentisi tarlalarda,—peki nerede kaldı şu oyuncaklar ve günnük kokusu?

★

İpler gerdim kuleden kuleye; pencereden pencereye çiçek bezekleri; altın zincirler yıldızdan yıldıza, ve işte dans ediyorum.

★

Sürekli tütmekte yukarı gölcük. Hangi büyücü kadın yükselecek ak günbatımında? Hangi mor yapraklar düşecek?

★

Tükenirken kardeşlik şölenlerinde devlet parası, bir pembe ateş çanı çalıyor bulutlarda.

★

Hoş bir çini mürekkep tadı uyandıran kara bir toz yağıyor gece uyanıklığımın üzerine usulca.—Kısıp lambayı, yatağa atıyorum kendimi, ve, yüzüm dönük karanlıktan yana, sizleri görüyorum, kızlarım, ecelerim benim!

★

İŞÇİLER

Ey şu sıcak şubat sabahı! Saçma yoksulluk anılarımızı canlandırdı zamansız Güney, genç yoksulluğumuzu.

Siyah-beyaz kareli pamuklu bir etekliği vardı Henrika'nın geçen yüzyılda giyilen, kurdeleli bir başlığı ve bir ipek şalı. Bu, daha acı vericiydi bir yastan. Dolaşıyorduk yörekentte. Kapalıydı hava, ve harap bahçelerin, kurumuş çayırların pis kokularını kışkırtıyordu şu Güney rüzgârı.

Benim kadar yormamış olmalıydı bu, karımı. Oldukça yüksek bir patikada, geçen ayın taşkınından artakalan bir su birikintisinde küçük balıklar gösterdi bana Henrika.

Dumanıyla ve dokuma tezgâhlarının gürültüsüyle izliyordu bizi kent ta uzaklara kadar, yollarda. Ey öteki dünya, gökyüzünün ve karanlıkların kutsadığı barınak! Çocukluğumun mutsuz olaylarını anımsatıyordu bana güney rüzgârı, yaz umutsuzluklarımı, yazgının her zaman benden gizlediği gücün ve bilimin o korkunç niceliğini. Hayır! geçirmeyeceğiz yazı, öksüz nişanlılardan başka bir şey olamayacağımız bu verimsiz ülkede. *Bir sevgili anı*'yı artık sürüklemesin yanında bu katılaşmış kol.

KÖPRÜLER

Billûr grisi gökler. Tuhaf bir örgü oluşturan köprüler, kimileri dümdüz, kimileri kemerli, kimileri de birincilerle açı yaparak iniyor ya da yanlamasına geliyor; ve yineleniyor bu biçimler kanalın aydınlanmış kıvrımlarında, ama öylesine uzun ve narin ki hepsi, alçalıp küçülüyor kubbelerle dolu kıyılar. Hâlâ viranelerin işgali altında kimi köprüler. Direkler, işaretler, dayanıksız korkuluklar taşıyor kimileri. Kesişip yükseliyor minör akorlar; telli çalgılar yükseliyor yamaçlardan. Kırmızı bir ceket görünüyor, başka giysiler ve başka müzik aletleri, belki. Halk havaları mı, derebeylik konserlerinden parçalar mı, halk ezgilerinin kalıntıları mı bunlar? Külrengi ve mavidir su, bir körfez kadar geniş.—Son veriyor bu güldürüye, göğün yücelerinden düşen bir beyaz ışın.

KENT

Kentin tasarında olduğu kadar evlerin döşemelerinde ve dış görünüşlerinde de bütün bilinen beğeniler umursanmadığı için çağcıl olduğu sanılan bir anakentin geçici ve hoşnutsuzluğu pek aşırı olmayan bir hemşerisiyim. Hiçbir boşinanç anıtının izlerini gösteremezsiniz burada. En basit anlamlarına indirgeniyor sonunda aktöre ve dil! Öylesine aynı ki birbirlerini tanımak gereksinimi duymayan bu milyonlarca insanın eğitimleri, meslekleri ve yaşlılıkları, bir saçma sayılamanın Avrupa halkları için bulduğu yaştan birkaç kez daha kısa olmalı yaşamlarının süresi. Bu yüzden, yoğun ve sonsuz bir kömür dumanı içinde—bizim ormanlık gölgemiz, bizim yaz gecelerimiz!—yuvarlanan yeni hayaletler görüyorum penceremden, (her şey ona benzediği için) yurdum ve kalbim olan küçük kır evimin önünde yeni Öç Tanrıçaları,[1] hamarat ve hizmet eden kızımız gözyaşsız Ölüm, umutsuz Aşk ve güzel bir Suç, sokağın çamurunda uluyan.

TEKERLEK İZLERİ

Sağda uyandırıyor yaprakları, buğuları ve parkın bir köşesinin gürültülerini yaz şafağı, ve nemli yolun binlerce hızlı tekerlek izini tutuyor mor gölgelerinde sol kıyılar. Periler âlemi geçit töreni. Gerçekten: Yaldızlı tahta hayvanlar, direkler ve alacalı bulacalı perdeler yüklü arabalar, pek hızlı, benekli yirmi sirk atı, ve çocuklar ve erkekler en olağanüstü hayvanlar üzerinde;—Kentsel bir pastoral için giyindirilmiş çocuklarla dolu, tıpkı eski zaman ya da peri masalı saltanat arabaları gibi bayraklara donanmış, çiçeklerle bezenmiş yirmi cafcaflı taşıt.—Dahası, kendi sayvanlarının altında, abanoz sorguçlar diken, mavi ve kara kadana kısrakların tırısıyla ilerleyen tabutlar.

KENTLER

Kentler bunlar! Bir ulus bu, onun için dikildi bu Allehenyler[1] ve bu düş Lübnanları! Görünmez rayların, görünmez makaraların üzerinde devinen billûr köşkler. Ezgiyle kükrüyor dev yontular ve bakır hurma ağaçlarıyla sarılmış eski yanardağ ağızları, ateşler içinde. Köşklerin arkasında asılı duran su yolları üzerinde çağrı yapıyor sevdalı şenlikler. Çan havalarının avı haykırıyor sırtlarda. Toplanıyor dev şarkıcılar loncası, dorukların ışığı gibi parlak giysiler içinde, göz alıcı sancaklarla. Sahanlıklarda, uçurumların ortasında, yiğitliklerini ilan ediyor Rolandlar[2]. Bayraklarla süslüyor direkleri gökyüzünün yakıcılığı, uçurumun merdivenlerinde, hanların çatıları üzerinde. Meleksi dişi Kentaurların[3] dolaştığı yüksek kırlara ulaşıyor çöküşü tanrılaştırmaların, suları Venüs'ün ölümsüz doğuşuyla bulanmış, Orpheon[4] donanmalarıyla ve incilerin ve değerli mühre boncuklarının uğultularıyla yüklü bir deniz,—ölümcül parıltılarla kararıyor deniz kimi zaman. Böğürüyor yamaçlarda, armalarımız, kupalarımız iriliğinde çiçek hasatları. Koyaklardan çıkıyor kula rengi ve süt beyaz giysiler içinde Peri alayla-

rı. Yukarıda, ayakları çağlayanın ve böğürtlenlerin içinde Diana'nın[5] memesini emiyor geyikler. Hıçkırıyor yörekent Bakkhaları[6], yanıyor ve uluyor ay. Demircilerin ve keşişlerin mağaralarına giriyor Venüs. Halkların kanılarını dile getiriyor gözetleme kulesi çan toplulukları. Gizemli bir müzik yükseliyor kemiklerle yapılmış şatolardan. Gelişiyor bütün efsaneler ve saldırıyor kasabaların üzerine ren geyikleri. Yıkılıyor fırtınalar cenneti. Durmadan oynuyor yabanıllar gece şenliklerinde. Ve, arkadaş topluluklarının, yoğun meltem altında, buluşacakları tepelerin masalsı hayaletlerini atlatamadan dolaşarak yeni çalışma düzenini övdükleri bir Bağdat Caddesinin kalabalığına daldım, bir saat.

Uykularımın ve en küçük devinimlerimin geldiği bu bölgeyi hangi iyi kollar, hangi güzel çağ geri verecek bana?

SERSERİLER

Zavallı kardeş! nice acımasız akşamları kendisine borçlu olduğum! "Tutkuyla ve coşkuyla sarılmıyordum bu girişime. Alay etmiştim güçsüzlüğüyle. Sürgüne gidiyorduk yeniden, benim hatam yüzünden." Çok tuhaf bir talihsizlik ve çok garip bir saflık olduğunu sanıyordu bende, ve kaygı verici kanıtlar ekliyordu.

Bıyık altından gülerek yanıtlıyordum bu şeytansı yüce bilgini ve pencerenin yanına gidiyordum sonunda. Eşsiz müzik topluluklarının dolaştığı kırların ötesinde, hayaletlerini yaratıyordum geleceğin olağanüstü gecelerinin.

Bu birazcık sağlıkla ilgili eğlenceden sonra, uzanıyordum bir ot mindere. Ve, hemen hemen her gece, daha koyar koymaz yastığa başını, kalkıyordu zavallı kardeş, ağzı kokuşmuş, gözler yerinden uğramış,—tıpkı kendini düşlediği gibi! ve o budalaca üzüntülü düşünü uluyarak sürüklüyordu salona beni.

Bütün tinsel içtenliğimle, gerçekten, onu asıl biçimi olan Güneş'in oğluna dönüştürmeye adamıştım kendimi,—ve ben, yeri ve yöntemi bulmak zorunda, pınarların[1] şarabı ve yolun peksimetiyle beslenerek dolaşıp duruyorduk böyle.

KENTLER

Abartır çağdaş barbarlık anlayışlarının en büyüklerini resmî Akropol. Olanaksız betimlemek şu her zaman külrengi gökyüzünün yarattığı günü, yapıların eşsiz parıltısını, ve yeryüzünün ölümsüz karını. Tuhaf bir aşırı büyüklük beğenisine göre, yeniden üretildi mimarinin klasik harikaları, ve resim sergileri gördüm Hampton-Court'dan[1] yirmi kez daha geniş yerlerde açılan. Ne resim! Bakanlık binalarına merdivenler yaptırdı bir Norveçli Nabukodnosor[2]; Brahmanlardan[3] daha kurumlu gördüğüm astlar, ve titredim dev yontuların bekçilerinin ve yapı görevlilerinin görünüşleri karşısında. Ayağını kaydırdılar arabacıların, binaları alanların, avlulaların ve kapalı taraçaların çevresinde toplayarak. Üstün bir ustalıkla işlenmiş ilkel doğayı simgeliyor parklar. Garip bölümleri var yukarı mahallelerin: Gemisiz bir koy var, yuvarlıyor sulusepken mavisi örtüsünü dev sokak fenerleriyle donanmış rıhtımlar arasında. Sainte-Chapelle'in kubbesinin tam altındaki gizli bir kapıya varıyor bir küçük köprü. Yaklaşık dört bin beş yüz metre çapında sanatsal bir çelik yapıdır bu kubbe.

Halleri ve yapı ayaklarını çevreleyen bakır yaya köprülerinin, sahanlıkların kimi noktalarına bakarak, kestirebilirim sandım kentin derinliğini! Kavrayamadığım tansık bu: Akropol'ün altındaki ya da üstündeki öteki mahallelerin düzeyi ne? Günümüz yabancısı için olanaksız bir şey bir keşif yapma. Kemerli geçitleriyle, tek biçem bir panayır yeridir ticaret mahallesi. Görünmüyor dükkânlar, ama karı çiğnenmiş sokağın; elmas bir arabaya doğru gidiyor, bir pazar sabahı Londra gezginleri kadar ender görülen birkaç Müslüman Hind prensi. Kırmızı kadifeden birkaç sedir: Fiyatı sekiz yüz ile sekiz bin rupi[4] arasında değişen kutup içkileri sunuyorlar. Bu panayır yerinde tiyatrolar aramak düşüncesine karşı, oldukça acıklı dramlara tanık olmalı, diyorum kendime, dükkânlar. Bir polis örgütü vardır diye düşünüyorum; ama alabildiğine olağandışı olmalı yasa, bir kanıya varmaktan vazgeçiyorum bunun üzerine, buralı serüvenciler hakkında.

Bir Paris sokağı kadar zarif bir kenar mahalle, ışıktan bir gökle donanmış. Birkaç yüz dolayında demokrasiyi benimsemiş insan sayısı. Yan yana değil evler burada hâlâ; tuhaf bir biçimde yitiyor kırda kenar mahalle, bu ormanların ve yabanıl soyluların kendi yarattıkları ışığın altında kendi dedikodularım avladıkları çok büyük tarım işletmelerinin ölümsüz batısını dolduran "Kontluk."

GECE TOPLANTILARI

I

Işıktan bir erinç bu, ne sayrılık ateşi, ne bitkinlik, yatakta ya da çayırda.

Dost bu, ne ateşli ne de güçsüz. Dost.

Sevgili bu, ne acı çektiren ne de acılı. Sevgili.

Gök ve yeryüzü, hiç aranmayan. Yaşam.

—Gerçekten bu mu?

—Soğuyor düş.

II

Yeniden görünüyor ışık yapı direğinde. İki ucundan salonun, anlamsız bezekler, bir-

leşiyor uyumsal yükseklikler. Hava efrizlerinin ve kuşaklarının, yerbilimsel engebelerin kesitlerinin ruhsal ardışıklığıdır gece bekçisinin karşısındaki duvar.—Her görünüşten, her türden insanlarla birlikte duygusal toplulukların yoğun ve hızlı düşü.

III

Dalga sesi çıkartıyor akşamın lâmbaları ve halıları, geceleyin, tekne boyunca ve güvertenin çevresinde.

Akşamın denizi, tıpkı Amélie'nin memeleri.

Duvar halıları, yarıya kadar, içinden akşamın güvercinlerinin fırladığı zümrüt renkli dantela korular.

Kara ocağın kapağı, gerçek güneşleri kumsalların: Ah! büyünün kuyuları; bu kez, tanın biricik görünümü.

GİZEMLİ

Tepenin yamacında, çelik ve zümrüt otlar arasında, yün giysilerini döndürüyor melekler.

Tepenin doruğuna kadar sıçrıyor alev çayırlar. Solda bütün cinayetlerin ve bütün savaşların çiğnediği dağ sırtının hümüsü, ve yaylarını çiziyor bütün yakıcı gürültüler. Sağdaki dağ sırtının ardında, doğuların, ilerlemenin çizgisi.

Ve denizlerin mühre boncuklarının ve insansal gecelerin dönen ve saldıran uğultusu kenar çizgisini oluştururken tablonun yukarısında,

Bayırın karşısına iniyor yıldızların ve gökyüzünün ve geri kalanın çiçekli dinginliği, tıpkı bir sepet gibi,—tam yüzümüze karşı, ve çiçeklendirip mavileştiriyor aşağıdaki uçurumu.

TAN

Sarıldım yaz şafağına.

Hiçbir şey kımıldamıyordu daha alnacında sarayların. Ölüydü su. Orman yolundan ayrılmıyordu alacakaranlığın konak yerleri. Yürüdüm, diri ve ılık solukları uyandırıp; ve baktı değerli taşlar, ve gürültüsüzce havalandı kanatlar.

Şimdiden yepyeni ve solgun ışıklarla dolu bir patikada, bir çiçek yaptı ilk girişimi ve adını söyledi bana.

Gülümsedim çamların arasında saçını dağıtan sarışın çağlayana: Keşfettim tanrıçayı gümüş rengi dorukta.

O zaman kaldırdım örtüleri birer birer. Ağaçlı yolda sallayıp kollarımı. Onu horoza gösterdiğim ovada. Çan kuleleri ve kubbeler arasında kaçıyordu büyük kentte, ve, tıpkı bir dilenci gibi, koşarak kovalıyordum onu mermer rıhtımlarda.

Yolun yukarısında, bir defne ormanının kıyısında, sardım onu kat kat örtüleriyle, ve

duyumsadım uçsuz bucaksız gövdesini. Ormanın alt yanına indi tan ve çocuk.

Öğle olmuştu uyandıklarında.

ÇİÇEKLER

Altın bir sekiden,—ipek sicimler, külrengi tüller, yeşil kadifeler ve güneşte tunç benzeri kararan billûr kurslar arasında,—gümüş telkarîlerden, gözlerden ve saçlardan bir halı üzerinde açıldığını görüyorum yüksükotunun.

Akik üzerine serpilmiş sarı altın paralar, zümrüt bir kubbeyi taşıyan maun direkler, beyaz canfes demetleri ve ince yakut kamışlar çevreliyor su gülünü.

Kocaman mavi gözlü ve vücudu kar biçimli bir tanrı gibi tıpkı, deniz ve gökyüzü, o körpe ve güçlü gül yığınlarını çekiyorlar mermer taraçalara.

BAYAĞI GECE MÜZİĞİ

Operasal gedikler açıyor duvarlarda bir soluk,—bozuyor kendi eksenleri çevresinde dönüşünü çürümüş çatıların,—dağıtıyor sınırlarını ocakların,—kapatıyor pencerelerin önünü.

Bağ boyunca, ayağımı bir oluğa dayayıp,—indim, dışbükey camlardan, kabarık kaplamalardan ve fırdolayı sedirlerden dönemi yeterince anlşılan bu saltanat arabasına. Kimsesiz cenaze arabası uykumun, budalalığımın çoban evi taşıt yön değiştiriyor unutulmuş anayolun üzerinde: Ve sağ camın yukarısında bir boşlukta çevrine çevrine dönüyor solgun değirmi yüzler, yapraklar ve memeler.

—Çok koyu bir yeşil ve çok koyu bir mavi kaplıyor manzarayı.

Çıkartılıyor koşumlar bir çakıllı kum lekesinin yanında.

—Burada düdük çalacaklar fırtınaya ve Sodomlara ve Yerüşalimlere, ve yırtıcı hayvanlara ve ordulara,

—(Araba sürücüsü ve düş hayvanları yeniden başlayacaklar mı en soluk kesici ulu ormanların altında gözlerime kadar daldırmak

için beni ipek kaynağa?)

—Ve sıçrayan suların ve dökülmüş içkilerin arasında kamçılayarak bizi buldokların havlamalarına doğru yuvarlayacaklar...

—Bir soluk dağıtıyor ocağın sınırlarını.

DENİZ RESMİ

Gümüş ve bakır arabalar—
Çelik ve gümüş pruvalar—
Dövüyorlar köpük harmanını,—
Dalgalandırıyorlar böğütlen dallarını.
Fundalığın akıntıları,
Ve uçsuz bucaksız tekerlek izleri
Geri çekilen suların,
Akıyorlar halka halka doğuya,
Ormanın direklerine doğru,—
Köşesine ışık burgaçlarının çarptığı,
Dalgakıranın sütun gövdelerine doğru.

KIŞ ŞÖLENİ

Uğulduyor çağlayan, kulübelerinin arkasında gülünç operanın. Menderes'e komşu meyve bahçelerinde ve ağaçlı yollarda sürdürüyor çarkıfelekler,—kırmızılarını ve yeşillerini günbatımının. Horatius'un[1] Su perileri, Birinci İmparatorluk tarzında yapılmış saçları,—Sibirya Dansları, Boucher'in[2] Çinli kızları.

KAYGI

Olabilir mi ki durmadan yok edilen tutkular için bağışlatsın beni Kadın,—onarsın yoksul yılları sıkıntısız bir son,—azaltsın yazgısal yeteneksizliğimizin utancım bir başarılı gün?

(Ey hurma ağaçları! elmas!—Aşk, güç!—daha da yüksek bütün ünlerden ve bütün kıvançlardan!—ne olursa olsun,—her yerde, iblis, tanrı,—Gençliği, bu kimsenin: Ben!)

Olabilir mi ki bilimsel harikaların olguları ve toplumsal kardeşlik akımları, ilk özgürlüğümüzün aşamalı onarımı olarak kutlu sayılsın?

Ama bizim için uygun gördüğü şeyle eğlenmemizi, yoksa daha da eğlendirici olmamızı buyuruyor, bizi uslandıran Dişi Vampir.

Yuvarlanmak yaralarımızda, bezdirici rüzgârda ve denizde; acılarımızda, suların ve kıyıcı havanın suskunluğunda; onların sessizliklerinin korkunç dalgasında gülen işkencelerde.

MÉTROPOLITAIN[1]

Çivit rengi boğazdan Ossian'ın[2] denizlerine kadar, şarap rengi gökyüzünün yıkadığı o pembe ve turuncu kumsalda, birbiriyle kesişen anayollar ortaya çıkmaya başladı, manavlardan beslenen genç ve yoksul ailelerin kaşla göz arasında yerleştiği bullûr bulvarlar. Zengin arama.—Kent!

Yaslı Okyanusun çıkartabildiği en uğursuz dumanın oluşturduğu o kıvrılan, gerileyen, alçalan gökyüzünde, korkunç sürüler halinde sıra sıra dizilmiş sis katmanlarıyla birlikte bozguna uğrayıp asfalt çölünden kaçan tolgalar, tekerler, kayıklar, sağrılar.—Savaş!

Kaldır başını: Şu tahta köprü, kemerli; Samiriye'nin[3] son bostanları; soğuk gecenin kamçıladığı sokak fenerinin altındaki şu kızıllaşmış yüzler; giysisi gürültülü bön su perisi, ırmağın alt yanında; bezelye karıklarındaki şu ışıklı kafatasları,—ve başka doğaüstü olaylar.—Kır.

İki yanı demir parmaklıklar ve duvarlarla donanmış, ormancıklarını güçlükle zapteden yollar, ve belki aşk ya da meşk adı verilen korkunç çiçekler, uzaklığı[4] lânetleyen Şam,—Ren ötesinin büyülü soylu sınıflarının

malı, eskilerin ezgilerini hâlâ duyabilen Japon kadınlar ve Guaranis[5] yerlisi kadınlar,—artık kapılarını bir daha kesinlikle açmayacak hanlar;—prensesler var ve, çok bunalmış değilsen, yıldız bilimi var.—Gökyüzü.

Şu kar parıltıları, şu yeşil dudaklar, şu buzullar, şu kara bayraklar ve şu mavi ışınlar, ve şu kutuplar güneşinin kızıl kokuları arasında onunla birlikte çırpındığımız sabah.—Gücün.

YABAN

Günlerden ve mevsimlerden, insanlardan ve ülkelerden çok sonra,

Kanlı etten sancaklar, ipeği üzerinde denizlerin ve kuzey çiçeklerinin; (yok onlar.)

Yeniden kuşanmış o eski kahramanlık havalarını,—o hâlâ yüreğimize ve kafamıza saldıran,—eski katillerden uzak,

—Ah! kanlı etten sancaklar, ipeği üzerinde denizlerin ve kuzey çiçeklerinin; (yok onlar.)

Mutluluklar!

Kor kaynaçları, kırağı boralarınca yağan.—Mutluluklar!—Bizim için sonsuza dek kömürleşmiş yerkürenin yüreğinin savurduğu elmas yeli yağmurunca yağan parıltılar.—Ey dünya!

(O hâlâ işitilen ve duyumsanan eski fener alaylarından, eski yalımlardan uzak.)

Korlar ve köpükler. Müzik, girdapların dönüşü ve buz parçalarının çarpması yıldızlara.

Ey mutluluklar, ey dünya, ey müzik! Ve orada, biçimler, terler, saçlar ve gözler, dalgalanan. Ve ak gözyaşları, kaynayan—ey mutluluklar!—kadın sesi, kuzey volkanlarının ve mağaralarının dibine ulaşan.

Sancak...

UCUZLUK

Satılık, hiç satmadığı şey Yahudilerin, satılık ne soyluluk ne de suçun tadına baktığı şey, satılık kargınmış aşkın ve yığınların iğrenç dürüstlüğünün bilmediği! satılık ne zamanın ne de bilimin bilmek zorunda olduğu şey;

Eski durumuna gelmiş sesler; dostça uyanışı koro ve orkestra erklerinin ve birden kullanılmaları tümünün; biricik fırsat, duyularımızı özgür bırakmak için.

Satılık paha biçilmez bedenler, bütün ulusların, bütün dünyanın, bütün eşeylerin, bütün soyların dışında! Her durumda fışkıran varsıllıklar! Denetimsiz ucuzluk elmaslarda!

Satılık, yığınlar için kargaşa; yüksek dermeciler için önüne geçilmez sevinçler; tüyler ürpertici ölümler müminler ve âşıklar için!

Satılık evler ve göçler, sporlar, peri oyunları ve kusursuz rahatlıklar, ve çıkardıkları gürültü, yaptıkları etkinlik ve yarattıkları gelecek bunların.

Satılık hesap çalışmaları ve görülmemiş uyum sıçramaları. Hiç düşlenmemiş buluşlar ve çözüm yolları, hemen kullanım.

Delişmen ve sonsuz gönül bağı görün-

mez görkemlere, duyulmaz tatlara,—ve her türlü kötülük için us almaz gizleri onun—ve halk için korkunç neşesi.

Satılık Bedenler, sesler, yadsınmaz büyük bolluk, hiçbir zaman satılmayacak şeyler. Ucuzluğu bitirmiyor satıcılar! Yolcuların simsariyelerini kısa zamanda ödemeleri gerekmiyor nasıl olsa.

FAIRY[1]

Elbirliği yaptı erden gölgelerde süslü özsuları ve yıldızsal sessizlikte kaygısız ışıklar, Helen uğruna. Dilsiz kuşlara emanet edildi yazın yakıcı sıcağı ve bir paha biçilmez yaz sandalına bırakıldı zorunlu uyuşukluk, koylarında ölü aşkların ve göçmüş kokuların.

—Oduncu kızların şarkı söyledikleri andan sonra ormanların yıkıntısının altındaki selin uğultusuna, sürü çanlarının çıngıraklarından sonra derelerin yankısına ve bozkırın çığlıklarına.—

Helen'in çocukluğu için ürperdi kürkler ve gölgeler—ve yoksulların bağrı, ve gökyüzünün efsaneleri.

Ve değerli parıltılardan daha üstün gözleri ve dansı emanet edildi soğuk etkilere, benzersiz görünüm ve zamanın kıvancına.

SAVAŞ

Çocukken görüşümü biledi kimi gökler; yüzüme ayrıntılı niteliklerini verdi bütün kişilikler. Harekete geçti Olgular.—Şimdi, durumların yazgısal sapmaları ve matematiğin sonsuzluğu önüne katmış götürüyor beni, olağandışı çocukların ve olağanüstü sevgilerin saygısını kazanan benim bütün toplumsal başarılara kavuştuğum bu dünyada.—Bir savaşı, düşünüyorum durmadan, bir hak ya da güç savaşı, bir mantık savaşı, hiç hesapta olmayan.

Yalın, bir müzik cümlesi kadar.

GENÇLİK

I

PAZAR

Hesaplar bir yana, gökyüzünün kaçınılmaz baskını, sökün edişi anıların ve dizemlerin toplantısı, ele geçiriyor insanın barınağını, beynini ve dünyasını.

—Bir at kaçıyor kent çayırında, ve ekin tarlaları ve ağaçlar boyunca, yakalanmış karbonik vebaya. Zavallı acılı bir kadın, herhangi bir yerinde dünyanın, iç çekiyor olasılıktan uzak ayrılıkların ardından. Bekliyor serseriler fırtınayı, sarhoşluğu ve yaraları, sabırsızlıkla. Kargışları boğuyor çocuklar ırmak boylarında.

Çalışmaya tekrar başlayalım, kitlelerde toplanan ve yükselen gücün ayaklanmasında.

II

SONNET

Olağan yapılı *İnsan,* meyve bahçesinde sarkan bir meyve değil miydi tensel istek, ey çocuk günler! saçıp savrulacak bir hazine değil miydi beden; Psykhe'nin[1] karşı karşıya bulunduğu tehlike mi yoksa gücü mü onun, ey sevmek? Hükümdarlar, sanatçılar bakımından verimli yamaçları vardı dünyanın, ve yaslara ve suçlara özendiriyordu sizi soyunuz ve sopunuz: Yazgınız ve karşınızdaki tehlike, dünya. Ama şimdi, işte taçlandı çaba, sen, senin hesapların,—sen, senin sabırsızlıkların, başka bir şey değil artık sınırlandırılmamış ve hiç zorlanmamış dansınızdan ve sesinizden, bir neden olsa da o ikili sonucuna bulgu ve başarının,—bir imgesiz evrende, kardeşçe ve sakınımlı insanlıkta;—Güç ve hak yansıtıyor, ancak şimdi gerçek değerini bulan sesinizi ve dansınızı.

III

YİRMİ YAŞ

Eğitici sürgün sesler... Acı bir biçimde yitirilen bedensel saflık... Adagio.—Ah! sonsuz bencilliği yeniyetmeliğin, çalışkan iyimserlik: Nasıl da çiçeklerle doluydu o yaz! Ölen görünüşler ve biçimler...Bir koro, gidermek için güçsüzlüğü ve yoksunluğu! Bir camlar, bir gece müziği korosu... Gerçekten, hemen demir tarayacak sinirler.

IV

Şeytana kapılma evresindesin Ermiş Antoine'in[1]. Oynaşması güdük kalmış ateşli çabanın, kötü alışkanlıkları çocukça gururun, tinsel çöküş ve dehşet.

Ama başlayacaksın bu işe: Coşacak, makamının çevresinde bütün uyumsal ve öreksel olanaklar. Deneylerine sunacaklar kendilerini senin, yetkin ve umulmadık insanlar. Hayretle üşüşecek çevrene eski halkların ve aylak varsıllığın merakı. Yaratıcı içgüdünün azığı olacak yalnızca, belleğin ve duyuların. Dünyaya gelince, ne olacak o, sen ortaya çıkınca? Herhalde, hiçbir şey şimdiki görünüşlerinden.

BURUN

Epiros ve Peloponnesos ya da büyük Japonya Adası ya da Arabistan kadar büyük bir burun oluşturan bu villanın ve onun ek yapılarının tam karşısında açık denizde buluyor iki direkli teknemizi altın tanyeri ve ürperen akşam! Dinsel temsilciler kurulu tören alayının dönüşünün aydınlattığı tapınaklar; çağcıl kıyıların savunmasının olağanüstü görünümleri; sıcak çiçeklerin ve Baküs şenliklerinin ışığa boğduğu kumullar; Kartaca'nın büyük su yolları ve kuşku uyandıran Venedik'in Rıhtımları; uyuşuk püskürmeleri Etnaların ve çiçeklerin ve buzul sularının yarıkları; Almanya kavaklarıyla çevrili genel yunaklıklar, Japon ağacı doruklarını eğen benzersiz park yamaçları; Scarbrorough ve Brooklyn'in "Royal"lerinin ya da "Grand"larının yuvarlak alnaçları; ve demiryolları, şimdi ışıklarla, içkilerle ve zengin meltemlerle dolu pencere ve taraçaları yolcuların ve soyluların düşgücüne açık olan—ve günün her saatinde, kıyıların bütün Taranto danslarına,—ve dahası sanatın ünlü vadilerinin nakaratlarına Burun-Saray'ın alnaçlarını benzersiz bir biçimde bezemeleri için izin veren, İtalya, Amerika ve As-

ya'nın o en zarif ve en büyük yapılarından seçilip alınmış otelin ek yapılarına, saflarına yandan saldırıyorlar, yarıp geçiyorlar ve üzerlerine çullanıyorlar.

SAHNELER[1]

Uyumları izliyor ve çobanıl şiirleri bölüyor eski Güldürü:

Cambaz tiyatrosu bulvarları.

Bir yabanıl ulusun çıplak ağaçlar altında dolaştığı kayalık bir tarla boyunca bir uçtan bir uca ahşap iskele.[2]

Siyah tül koridorlarda, fenerleriyle ve kitaplarıyla gezinenlerin peşinden giden yabanıl ulus.

Dinsel oyunların kuşları çullanıyor, seyircilerin tekneleriyle kaplı takımadanın sallandığı duvarcı işi dubanın üzerine.

Eğiliyor, modern kulüplerin ya da eski Doğu salonlarının çevresindeki çatı odalarında, flüt ve davul eşliğinde opera sahneleri.

Talim yapıyor peri oyunu korulukla taçlanmış bir amfitiyatronun tepesinde—deviniyorlar ve makamlar üzerinde geziniyorlar Boiotialılar[3] için, dalgalanan koruların gölgesinde, ekili tarlaların doruk çizgisinde.

Balkon seyircisiyle ön ışıklar arasında yükselen on bölmenin kesişim çizgisinde bölünüyor gülünçlü opera, sahnemizde.

TARİHSEL AKŞAM

Bir akşam, örneğin, ekonomik korkularımızdan el etek çektiği zaman safdil gezgin, çayırların klavsenini uyandırır bir ustanın eli; iskambil oynanır kraliçelerin ve güzel genç kızların büyülü aynası olan gölün dibinde; ermiş kadınlar, peçeler, uyum telleri vardır, ve dillere destan ezgi tonları, günün batımında.

Titrer safdil gezgin, geçerken av hayvanları ve göçebeler. Güldürünün damlaması, çimen cambaz tiyatrolarının üzerine. Ve yoksulların ve güçsüzlerin sıkıntıları, şu aptal düzlüklere!

Köle görüntüsü karşısında onun, idam sehpası kurar kendine Almanya, aylara doğru; aydınlanır Tatar çölleri; mayalanır Göksel İmparatorluk'un[1] göbeğinde eski isyanlar; merdivenlerde ve taş koltuklarda, kurulacak az sonra pek solgun ve yavan küçük bir dünya, Afrika ve Batılar. Sonra, bildik denizler ve geceler balesi, değersiz bir kimya ve olmayacak ezgiler. Her yerde aynı kentsoylu büyü, posta vapurunun bizi bıraktığı her yerde! Saptanması daha şimdiden derin bir üzüntü olan bedensel iç acılarının sisine, bu

kişisel ortama boyun eğmenin artık olanaksız olduğunu duyumsar en basit fizikçi bile.

Hayır! Etüv zamanı, kaçırılmış denizlerin, yeraltı yangınlarının, ele geçirilen gezegenlerin ve tutarlı kıyımların zamanı, İncil ve Nornların[2] o pek az kötülükle sözünü ettiği ve aklı başında insanın uyması gerekecek gerçeklerin zamanı.—Bu hiç de bir efsane gerçeği olmayacak yine de!

BOTTOM[1]

Benim büyük kişiliğim için güçlüklerle dolu olmasına karşın gerçeklik,—yine de, Hanım'ın evinde, tavan silmelerine doğru havalanan ve akşamın karanlıklarında kanat sürükleyen kocaman külrengi bir mavi kuş olarak buldum kendimi.

Tapılası mücevherlerini ve bedensel başyapıtlarını taşıyan karyola tavanlığının eteğinde, dişetleri mor ve kılları acıdan pamuk gibi ağarmış kocaman bir ayı oldum, konsolların billûr ve gümüşlerinde gözlerim.

Gölgeye ve kızgın akvaryuma dönüştü her şey. Sabahleyin,—kavgacı bir haziran şafağı,—eşek olup koştum kırlarda anıra anıra ve yakınmamı savurarak, yörekentin Sabini[2] kadınları gelip boynuma atılıncaya kadar.

H

Gaddar davranışlarına saldırıyor, bütün yaradılış aykırılıkları, Hortense'ın. Kösnül mekanizmadır yalnızlığı, yorgunluğu sevdalı dinamik. Birçok dönemde, bir çocukluğun gözetimi altında, zorlu sağlık bilgisiydi bütün soyların. Kapısı yoksulluğa açık. Bedensiz kalır yaşayan varlıkların aktöre anlayışı onun tutkusunda ya da eyleminde, orada.—Ey korkunç ürpertisi acemi aşkların, kanlı toprakta ve saydam hidrojende![1]—bulun Hortense'ı.

DEVİNİM

Zikzaklı devinim ırmağın çavlanlarının
kıyısında,
Kıç bodoslamada uçurum,
Küpeşte üstünün çabukluğu,
Akıntının büyük hızı
Alıp götürüyor olağanüstü ışıkların
Ve kimyasal değişmelerin içinden
Vadinin ve büyük akıntının
hortumlarının
Sardığı yolcuları.

Kişisel ve kimyasal servet arayan
Dünyanın fatihleridir bunlar;
Spor ve gönenç yolculuk yapıyor onlarla
birlikte;
Bu gemideki soyların,
sınıfların ve hayvanların
Eğitimini götürüyorlar
Erince ve başdöngüsüne
Tufan ışığına,
Korkunç çalışma akşamlarına.

Bütün aygıtlar, kan, çiçekler, ateş,
mücevherler,

Bu kaçak gemi bordasındaki ateşli
hesaplar
Arasında yapılan söyleşiden anlaşılır
—Devindirici su yolunun ötesinde bir
bend gibi yuvarlanan,
Sonsuzca aydınlanan o
canavarsı—inceleme dağarları;
Uyumsal coşkuya sürüklenmiştir onlar
Ve bulgunun kahramanlığına.
En beklenmedik hava değişikliklerinde,
Kendi köşesine çekilir bir genç çift
gemide,
—İlkel utangaçlık mıdır insanların
bağışladıkları?—
Ve şarkı söylerler ve nöbet tutarlar.

TAPINMA

Kızkardeşim Louise Vanaen de Voringhem'e: Kuzey Denizi'ne dönük mavi rahibe başlığı.—Deniz kazasına uğrayanlar için.

Kızkardeşim Léonie Aubois d'Ashby'ye. Baou[1]—Vızıldayan ve pis kokulu yaz otu.—Sayrılık ateşleri için annelerin ve çocukların.

Lulu'ya—şeytana—Sevici Kadınlar çağının ve eksik kalmış öğrenimin dua yerlerine özlem duyan ona. Erkekler için!—Madame***'a.

Bir zamanlar ben olan o yeniyetmeye. Şu yaşlı ermişe, keşiş kulübesi ya da dinsel görev.

Yoksulların ruhuna. Çok yüce bir rahipler sınıfına.

Aynı zamanda, her türlü anıtsal tapınma yerlerinde ve anlık özlemlere ya da kendi ciddi kusurlarımıza göre teslim olmamız gereken her türlü olayın ortasında, her türlü tapınca.

Bu akşam, balık gibi yağlı, ve kırmızı gecenin on ayı gibi canlı renkli, yüksek buzulların Circeto'suna[2]—(amber ve kavdır yüreği), şu gece bölgeleri gibi sessiz, ve şu kutup karmaşasından daha yaman yiğitliklerden önce

gelen benim biricik yakarım için.

Ne pahasına ve nerede olursa olsun, dahası doğaötesi yolculuklarda.—Ama o *zaman* başka hiç.

DEMOKRASİ

"Bir berbat manzaraya gidiyor bayrak, ve bastırıyor şivemiz davulun sesini.

"Kentlerde besleyeceğiz en hayâsız fuhuşu. Kılıçtan geçireceğiz usta yatkın başkaldırıları.

"Biberli ve ıslak ülkelerde!—sınaî ya da askeri en canavarca sömürülerin hizmetinde.

"Elveda buraya, neresi olursa olsun. İyi dileğin acemi erleri olan bizlerin olacak acımasız felsefe; bilimden habersiz, rahatlık için deliren bizim; bırak gebersin geberecekse dünya. Gerçek gelişmedir bu. Haydi, ileri."

DOĞAÜSTÜ YARATIK

Sevgi ve şimdidir o, mademki köpüklü kışa ve yazın uğultusuna açık ev yaptı, odur içecekleri ve yiyecekleri arıtan, kaçak yerlerin büyüsü ve durakların mutluluğu olan. Sevgi ve gelecektir o, doymazlıklar ve sıkıntıların ortasında ayakta duran bizim, fırtınalı gökyüzünde ve esrime bayraklarında geçişini gördüğümüz o güç ve sevdadır.

Aşktır o, yetkin ve yeniden bulunmuş ölçüdür, tansıklı ve umulmadık ustur, ve sonsuzluk: Yazgısal niteliklerin sevilen aracı. Ayrıcalığının büyük korkusunu biliyoruz ve kendimizinkinin: Ey sağlığımızın tadı, yeteneklerimizin coşkusu, ona olan bencil sevgi ve tutku, kendi sonsuz yaşamı için bizi seven ona.

Ve biz anımsıyoruz onu, yolculuğa çıktı o... Ve yitip giderse Büyük Sevgi, çal, verdiği umut, onun çanını çal: "Savulun boşinançlar, şu eski bedenler, şu çiftler ve yıllar. Yok olup giden çağdır bu çağ!.."

Yitip gitmeyecek, yeniden inmeyecek gökten, kadınların öfkelerinin, erkeklerin sevinçlerinin ve bu günahın tümünün ödemeyecek fidyesini: Çünkü gerçektir o, var ola-

rak, sevilmiş olarak.

Ey solukları onun, başları onun, devinimleri onun; biçimlerin ve eylemin yetkinliğinin korkunç çabukluğu.

Ey usun doğurganlığı ve uçsuz bucaksızlığı evrenin.

Bedeni onun! düşlenen kurtuluş, yeni şiddetin çapraz bağışlamasının kırılması!

Görünümü, görünümü onun! bütün eski diz çökmeler ve *yükselen* acılar arkasında onun.

Aydınlığı onun! Bütün çmlamlı ve devingen acıların ortadan kalkması en yoğun müzikte.

Adımı onun! göçler daha büyük eski istilalardan.

Ey o ve biz! yitik erdemden daha iyilikçi gurur.

Ey dünya! ve yeni mutsuzlukların seçik türküsü!

O tanıdı hepimizi ve hepimiz sevdik onu. Bu kış gecesinde, bir burundan öteki buruna, gürültülü kutuptan şatoya, kalabalıktan kumsala, seslenelim ona, görelim onu, ve gönderelim onu, ve gelgitlerin altında ve kar çöllerinin tepesinde izleyelim görünümlerini, izleyelim soluklarını, izleyelim bedenini, izleyelim aydınlığım.

NOTLAR

KÂHİN'İN MEKTUPLARI

GEORGES IZAMBART'a

1. Bu mektup Izambard'a, Demeny'ye gönderilen ve Kâhin'in Mektubu olarak anılan mektuptan iki gün önce gönderildi. Izambard söz konusu mektubu 1911 yılında buldu ve 1926 yılında yayımladı.

2. Ressam ve heykeltıraşları çoğu zaman esinlendirmiş olan bir izlekten alaylı bir şekilde yararlanıyor: Çarmıh'ın önünde Meryem, *mater dolorosa*. Rimbaud hiç kuşkusuz kendi annesine gönderme yapıyor. Rimbaud o sırada, kendisini çalışmaya zorlayan, yatılı okula ya da ıslahevine vermekle tehdit eden annesine karşı büyük bir isyan duyuyordu. Annesinin durumunu, İsa'nın çarmıhı önünde duran Meryem Ana'ya benzetiyor.

3. Rimbaud, *nesnel* şiiri, öznel şiirin, romantiklerin ya da benzerlerinin aşırı lirizminin karşısına koyuyor. Rimbaud, *bilinmez*'e ulaşabilmek için kendi dışına çıkmak, kendinden kurtulmak istiyor. Verlaine'in de Londra'da insansız şiir yazmayı denediği biliniyor. Rimbaud'nun etkisiyle belki. *Illuminations*'un bazı şiirleri *nesnel* şiirin örnekleridir.

4. *Kâhin, le voyant* sözcüğü ilk kez bu mektupta kullanıldı. Hiç kuşkusuz bu sözcüğü Rimbaud bulmadı. İncil'de yer aldığı ve aynı zamanda XIX. yüzyılın kimi şairleri tarafından kullanıldığı biliniyor. Örneğin, onun, Leconte de Lisle'in *Le Parnasse contemporain* dergisinde yayınlanan *Qain* adlı şiiri karşısında hayranlık duyduğunu Delahaye'den öğreniyoruz. Michelet, tarih kitaplarında bu kavramı birkaç kez kullanmıştır: "Kâhinler, peygamberler halkın içinden çıkarlar ve tapınağı kullanmaksızın Tanrıyla ilişki kurarlar. Ballanche'ın *Orphée*'inde (7. kitap), Mısırlı rahip, Thaniris'le şöyle konuşur: "Burada bir kâhinler okulu bulacaksın, çünkü ister geçmişte olsun, ister gelecekte, dış nesnelerin örtüsüne karşın görmek, duyuların yanılsamasının arasından görmek, güncel olayların ufukunun ötesini görmek, çalışma, eğitim ve dalınç alışkanlığı sayesinde insanda gelişen bir yetenektir:"

5. *Penser* (düşünmek) eylemi ile *panser* (pansuman etmek, tımar etmek) eylemi arasındaki eşseslilik dolayısıyla ortaya çıkan sözcük oyu-

nuna değiniyor. Paragrafın başındaki cümlelerde denetimsiz esinin altını çizerek gerçeküstücülerin önüne geçiyor.

6. Oldukça basit bir psikolojik gözlemi dile getiren bu cümle üzerine binlerce anlam araştırması yapıldı. Rimbaud, kendisinde şair yeteneği olduğunu, kendi sandığı kişiden ya da Izambard'ın tanıdığı kişiden *bir başkası* olduğunu fark ediyor; Tanrı tarafından tutulmuş, esinin gizemli etkisiyle değişime uğramış bir varlık, sanki ani bir Tanrısal esinin etkisiyle kendisini *keman olarak duyumsuyor*. Tıpkı bir masa gibi, bir sandalye gibi *keman* da ağaçtan yapılmıştır; şair de öteki insanlar gibi etten ve kemikten yapılmıştır, ama ona uyumlu bir ses çıkarma yeteneği verilmiştir.

PAUL DEMENY'ye

1. Izambard'ın arkadaşı olan Demeny 1870 yılında *Les Glaneuses* adında bir şiir kitabı yayınlanmıştı. Rimbaud, Demeny ile Douai'de tanıştı, kendisine 15 Mayıs tarihli mektubun dışında iki mektup yazdı, ama "Kâhin'in Mektubu" olarak anılan 15 Mayıs tarihli mektup Rimbaud'nun yazışmalarının en önemli parçasını oluşturan bir belge niteliğindedir. Bu mektup bir yandan kâhinlik yöntemini açıklar, bir yandan da gelmişin, şimdinin ve geleceğin şiiri üzerine düşünceler içerir. Okumalarının etkilerini taşıyan bu kuramların özgünlüğüne hayranlık belki biraz abartılmıştır, ama bununla birlikte 16 yaşındaki sözbilimcide (retorikçi) çarpıcı bir kişilik ve olgunluğa, parlak bir imgelem gücüne eşlik eden yazma ve biçimlendirme yeteneğine tanıklık etmektedirler.

Hiç kuşkusuz, Eski Yunan'dan Romantizm'e kadar bütün şairleri mahkûm edişinde bir gençlik aşırılığı göze çarpar, ama bu kararın gerekçeleri çok ilginçtir: Şiir eskimiş ve köhneleşmiş, şairler de birer memur, kâtip ve manzumeciye dönüşmüşlerdir. Rimbaud, şaire gerçek anlamını, eski Yunan'daki anlamını vermek istemektedir: Şair, yaratıcı, büyücü ve kâhin (bilici) olmalıdır aynı anda ve zamanda. Şair yalnızca her şeyi anlamak, her şeyin giz perdesini açmakla yükümlü değildir, aynı zamanda çağdaşlarını da sürüklemelidir: Şair *önde* olacaktır.

Bu mektubun en önemli bölümü kâhinlik yöntemini açıkladığı cümledir: "Şair, bütün duyuları uzun süre, sonsuzca ve bilinçle karıştırarak, düzensizleştirerek kâhinleşir." Rimbaud, dış dünyayı, nesnel gerçekliği algılamamıza, tanımamıza yardımcı olan beş duyumuzun düzenini değiştirerek, bu duyular arasında etkileşim ilişkileri kurarak kendimizi ve dünyayı çok değişik boyutlarda algılayabileceğimizi açıklıyor. Bu çok önemli. Şair kendi varlığında bütün delilikleri, bütün düzensel değişimleri geliştirerek toplumun dışına çıkar ve *en büyük hasta, en büyük câni, en büyük lânetli olur, ama aynı zamanda, bilinmez*'e ulaştığı için de *en yüce bilgin*'dir. Mektubun bu bölümünde mistik, gizemsel bir

anlam bulunduğunu yadsımamız olanaksız gibi. Bu gizemsel anlam da, Gerçeküstücülerin yorumlarına arka çıkıyor: Şiir, bir bilgi olanağı, gündelik gerçekler dünyasını aşma aracı, herkes için, bilinmezden gizlerini söküp alma gücü oluyor: Şair ateş hırsızıdır.

Rimbaud, henüz sessizliği değil *sözü* (kelâmı) seçmiş durumda. Bu nedenle, bir şair için bir dil bulmanın gerekliliğine işaret ediyor. Ama yalnızca dilsel düzlemde özgün bir dil değil, ama nesnelerin doğasıyla ilişki kurabilecek bir dil, eskilerin sözcüğün kendinde aradıkları büyüsel gücü ele geçirme yeteneği olan bir dil... Bu da yetmiyor, bu dil ruhlarla dolaysız ilişki kurabilecek, ruhtan ruha seslenebilecek bir dil de olmalıdır. Rimbaud'nun mektubunun bu bölümünde, Baudelaire, Michelet ve Quinet'nin düşüncelerinden etkilendiği görülüyor: Yeni özler ancak yeni biçimlerle verilebilir, düşünceler ve biçimler bakımından *yeni*'yi getirmek zorunda olan şair, yeni şiirin gereksinimlerini karşılamaktan uzak olan eskimiş biçimlerin yerine yeni biçimler getirmelidir. Rimbaud, bu düşüncelerini şair olarak *Illuminations*'da büyük ölçüde gerçekleştirecektir.

2. Rimbaud'nun Racine'le alay etmesi garip karşılanabilir, ama Racine, Rimbaud'nun karşı çıktığı usa ve bilince dayalı klasik şiiri temsil etmektedir.

3. *Kökenler* (Origines) sözcüğü o sıralar çok modaydı: Michelet "Fransız Hukukunun Kökenleri" (Origines du droit français); Renan "Hıristiyanlığın Kökenlerinin Tarihi" (Histoires des origines du christianisme) adlı kitabını 1883 yılında bitirmişti. Quinet'nin yazdığı kitabın adı "Tanrıların Kökeni" (L'Origine des dieux) idi. Taine ise kitabına "Çağdaş Fransanın Kökenleri" (Les Origines de la France contemporaine) adını seçmişti. Aynı zamanda "kaynaklar" anlamına gelen bu kavrama Rimbaud "rasyonalist" düşünceyi dile getirdiği için karşı çıkmaktadır.

4. *Jeune-France:* Genç-Fransa. 1830'larda Romantiklere verilen ad. *Hermani* kavgasına anıştırma yapan Rimbaud, bunların klasisizmi ve eski romantikleri eleştirmelerini yeterli bulmuyor, kendi kendini değerlendirmenin güçlüğünün altını çiziyor.

5. *Çünkü Ben bir başkasıdır:* Cümlenin başında bulunan *çünkü* sözcüğü, cümlenin bir önceki cümle ile bağlantılı olduğunu gösteriyor: İnsan kendi kendini anlayamaz, şairin kendinde meydana gelen değişimleri kavramaya çalışması onu bir deha yapmaya yetmez. Rimbaud, daha sonra, bir önceki mektubun *keman* imgesinden *borozan* imgesine geçiyor bu mektupta, ama "kemanın yayım harekete geçiriyorum," diyerek kemana dönüş yapıyor. Şairde ortaya çıkan bir gönül gözüyle görme gücü, ortalama insanın düzeyinin üzerinde olan düşünme, sanatın

(senfoni) ana çizgisi olan bu düşünce, *esin* olarak da adlandırılabilir.

6. Rimbaud burada uyak oyunlarından başka bir şey olmayan eğlencelik şiirin karşısına büyük şiiri, yani Homeros'tan Pindaros'a uzanan Eski Yunan şiirini çıkartıyor. Esinli (gizemsel esinli) şair ve büyücü-şaire Victor Hugo'nun yanı sıra (Les Mages), *Franciade*'ında şair ve manzumeci (müteşair) arasındaki ayrımı belirten Ronsard da el atmıştır.

7. *Comprachico(s):* Hugo'nun 1869 yılında yayımlanmış olan *L'Homme qui rit* (Gülen Adam) adlı romanına açık bir anıştırma yapıyor. Hugo bu sözcüğü, vücutlarını sakatlayarak dilenci yapmak ve sırtlarından para kazanmak için çocuk hırsızlığı yapanları tanımlamaktadır.

8. Açıklaması bir önceki mektupla ilgili olarak yapıldı.

9. Rimbaud'nun Paris'teki yaşamını dile getiren önemli bir açıklama. Rimbaud *la folie* (delilik, çılgınlık) sözcüğünü, *Cehennemde Bir Mevsim*'in *Sözün Büyücülüğü* (Sayıklamalar, II) adlı şiirinde kullanır: "Dinleyin beni. İşte çılgınlıklarımdan birinin öyküsü." 1871 yazında, kuramlarını uygulamaya başlamış gibidir.

10. Şairi bir hasta, bir câni ve bir lânetliye dönüştüren anarşi ve düzensizlik (kargaşa) bilinci ile "eni konu düşünülmüş", *bilgin* gibi sözcük ve kavramların simgelediği kişilik arasındaki ilginç karşıtlık dikkati çekiyor: Rimbaud'da bu iki nitelik her zaman bir arada bulunacaktır: Anarşist ve yöntemli epitken (Platon felsefesinde evreni düzenleyen tanrı, demiurgos). Kimi eleştirmenlerin Rimbaud konusunda bir kaos'tan söz etmelerinin, kimilerinin birinci özelliğine, kimilerinin de ikinci niteliğine önem vermelerinin nedeni budur. Ama Rimbaud'ya özgü bu *ikilik* (dualité) *Illuminations*'a da yansıdığı gibi şiirinin ana eksenini oluşturmaktadır.

11. Rimbaud, Verlaine yazdığı mektupda, kilisede sandalye kirasını ödemesi için, annesinin kendisine pazar günleri 10 santim (her pazar on santim) verdiğinden söz eder.

12. Bu şiirlere ilişkin bilgi adlarından öteye gitmemektedir.

13. İnsana vermek için ateşi çalan Prometheus'a anıştırma. Quinet. *Prométhée*'sinde, *Bible de l'humanité* adlı kitabında ise Michelet bu simgeyi işlemektedirler. Michelet'ye göre Prometheus insana özgürlük yolunu açmıştır. Rimbaud'nun Şair-Prometheus'u ise *insanlıktan sorumludur.*

14. Burada dile getirilen düşünce, Kabbalistlerin düşüncelerine oldukça yakındır. Bilindiği gibi *Kabala*, Yahudilerin harfçilik ve sayıcılıkla karışık içrek ve gizemsel evren öğretisidir. Felsefel temeli Yunan stoacılığının kamutanrıcılığı ve Yeni Platonculuk'tur. *Kabala*'ya göre Tan-

rı kendini dışlaştırmış ve evrendeki her şey bu dışlaştırmayla oluşmuştur.

15. Baudelaire'in ünlü *Correspondances* adlı sonesinde açıkladığı uyuşumlar, aktarımlar kuramının derin etkileri görülüyor:

Birbirlerini yanıtlar kokular, renkler ve sesler

dizesinin Rimbaud'nun *Sesliler* (Sesli Harfler) şiirinin üzerindeki etkisi görülüyor.

16. Rimbaud *bilinmezlik*'ten *ilerleme*'ye geçerek beklenmedik bir saptama yapıyor: "Göreceksiniz, materyalist olacaktır bu gelecek." Rimbaud'nun ilerici yazarların düşüncelerinden ve Komüncüler'den etkilendiği görülüyor.

17. Günümüzde "politikanın yedeğinde, politikanın güdümünde *Şiir* ile "Politikadan bağımsız, onun önünde ve kendiliğinden politik *şiir*" tartışmalarının hâlâ sürüyor olması (özellikle ülkemizde) çok ilginç. Rimbaud "Şiir artık eyleme ahenk (tempo) tutmayacak," diyor, belki de şiirin eylemin güdümünde olmaması gerektiğini söylüyor. Zaten, *önde* olacaktır saptaması ile, şiire öncülük görevi verdiğini açıklamış oluyor.

18. Kadının özgürleşmesi düşüncesi XVIII. yüzyıldan itibaren ilerici yazının temel düşünce izleklerinden birini oluşturmuştur. Rimbaud'nun, kadın ve erkeği eşitlik düzeyinde ele alan Platon'un (Devlet, 5.kitap) düşüncelerinin yanı sıra Komün'ün önderlerinden Vermersch'ten *(Grand Testament)* de etkilendiği görülüyor:

Eşitliğin günışığı
Sonunda aydınlatınca kadını
Güzelliğini elinden alarak
Boğamayacaklar ruhunu.

Kadının kâhinliğine gelince, ilkel toplumlarda kadının kimi günler kâhin sayıldığı biliniyor. *La voyante:* Falcı kadın.

19. Hugo da *Stella*'da (*Châtiments*'ın VI.kitabı) şiire görevler yüklemektedir:

Ey uluslar! yakıcı Şiir'im ben.
Musa'nın üzerinde, Dante'nin üzerinde parıldadım.
Deniz aslanı âşık oldu bana.
Geliyorum. Ayağa kalkın, erdem, cesaret, inanç!
Düşünürler, bilginler çıkın kuleye nöbet tutun;

Açılın gözkapakları; parıldayın gözbebekleri;
Toprak, karıklarını aç; yaşam, yankıyı uyandır;
Ayağa kalkın uyuyanlar;—Beni gözleyip izleyen,
Çünkü ön saflara, en ileriye gönderen beni,
Özgürlük meleğidir, ışık devidir!

20. Belmontet: Şimdi unutulmuş bir şair.

21. Taine, *"La Fontaine et ses fables"* (1860) adlı kitabında bu *iğrenç peri*'den "Fransızca"nın ve "Galya dili"nin simgesi olarak söz eder.

22. Rimbaud, kolejde birlikte okuduğu papaz okulu öğrencilerine anıştırma yapıyor.

23. *Namouna* (1832) ve *Rolla* (1833), Musset'nin dönemin genç kuşaklarını etkileyen kitaplarıdır. Gautier, *L'Histoire du romantisme*'de (Romantizmin Tarihi) *Namouna*'nın geniş bir aile yarattığına... ve genç şairlerin ondan etkilendiklerine değinir.

24. *Panadis* sözcüğün *Panade* (Tirit) sözcüğünden, Rimbaud tarafından türetildiği düşünülüyor. Çeviride *yoksul* yerine *tiritçi* sözcüğünü de kullanabilirdik. Ancak *Etre, tomber dans la panade* (Yoksulluk içinde olmak, yoksulluğa düşmek) deyimi, *yoksul* sıfatını yeğlememize neden oldu.

25. Rimbaud *eski biçimler*'le ilişkisini kesmek (yani klasik şiir biçimleriyle) düşüncesini dile getiriyor. Rimbaud, 1871 yılında "düzenli" şiirler yazmayı sürdürecektir. Fakat *Son Şiirler*'inde (Derniers vers) düzensiz, az uyaklı ya da uyaksız şiirlerle bu tasarısını uygulamaya başlar. Rimbaud'nun kuramını tamamen uyguladığı şiirler elinizdeki kitapta yer almaktadır.

26. Rimbaud, Komün savaşında yer almak için Paris'e gitmeyi mi düşünüyordu? Olabilir. Bu cümleden öyle anlaşılıyor. Çünkü 'Kanlı Hafta'nın (21-28 Mayıs) sekiz gün sonra başladığını biliyoruz. Bunun sonunda Komün yenilecek ve 'Versaylılar' kesin bir yengi kazanacaktır. Komün'ün yenilgisinin yansımalarını özellikle *Illuminations*'da görüyoruz.

CEHENNEMDE BİR MEVSİM

★★★★★

1. *Falso* (le couac). Bir müzik aletiyle yanlış, uyumsuz ses çıkartmak.

KÖTÜ KAN

1. *De profundis, Domine:* "Enginlerden seni çağırdım ya Rab!" (Tevrat, Mezmurlar, 130)

2. *Ham:* "Nuh'un oğulları Sam, Ham ve Yafetin zürriyeti bunlardır: ve tufandan sonra onlara oğullar doğdu." (Tevrat, Tekvin, 10) Geleneğe göre, siyah ırkın atası Ham'dır.

CEHENNEM GECESİ

1. *Ferdinand:* Fransa'da, Vouziers bölgesi köylülerinin şeytana taktıkları ad.

2. *Kozmogoni* (la cosmogonie). Evrenin yaratılışını inceleyen bilim.

3. *Yüzük:* Wagner'in, Alman destanı, "Nibelungenlerin Şarkısı"ndan yararlanarak yazdığı dörtlemenin sonunda, Hagen yüzüğü aramak için Ren Nehrinin sularına dalar. Rimbaud büyük bir olasılıkla bu "yüzük"e gönderme yapmaktadır.

SAYIKLAMALAR, I

1. *Deli bakire:* "O zaman göklerin melekûtu, kandillerini alıp güveyi karşılamaya çıkan on kıza benzeyecektir. Onlardan beşi akılsız, beşi akıllı idi. Çünkü akılsızlar kandilleri aldıkları zaman, yanlarına yağ almadılar..." (İncil, Matta, 25/1-13) *Deli Bakire,* Verlaine'i simgeliyor, *Çekilmez Güvey* de hiç kuşkusuz Rimbaud'yu.

2. *Dostlarım:* Deli bakireler.

3. *Yakmalık* (le bûcher): Ölülerin ya da mahkûmların yakıldığı odun yığını.

4. *Mogol* (le Mongol). *le mongolisme:* Moğolluk; çekik gözlü, yarık dilli, basık kafalı ve yumuşak kemikli bir yapıyla birlikte ortaya çıkan doğuştan geri zekâlılık türü. Rimbaud, Paul Verlaine'nin büyük başına anıştırma yapıyor.

SAYIKLAMALAR, II

1. *Batı kızları:* Hesperos ya da Batı Kızları diye anılan Hesperidler, Hediodos'a göre Okyanus ırmağının ötesinde, geceyle gündüzün sınırlarında oturan ince sesli perilerdir.

2. *Kidron* (Cedron): Yerüşalim'i Zeytinlik Dağından ayıran dere. Adı Tevrat'ta geçer.

3. *Orietur:* Sözlüklerde bulunmayan bir sözcük. Rimbaud uydurmuş olabilir.

4. *Horoz ötmeden:* Petrus'un ihanetiyle ilgili gönderme: "Lâkin Petrus ona dedi: Eğer hepsi sürçseler bile ben sürçmem. İsa da ona dedi. Doğrusu sana derim: Bugün, hatta bu gece, horoz iki kere ötmeden önce, sen beni üç kere inkâr edeceksin" (İncil, Markos, 14/27-31; 14/66-69; 14/72) ve İsa'nın söyledikleri gerçekleşir.

5. *Ad matutinum* (Latince): Sabahleyin.

6. *Christus venit* (Latince): İsa geliyor. Özellikle Katoliklerin okudukları sabah duası.

OLANAKSIZ

1. *Monsieur Prudhomme:* H.Monnier'nin 1857 yılında yayımlanan *Mémoires de Joseph Prudhomme* adlı kitabına gönderme.

2. *Aden* (l'éden): Cennet gibi yer, yeryüzü cenneti. "Ve RAB Allah şarka doğru Adende bir bahçe dikti; ve yaptığı adamı oraya koydu." (Tevrat, Tekvin, 2/8)

ŞİMŞEK

1 *Vaiz: "Yeruşalimde kral olan Davud'un oğlu Vaiz'in sözleri. Boşların boşu, Vaiz diyor, boşların boşu, her şey boş... ve güneş altında yeni bir şey yok..." (Tevrat, Vaiz, Bap 1.)*

SABAH

1. *Pater:* Hıristiyanlıkta Pater duası.

2. *Ave Maria:* Selâm, Cebrail'in Meryem'e selâmı. Meryem Ana'ya yapılan yakarı.

2. *Üç müneccim* (les Mages): Çocuk İsa'nın önünde bağlılıklarını bildiren çobanlar, krallar; "Çoban-krallar" da denir. "İmdi İsa, kral Hirodes'in günlerinde, Yahudiye Beytleheminde doğduğu zaman, işte, şarktan Yerüşalime müneccimler gelip dediler. Yahudilerin kralı doğan zat nerededir... şarkta gördükleri yıldız önlerince gidiyordu; ta çocuğun bulunduğu yere kadar gelerek üzerinde durdu. Onlar da yıldızı gördükleri zaman taşkın sevinçle sevindiler." (İncil, Matta, Bap 2)

ILLUMINATIONS

1. *(Les) Illuminations:* Işıklandırma, aydınlatma; ışık donanması, ışıklarla donatma; içe doğuş, içe doğma, esin (ilham); tanrısal esin (ilhamı ilâhi). Arthur Rimbaud *Illuminations*'un yazmalarını 1875 yılının şubat ayında, Stuttgard'ta, Germain Nouveau'ya ulaştırması için Paul Verlaine vermişti. Bilindiği kadarıyla, yazma dosyasının üzerinde *Illuminations* adı bulunmuyordu. Bundan sonra yazmaların yazgısı Verlaine, Nouveau, Charles de Sivry, Louis Le Cardonnel ve Gustave Kahn'ın ellerine kaldı. *Illuminations*'un büyük bir bölümü *La Vogue* dergisinin 3, 13 ve 20 Haziran 1886 sayılarında yayımlandığı sırada Rimbaud artık Habeşistan'da bulunuyordu (Fransa'da 1880 yılında ayrılmıştı). Bu nedenle kitabının adlandırılmasında bir katkısı olmadı. Ama Paul Verlaine kitabın (1886) önsözünde, Rimbaud'nun *Illuminations*'u bir alt-başlık olarak yazdığını ve bunu İngilizce *couloured pla-*

tes'in (Renkli Gravürler) anlamında kullandığını ileri sürmektedir. Bu nedenle kitabın isim babalığını Verlaine'in yapmış olduğunu söyleyebiliriz. Kitabın adı konusunda başka savlar ve yorumlar da var. Bu bakımdan, *Illuminations* sözcüğünün ne sözcük anlamlarını, ne de anlamı tartışmalı İngilizceden Fransızcaya çeviri adı Türkçede kullanabilmemiz olası.

Sonuç olarak, başka dillere çeviri yapan çevirmenlerin hemen hemen tümünün yaptığı gibi kitabın adını Türkçeye çevirmiyorum.

TUFANDAN SONRA

1. *Tufandan Sonra: Illuminations*'u kavramak, anlamak için bir kilit kavram durumunda olan "Tufandan Sonra"ya birçok yorum getirilmiştir. Rimbaud uzmanlarının çoğunluğu, son zamanlarda, Yves Denis'nin Tufan'ın Paris Komünü'nü simgelediği yorumuna katılmaktadırlar. Zaten, *Illuminations*'un tümünün geri planında Paris Komün'nün bulunduğu ve kitabın temel izleklerinden birinin Komün ekseninden geçtiği duyumsanmaktadır.

2. *Tanrı'nın mührü:* Güneş.

3. *Kunduz* (le castor): Kunduzun bir anlamı da "Ortaklaşa konut yaptıran insanlar"dır. Rimbaud'nun *kunduz*'a verdiği ikili anlam ve dize içinde kullandığı "Bâtir" (yapmak, kurmak) fiilinin anlamı, daha önceki dizelerde geçen tavşan (burjuvazi), tezgâh ve kan sözcükleriyle birleşerek Yves Denis'in yorumunu sağlamlaştırmaktadır.

4. *Mazagan:* Kahve ve alkol karışımı bir içki.

5. *Kudas* (la communion): Şarap ve Ekmeğin kutsandığı dinsel tören... İsa'nın havarileriyle yediği son yemeği anmak için yapılır. *İlk Kudas:* 14 yaşında, Hıristiyanlığa giriş töreni.

6. *Eucharis:*Fénelon'un *Télémaque* adlı yapıtında Kalipso'nun yakını olan peri-tanrıça (Nympha).

GÖSTERMELİK

1. *Göstermelik* (la parade): Panayırlarda, çadır tiyatrolarının önünde oynanan göstermelik oyun.

2. *Kerubi, Kerrûbi* (le Chérubin). Tanrının en yakını olan en büyük melek. Katolik kilisesince de kabul edilen Yahudi inancı.

3. *Molekler* (le moloch): İbranice: ha-Molek, ha melek. Kendisine insan, özellikle çocuk kurban edilen Yahudi tanrısı.

ESRİKLİK SABAHI

1. *Haşhaşiler* (l'assasin, l'hachischin, l'haschischin). Esrar içirilerek suça yöneltildikleri için, Şeyhülcebel (Hasan İbn Al-Sâbbah. Ölümü: 1124, Alamût, İran) denen şeyhin müritlerine verilen ad. Fransızca "Kaatil" anlamına gelen *l'assasin* sözcüğü buradan gelmektedir. Rimbaud, *l'assasin* (kaatil) sözcüğünü kullanmakta, ancak şiirin tümü

esrar içen müritlere gönderme yaptığı için çeviride kaynak sözcük olan *haşhaşi* kullanılmıştır.

KENT

1. *Öç Tanrıçaları* (Erinnyes): Suç işleyenin, özellikle adam öldürenin peşine takılan ve dişi köpek olarak tasarlanan tanrıçalar.

KENTLER

1. *Allehenyler* (Allegheny Mountains ya da The Alleghenies): ABD'de Apalaş Dağlarının bir bölümü.

2. *Rolandlar:* Charlemagne destanının önemli kişiliği; Âşık Roland, Orlando innamoratos Boiardo'nun romansı destanının kahramanı; Jean-Marie Roland de la Platière (1734-1793): Lyon'da komün meclisine başkanlık yapan ve Jakobenler Kulübünü kuran siyaset adamı. Rimbaud bu üç Roland'a gönderme yapmış olabilir.

3. *Kentaurlar* (Kentauroi): Yunan mitolojisinde at adamlar.

4. *Orpheon:* Telli ve klavyeli müzik aleti; fanfar.

5. *Diana:* Roma-İtalya tanrıçası.

6. *Bakkhalar:* Tanrı Dionysos-Bakkhos'un dinsel törenini kutlayan kadınlar alayı.

KENTLER

1. *Hampton-Court:* Londra'ya 18 kilometre uzaklıkta, XVI. yüzyılda yapılmış bir krallık konutu.

2. *Nabukodnosor:* Yahudileri Babil sürgününe yolladığı için adı Tevrat'ta da geçen Babil kralı.

3. *Brahmanlar:* Hind rahipleri. Karıları brahminlerle birlikte ülkenin en üstün ve ayrıcalıklı sınıfını oluşturan din adamları. Sözcük elyazmasında okunamıyor, *Bravi* ya da *Brahmanlar* olarak tahmin ediliyor. Biz çeviride ikinci sözcüğü yeğledik.

4. *Rupi:* Hindistan'ın para birimi.

KIŞ ŞÖLENİ

1. *Horatius* (Quintus Horatius Flaccus): Latin şairi (İ.Ö. 65-8)

2. *Boucher,* François: Fransız ressam (Paris, 1703-1770). Fransız ressamlarının en Çinlisi olarak da tanınır.

MÉTROPOLITAİN

1. *Le métropolitain:* Anakente değgin, başyurda değgin (Sıfat olarak); metro, alttaşıt, altulaşım./Rimbaud'nun bu başlığı hangi anlamda kullandığı belli değil. Rimbaud'nun birkaç kez Londra'ya yaşadığını biliyoruz. Bilindiği gibi Londra konumuyla bir anakent özellikleri taşımaktadır. Öte yandan Londra metrosuyla (railway) ilgilendiği de biliniyor. Paris'te eski metro istasyonlarının girişinde "Métropolitain" tabelası bulunmaktadır.

2. *Ossian* (İskoçya): Mitolojik ozan. *Oisin* de denir. Morven kralı

Fingal'ın oğlu ya da dostu. Evir-Allin ile evlenmiş. İskoçyalılar ile İrlandalılar arasındaki savaşlarda bir kahraman olarak yücelmiş, sonunda kör olmuş ve destanlar yazmış.

3. *Samiriye:* Filistin'in Yahudiye ile Galile arasında bulunan bölgesi; ayrıca eski İsrail'in başkenti. (İ.Ö. 880).

4. *Uzaklık* (longueur). Bazı metinlerde *langueur* (Bitkinlik, güçsüzlük; yıkıntı, iç çöküntüsü; cansızlık, ölgünlük) olarak yazılıyor. Bu iki sözcüğün Şam ile ilişkisi göz önünde tutularak, *uzaklık* uygun görüldü.

5. *Guaranis:* Güney Amerika yerlileri.

FAIRY

1. *Fairy* (Ing): Peri, peri kızı, güzel, akıllı kadın./Büyücülük, peri sanatı, peri oyunu, periler âlemi, (tiyatroda) peri oyunu. Rimbaud'nun bu İngilizce sözcüğü hangi anlamda kullandığı belli olmadığı için başlık olarak olduğu gibi bırakıldı.

SERSERİLER

1. *Pınarların* (Caverne): "Mağara" anlamına gelen "La caverne" sözcüğü Rimbaud'nun doğduğu Ardenler bölgesinde "Pınar" ve "Kaynak" anlamında da kullanılıyor. (Bk. Yararlanılan kaynaklar: Antoine Adam ve Suzanne Bernard.)

GENÇLİK, II. SONNET

1. *Psykhe:* Ruh anlamına gelen Psykhe, Latin yazarı Apuleius'un "Dönüşümler" adlı yapıtında anlattığı "Eros ile Psykhe" masalının kahramanıdır.

GENÇLİK, IV

1. *Ermiş Antoine* (Saint-Antoine): Büyük Antoine olarak anılır.

BURUN

1. *Royal* ve *Grand*: Otel adları.

SAHNELER

1. Tiyatro kavramı *Illuminations*'da çok önemli bir yer tutar. Rimbaud, bu şiirde, tiyatro sahnesini bir dubalı köprüye benzetiyor.

2. *İskele* (pier): *Pier,* iskele anlamına gelen İngilizce bir sözcük. Rimbaud, kimi zaman, Fransızcaları olmasına karşın İngilizce sözcükler kullanıyor, kimi zaman da Fransızca sözcükleri İngilizce yazımıyla ya da ingilizceleştirerek yazıyor. *Deniz Manzarası* adlı şiirde de görüldüğü gibi karaya, kırsal yaşama ilişkin durumlarda denizcilik deyimleri kullanılıyor.

3. *Boiotialılar:* Boiotia orta Yunanistan'a verilen ad. İlkçağda başkenti Thêbai olan Boiotia eski Yunan tarihinde önemli bir rol oynadı. Rimbaud "Boiotialılar"ı "kültürsüz, gelişmemiş insanlar" anlamında kullanıyor.

TARİHSEL AKŞAM

1. *Göksel İmparatorluk:* Çin.

2. *Nornlar* (İskandinavya): Üç kader tanrıçası. *Bakireler* anlamındadır. Evrenin düzenini ve insanın yazgısını belirlerler.

BOTTOM

1. *Bottom:* Shakespeare'in "Bir Yaz Gecesi Düşü" oyununda eşeğe dönüşen kahramanın adıdır. Bu şiirin adı başlangıçta "Métamorphoses" (Değişimler) idi.

2. *Sabini:* Sabinler İtalya'nın en eski halklarından biridir.

H

1. *Saydam hidrojen* (l'hydrogène clarteux): Rimbaud'nun *clair* (saydam, parlak, duru, açık) sözcüğü yerine kullandığı *clarteux* sözlüklerde bulunmayan yerel bir sözcük. (Z.Zeligson, *Dictionnaire des patois romans de la Moselle,* (1922-1925) Rimbaud "saydam oksijen"i, "gaz" anlamında kullanıyor.

TAPINMA

1. *Baou:* Batavia'da yaşamış olan, Amsterdam Üniversitesi okutmanlarından De Jong'a göre, *bau* olarak yazılıp *baou* gibi okunan eylem o ülkenin dilinde *pis kokmak* anlamına gelmektedir. Yves Denis'ye göre ise, İngilizce "selâm" anlamına gelen "Bow" sözcüğünün Fransızca çeviri yazımıdır.

2. *Circeto:* Bu sözcüğün ne anlama geldiği bilinmiyor. Genellikle, bir yer adı olmayıp kadın adı olduğu kabul ediliyor. Ama Circeto'nun yer adı olduğunu düşünenler de var: Claude-Edmonde Magny'ye göre "Circeto" İngilizce "Circétown'dan geliyor, yani Londra demek oluyor. ("Heurs et malheurs des Rimbaldiens," Gérard Legrand, *Magazine Littéraire,* Sayı: 73, Şubat 1973) Rimbaud'nun İngilizceye düşkünlüğü göz önünde tutulacak olursa bu yorum kabul edilebilir.

İÇİNDEKİLER

"Ben Bir Başkasıdır", Ama Başkası Kim? (Önsöz) ... 5
Yaşamı ... 21
Kâhin'in Mektupları ... 45
Georges Izambard'a ... 47
Paul Demeny'ye 49

CEHENNEMDE BİR MEVSİM (Une Saison En Enfer)

Eskiden, İyi Anımsıyorsam Eğer ... 57
(Jadis, si je me souviens bien)
Kötü Kan (Mauvais sang) ... 59
Cehennemin Gecesi ... 69
Sayıklamalar I. Deli Bakire 73
(Délires I. Vierge folle) ...
Sayıklamalar II. Sözün Büyücülüğü 81
(Délires II. Alchimie du verbe)
Olanaksız (L'Imposible) 90
Şimşek (L'Eclair) 94
Sabah (Matin) ... 96
Elveda (Adieu) 98

ILLUMINATIONS

Tufandan Sonra (Après le déluge) 103
Çocukluk (Enfance) ... 105
Masal (Conte) ... 110
Göstermelik (Parade) 112
Eskil (Antique) ... 114
Güzel Yaratık (Being Beauteous) 115
Yaşamlar (Vies) ... 116
Yola Çıkış (Départ) 118
Krallık (Royauté) ... 119
Bir Usa (A une raison) ... 120
Esrikiik Sabahı (Matinée d'ivresse) ... 121
Cümleler (Phrasses) 123

İşçiler (Ouvriers) 125
Köprüler (Ponts) 126
Kent (Ville) 127
Tekerlek İzleri (Ornières) 128
Kentler: *Kentler bunlar!* (Villes: *Ce sont des villes!)* 129
Serseriler *(Vagabonds)* 131
Kentler: *Abartır çağdaş barbarlık* 132
(Villes: *L'Acropole officielle)*
Gece Toplantıları (Veillées) 134
Gizemli (Mystique) 136
Tan (Aube) 137
Çiçekler (Fleurs) 139
Bayağı Gece Müziği (Nocturne Vulgaire) 140
Deniz Resmi (Marine) 142
Kış Şöleni (Fête d'hiver) 143
Kaygı (Angoisse) 144
Métropolitain 145
Yaban (Barbare) 147
Ucuzluk (Solde) 148
Fairy 150
Savaş (Guerre) 151
Gençlik (Jeunesse) 152
Burun (Promontoire) 156
Sahneler (Scènes) 158
Tarihsel Akşam (Soir historique) 159
Bottom 161
H 162
Devinim (Mouvement) 163
Tapınma (Dévotion) 165
Demokrasi (Démocratie) 167
Doğaüstü Yaratık (Génie) 168

NOTLAR 171

Arthur Rimbaud

CEHENNEMDE BİR MEVSİM

ILLUMINATIONS

1854 yılında doğdu, 16 yaşında şiir yazmaya başladı, üç-dört ay içinde iki bin yıllık şiir anlayışını ve yazma yöntemini değiştirdi, 19-21 yaşlarında evrensel şiirin dorukları olan *Cehennemde Bir Mevsim*'i ve *Illuminations*'u yazdı, 1875 yılında şiiri kesinlikle bıraktı. Görünmezi görmek, bilinmezi bilmek, bilimi egemen kılmak ve kâhin-şair olmak istiyordu, "Ben bir başkasıdır" dedi; yaşamı değiştirmek istiyordu, *Paris Komünü*'nü destekledi, bir sosyalist anayasa tasarladı. Avrupa'nın uygarlığından nefret ediyordu, yaşadığı çağı "Haşaşiler Çağı", "Katiller Çağı" olarak tanımlıyordu. Doğu'nun ikliminе ve bilgeliğine sığındı (1870-1991). Kıbrıs, Aden (Arabistan), Harar (Habeşistan) gibi karşı dünyalarda yaşadı ve ona *Abdo Rimbo* dediler. 1991 başlarında Harar'da hastalandı, 10 Kasım 1991'de Marsilya'da öldü. Beş yıl içinde şiirin dilini, yapısını, şiirsel söylemi ve imge düzenini tümüyle değiştirdi, şairi kâhinleştirerek şiiri çağdaşlaştırdı, çağcıllaştırdı. "Rimbaud şiiri niçin 21 yaşında bıraktı?" diye soruyorlar. *Cehennemde Bir Mevsim* ve *Illuminations*'dan sonra şiir yazılabilir miydi? Rimbaud şiiri bırakmadı, şiiri tamamladı. Rimbaud *sessizliğe ulaşan* ilk şairdir. "*Illuminations*'dan sonra ne yazılabilir?" sorusunu yüz yıldır hiç kimse yanıtlayamadı.

Kapaktaki resim: Bir Afişten

KDV içindedir

ISBN 975.510.333-3